

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**до проведення практики для студентів
спеціальності 016 Спеціальна освіта
спеціалізації 016.02 Олігофренопедагогіка
галузі знань 01 Освіта / Педагогіка**

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

За загальною редакцією О. В. Чопік

Електронне видання

Кам'янець-Подільський

2022

УДК 378.147.091.33-027.22:376-056.2/.3(075.8)

ББК 74.58+74.3я73

М54

Рекомендовано до друку вченою радою Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (протокол за № 2 від 27 січня 2022 р.)

Рецензенти:

Н. М. Васіна, директор КЗ КОР «Таращанський навчально-реабілітаційний центр».

О. В. Гаяш, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізичної реабілітації ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

О. А. Рибак, кандидат педагогічних наук, директор Хмельницького інклюзивно-ресурсного центру № 1.

Колектив авторів:

М. Г. Буйняк, О. І. Дмитрієва, Т. О. Докучина,

С. П. Миронова, О. О. Смотровя,

О. М. Ткач, О. В. Чопік.

За загальною редакцією О. В. Чопік.

М54 **Методичні рекомендації до проведення практики для студентів спеціальності 016 Спеціальна освіта спеціалізації 016.02 Олігофренопедагогіка галузі знань 01 Освіта / Педагогіка:** навчально-методичний посібник [Електронний ресурс] / [кол. авторів; за заг. ред. О. В. Чопік]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. 212 с.

Електронна версія доступна за покликаннями:

<http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/6234>

Методичні рекомендації до проведення практики підготовлені на основі програм практик, в яких чітко визначено мету, завдання практик, зазначено бази практик, компетентності, які мають бути сформовані у здобувачів вищої освіти під час проходження практик, обов'язки здобувачів вищої освіти на практиках, обов'язки керівників практик від кафедри, обов'язки керівників практик від баз практики, зміст практик, індивідуальні завдання, перелік документів, які ведуть здобувачі вищої освіти під час практик і подають на кафедру після завершення, вимоги до звітів про практики, критерії оцінювання результатів практик та визначення рівня сформованості компетентностей, порядок підбиття підсумків практик, список рекомендованої літератури.

Навчально-методичний посібник розроблений для студентів, магістрантів та аспірантів кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, а також керівників практик від кафедри.

УДК 378.147.091.33-027.22:376-056.2/.3(075.8)

ББК 74.58+74.3я73

© Колектив авторів, 2022

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	5
Розділ 1. ПРОГРАМИ ПРАКТИК ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ	7
1.1. Навчальна пропедевтична волонтерська практика	7
1.2. Навчальна психолого-педагогічна практика	19
1.3. Виробнича педагогічна практика в закладах дошкільної та загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням на посаді асистента вчителя	31
1.4. Виробнича педагогічна практика в закладах загальної середньої освіти, навчально-реабілітаційних закладах на посаді вчителя- дефектолога / Виробнича педагогічна практика в закладах загальної середньої освіти на посаді вчителя дефектолога / Виробнича фахова педагогічна практика в закладах загальної середньої освіти на посаді вчителя-дефектолога / Виробнича фахова педагогічна практика	42
1.5. Виробнича практика на посаді практичного (спеціального) психолога в закладах дошкільної та загальної середньої освіти	53
1.6. Виробнича практика на посаді вчителя-логопеда	65
1.7. Виробнича педагогічна практика в закладах дошкільної та загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням на посаді вчителя-логопеда	86

Розділ 2. ПРОГРАМИ ПРАКТИК ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ	107
2.1. Виробнича практика на посаді вчителя-дефектолога (оліго- френопедагога) в інклюзивно-ресурсних центрах.....	107
2.2. Виробнича практика на посаді вчителя-дефектолога (оліго- френопедагога) в закладах дошкільної та загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням, навчально-реабілітаційних зкладах.....	119
2.3. Виробнича дослідницька практика зі спеціальності	131
Розділ 3. ПРОГРАМА ПРАКТИКИ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО РІВНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ.....	144
3.1. Науково-педагогічна практика.....	144
ДОДАТКИ.....	159
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	211

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

У відповідності з потребами сучасного стану розвитку освіти корекційний педагог (бакалавр, магістр, доктор філософії) повинен мати високий рівень професійної і практичної підготовки, здійснювати навчання, виховання і розвиток дітей з особливими освітніми потребами, забезпечувати умови для засвоєння ними матеріалу навчальних програм на рівні державних стандартів освіти. Для цього він повинен досконало володіти знаннями з навчальних дисциплін, проявляти ерудицію, постійно працювати над підвищенням педагогічної майстерності та творчості, своєї загальної культури. Формування цих якостей здійснюється у логічному зв'язку глибокої теоретичної підготовки з основ наук гуманітарно-соціального спрямування та професійної орієнтації і достатніх практичних навичок використання теоретичних знань у практичній діяльності.

У процесі проходження практики здобувачі вищої освіти набувають професійних знань, знайомляться із діяльністю педагогів спеціальних та інклюзивних закладів дошкільної та загальної середньої освіти, навчально-реабілітаційних і інклюзивно-ресурсних центрів. Практика збагачує та доповнює теоретичну підготовку здобувачів вищої освіти, створює умови для вироблення вмінь та навичок, необхідних для навчання і виховання дітей з інтелектуальними, мовленнєвими порушеннями, проведення з ними корекційної роботи, спрямованої на підготовку до життя, до посильної участі їх в суспільно-корисній праці, до оволодіння доступними для них професіями. Доцільність науково-педагогічної практики обумовлена необхідністю підготовки докторів філософії до викладацької діяльності в закладах вищої освіти.

Ефективність практики залежить від дотримання наступних умов: теоретична обґрунтованість змісту підготовки здобувачів вищої освіти до практики, її навчальна і виховна спрямованість, комплексний підхід до визначення завдань, змісту, форм і методів організації та проведення

практики, забезпечення наступності та системності на різних етапах її проведення.

Робочі програми практики розроблені на основі «Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка» від 31 серпня 2021 р. № 111- ОД, відповідно до законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України», затвердженого наказом Міністерства освіти України від 08 квітня 1993 р. № 93 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 30 квітня 1993 р. за № 35) (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міно освіти № 351 (v0351281-94) від 20.12.94), Положення про організацію освітнього процесу в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка.

Розділ 1

ПРОГРАМИ ПРАКТИК ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ

1.1. НАВЧАЛЬНА ПРОПЕДЕВТИЧНА ВОЛОНТЕРСЬКА ПРАКТИКА

Мета практики: ознайомити здобувачів вищої освіти із сучасною системою освітньо-корекційних послуг для дітей з особливими освітніми потребами, змістом професійної діяльності корекційних педагогів; залучити здобувачів вищої освіти до безпосередньої практичної діяльності у закладах спеціальної та інклюзивної освіти.

Завдання практики:

1. Розвиток професійної мотивації, професійно значущих рис і якостей особистості.
2. Набуття здобувачами вищої освіти як помічниками корекційних педагогів практичних навичок організації навчально-корекційної та корекційно-виховної роботи.
3. Розвиток творчих здібностей здобувачів вищої освіти.
4. Навчання плануванню та організації робочого часу.
5. Формування навичок ведення робочих записів.
6. Самовиховання майбутнього корекційного педагога.
7. Застосування на практиці знань, набутих у процесі теоретичного навчання.
8. Формування вміння самостійно приймати професійно значущі рішення.

Базами проходження пропедевтичної волонтерської практики здобувачів вищої освіти є заклади спеціальної та інклюзивної освіти, у яких навчаються діти з особливими освітніми потребами міста Кам'янця-Подільського, або базові спеціальні заклади факультету спеціальної освіти, психології і соціальної роботи.

Компетентності, які мають бути сформовані у здобувача вищої освіти під час проходження практики

Відповідно до ОПП спеціальності:

Програмні компетентності навчання: загальні компетентності (04, 08-10):

- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- Здатність працювати в команді.
- Здатність до міжособистісної взаємодії.
- Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

Спеціальні (фахові) компетентності (03, 07, 11-13, 16):

- Здатність застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності.
- Здатність дотримуватися вимог до організації корекційно-розвивального освітнього середовища.
- Здатність дотримуватися основних принципів, правил, прийомів і форм суб'єкт-суб'єктної комунікації.
- Здатність організовувати дитячий колектив, створювати в ньому рівноправний клімат і комфортні умови для особистісного розвитку вихованців та їхньої соціальної інтеграції.
- Здатність будувати гармонійні відносини з особами з психофізичними порушеннями, їхніми сім'ями та учасниками спільнот без упередженого ставлення до їх індивідуальних потреб.
- Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

Організація проведення практики: наказ про проведення практики готує методист з практики, організацію та контроль за проведенням практики здійснює керівник практики. Під час настановної конференції здобувачі вищої освіти одержують завдання практики, методичні рекомендації щодо її проходження. Протягом проходження практики здобувачі вищої освіти мають змогу одержувати консультації у керівника практики. Захист практики відбувається на підсумковій конференції.

Обов'язки здобувачів вищої освіти на практиці

1. Дотримуватися режиму закладу освіти та його вимог.
2. Брати активну участь у настановній та підсумковій конференціях.
3. Ознайомитися з роботою вчителя-дефектолога, вихователя, асистента вчителя інклюзивного класу, логопеда, психолога, медичного персоналу закладу освіти.
4. Спостерігати за діяльністю вчителя-дефектолога, вихователя, асистента вчителя інклюзивного класу.
5. Відвідувати уроки, виховні та корекційно-розвиткові заняття.
6. Надавати волонтерську допомогу вчителю та вихователю:
 - в оформленні наочності, підготовці дидактичного матеріалу;
 - у проведенні виховних, навчальних, корекційно-розвиткових занять з учнями;
 - у виконанні доручень педагогів;
 - в організації індивідуальної волонтерської допомоги дітям з особливими освітніми потребами на запит соціального педагога, психолога закладу освіти.

Обов'язки керівників практики від кафедри

- контролює кількість здобувачів вищої освіти, які проходять практику;
- розробляє тематику індивідуальних завдань на практику, що сприяють формуванню відповідних компетентностей та надає їх здобувачам вищої освіти;

- узгоджує з керівником практики від бази практики індивідуальні завдання з урахуванням особливостей бази практики;
- до початку практики проводить із здобувачами вищої освіти інструктажі з безпеки життєдіяльності та охорони праці, оформляє відповідні документи;
- бере участь у розподілі здобувачів вищої освіти за місцями практики;
- бере участь у настановних інструктивних нарадах та підсумкових конференціях з питань практики;
- відстежує своєчасне прибуття здобувачів вищої освіти до місць практики;
- здійснює контроль за виконанням програми практики та строками її проведення;
- забезпечує спільно з керівником практики від бази практики високу якість її проходження згідно з програмою;
- контролює забезпечення необхідних умов праці, організації побуту здобувачів вищої освіти та проведення з ними обов'язкових інструктажів з охорони праці та техніки безпеки;
- надає методичну допомогу здобувачам вищої освіти під час виконання ними індивідуальних завдань, перевіряє робочу документацію;
- надає методичну допомогу студентам при підготовці до проведення занять, відвідує та оцінює залікові заходи, аналізує їх;
- проводить консультації щодо опрацювання зібраного матеріалу та його використання для звіту про практику;
- інформує здобувачів вищої освіти про порядок подання звітів про практику та їх захисту;
- перевіряє звітну документацію здобувачів вищої освіти;
- приймає захист звітів здобувачів вищої освіти про практику в складі комісії, оцінює результати практики здобувачів вищої освіти, виставляє оцінки у залікові книжки;
- здає звіти студентів про практику на кафедру;
- готує звіт про проведення практики.

Обов'язки керівників практик від баз практики

- розподіляє здобувачів вищої освіти за робочими місцями відповідно до графіка проходження практики, забезпечує ефективність її проходження;
- забезпечує проведення інструктажу з охорони праці, протипожежної безпеки на базі практики та на робочому місці під час виконання конкретних видів робіт; ознайомлює студентів з організацією робіт на конкретному робочому місці;
- забезпечує проходження практики здобувачами вищої освіти в структурних підрозділах підприємства, організації, установи;
- забезпечує і контролює дотримання здобувачами вищої освіти правил внутрішнього розпорядку бази практики;
- створює необхідні умови для оволодіння здобувачами вищої освіти новою технікою, сучасними технологіями та методами організації праці, сприяє підбору матеріалу для виконання курсових та дипломних робіт;
- оцінює якість проходження практики здобувачами вищої освіти, складає на них характеристику з відображенням у них виконання програми практики, якості професійних знань та умінь.

Відповідно до укладених угод слідкує за виконанням обов'язків від бази практики, створює умови для роботи здобувачів вищої освіти.

Правила техніки безпеки

Здобувач вищої освіти виконує правила внутрішнього розпорядку закладу та правила техніки безпеки, з якими ознайомлюється на нарадній конференції. З «Інструкцією №111 з охорони праці та безпеки життєдіяльності для здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, які направляються для проходження практики» можна ознайомитися за покликанням <https://drive.google.com/file/d/1YMxREUtZo1zmE9GaWcEZR744e5dHKgp/view>

Зміст практики

Навчальна пропедевтична волонтерська практика проходить у формі самостійного виконання студентом визначених програмою загальних та індивідуальних завдань.

Загальні завдання

1. Участь у настановній конференції.
2. Складання індивідуального плану.
3. Ознайомлення з режимом роботи бази практики.
4. Ознайомлення із системою освітньо-корекційних послуг для дітей з особливими освітніми потребами.
5. Спостереження за діяльністю вчителя-дефектолога, вихователя, асистента вчителя інклюзивного класу.
6. Знайомство з роботою вчителя-дефектолога, вихователя, асистента вчителя інклюзивного класу, логопеда, психолога, медичного персоналу.
7. Спостереження за навчальними, виховними, корекційними заняттями у закладах, організацією режимних моментів упродовж дня.
8. Надання волонтерської допомоги на запит корекційних педагогів, асистента вчителя інклюзивного класу.
9. Проведення дидактичних, сюжетно-рольових, рухливих ігор (додатки А, Б, В).
10. Допомога у підготовці уроків, занять.
11. Оформлення документації практики.
12. Захист практики, участь у підсумковій конференції.

Індивідуальні завдання

1. Розробка індивідуального плану роботи.
2. Заповнення щоденника практики.
3. Ознайомлення з режимом роботи закладу освіти.
4. Ознайомлення із системою освітньо-корекційних послуг для дітей з особливими освітніми потребами.

5. Спостереження за діяльністю вчителя-дефектолога, вихователя, асистента вчителя інклюзивного класу, за навчальними, виховними, корекційними заняттями, організацією режимних моментів у закладах освіти упродовж дня.
6. Знайомство з роботою вчителя-дефектолога, вихователя, асистента вчителя інклюзивного класу, логопеда, психолога, медичного персоналу, документацією фахівців.
7. Надання волонтерської допомоги на запит корекційних педагогів, асистента вчителя інклюзивного класу.
8. Проведення 1 дидактичної, 1 рольової і 1 рухливої гри.
9. Допомога у підготовці уроків, занять.
10. Відвідування уроків, виховних та корекційних занять.

Перелік документів, які готує здобувач вищої освіти під час практики і подає на кафедру після завершення:

1. Щоденник практики.
2. Портфоліо майбутнього корекційного педагога у вигляді папки, що містить такі документи:
 - а) довідка про навчальний заклад із зазначенням загальної кількості дітей та кількості дітей із особливими освітніми потребами;
 - б) розклад (режим) роботи начального закладу;
 - в) приклад календарного планування вихователя на одне півріччя;
 - г) приклад щоденного плану вихователя (на 1 день);
 - д) перелік дидактичних, сюжетно-рольових, рухливих ігор для певної категорії дітей і віку (згідно класу, у якому проводиться практика);
 - ж) конспекти проведених ігор: 1 дидактичної, 1 сюжетно-рольової і 1 рухливої гри.
 - з) конспект виховного заняття до свята, розроблений спільно з вихователем.
3. Звіт студента про проходження практики (додаток Г, Д).

Вимоги до звіту про практику

Звіт про проходження пропедевтичної волонтерської практики має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх завдань практики. Орієнтовна схема звіту має містити такі структурні елементи:

I. Загальні відомості про проходження практики.

1. Група, за якою закріплений здобувач вищої освіти, прізвище, ім'я, по батькові вихователя.
2. Спостереження за роботою вихователя, відвідування проведених ним виховних занять (загальні враження).
3. Відвідування занять:
 - а) корекційно-розвиткових;
 - б) виховних.
4. Виготовлення наочності.
5. Розробка конспектів проведених ігор (1 дидактичної, 1 сюжетно-рольової і 1 рухливої гри).
6. Розробка спільно із вихователем конспекту виховного заняття.
7. Оволодіння уміннями та навичками проведення роботи.

II. Висновки.

1. Враження від пропедевтичної волонтерської практики.
2. Позитивне в організації та проведенні практики.
3. Труднощі, що виникли під час проходження пропедевтичної волонтерської практики, пропозиції щодо шляхів їх подолання.

Критерії оцінювання результатів практики та визначення рівня сформованості компетентностей

Підсумок практики оцінюється диференційованим заліком за 100-бальною системою.

100-90 балів (рівень А). Здобувач вищої освіти підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. На захисті практики до-

пустив незначні помилки під час відповіді на запитання, що не впливають на розуміння навчального матеріалу та вміння ним оперувати. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно». Рівень сформованості компетентностей високий.

89-82 бали (рівень В). Здобувач вищої освіти підготував усі необхідні матеріали практики, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому вони мають незначні неточності, які не впливають на загальну структуру; є незначні недоліки при підготовці звіту; у відповідях на запитання на захисті практики спостерігаються часткове нерозуміння матеріалу, труднощі при оперуванні ним. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно». Рівень сформованості компетентностей високий.

81-75 балів (рівень С). Здобувач вищої освіти підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому є недоліки у звітній документації; у відповідях на запитання спостерігаються часткове не усвідомлення матеріалу, труднощі оперування ним. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно» або «добре». Рівень сформованості компетентностей достатній.

74-67 балів (рівень D). Здобувач вищої освіти підготував усі необхідні матеріали практики. При оформленні звітної документації спостерігаються помилки, що впливають на правильність структури занять, недотримання методики проведення; у щоденнику недостатньо спостережень, висновків про проведення занять з учнями; зміст звіту недостатньо аргументований; у відповідях на запитання відчувається недостатній рівень знань. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «добре». Рівень сформованості компетентностей низький.

66-60 балів (рівень E). Здобувач вищої освіти підготував усі необхідні матеріали практики, проте є суттєві зауваження щодо якості їхнього оформлення; спостерігаються помилки, які вказують на недостатнє усвідомлення завдань практики; щоденник, звіт та конспекти занять оформлені неправильно; у відповідях на запитання спостерігаються по-

милки, що свідчать про значні прогалини у знаннях. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики має позитивну оцінку. Рівень сформованості компетентностей низький.

65 і менше балів (рівень F). Здобувач вищої освіти підготував частину матеріалів практики, при оформленні яких спостерігаються грубі помилки, які вказують на нерозуміння завдань практики, порушення методики проведення занять; неправильно оформлені щоденник, звіт, конспекти занять; при відповіді на запитання допускаються грубі помилки, що свідчать про нерозуміння навчального матеріалу. Характеристика керівника від бази практики має позитивну оцінку, проте у ній є зауваження щодо проходження практики здобувача вищої освіти. Рівень сформованості компетентностей дуже низький.

Порядок підбиття підсумків практики

Після закінчення терміну практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми практики та індивідуальних завдань. Форма звітності здобувача вищої освіти про проходження практики – письмовий звіт.

Письмовий звіт разом з іншими документами, що передбачені робочою програмою практики (щоденником, індивідуальним завданням, характеристикою, методичними розробками та ін.), подається на рецензування керівнику практики від кафедри. Після доопрацювання та остаточного погодження з керівником практики від кафедри звіт у друкованому вигляді подається на захист.

Звіт має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, розділи з охорони праці та техніки безпеки, висновки і пропозиції, список використаної літератури тощо. Вимоги до оформлення звіту визначаються робочою програмою практики.

Щоденник є частиною звіту студента. Враховуючи специфіку проведення практики, кафедри можуть розробляти окрему форму щоденника.

Звіт підписує здобувач вищої освіти, підписує та оцінює безпосередній керівник від бази практики, члени комісії з захисту звітів про проходження практики.

Звітні матеріали практики здобувачів вищої освіти (щоденник, звіт, характеристика, відгуки тощо) зберігаються на кафедрах впродовж трьох років.

Звіт з практики захищають здобувачі вищої освіти в комісії, призначеній завідувачем кафедри, факультетським керівником практики. До складу комісії входять керівники практики від кафедр Університету і, за можливості, від бази практики, а також викладачі дисциплін фахової підготовки.

Комісія оцінює результати практики здобувачів вищої освіти у терміни, встановлені відповідним наказом про проведення практики здобувачів вищої освіти на базах практики в останні дні її проходження або в Університеті впродовж двох тижнів навчальних занять після завершення практики.

Підбиття результатів практики відбувається відповідно до принципів та критеріїв, передбачених робочою програмою практики.

Місце, час і форма приймання заліку з практики визначається деканом факультету і доводиться до відома студентів та керівників практик.

Оцінка за практику вноситься до відомості обліку успішності здобувача вищої освіти, залікової книжки/індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти за підписом голови комісії.

Здобувачеві вищої освіти, який не виконав програму практики з поважних причин (підтверджених документально), може бути надано право на проходження практики повторно. Здобувач вищої освіти, який вдруге отримав негативну оцінку з практики, відраховується з Університету. Здобувач вищої освіти, який не виконав програму практики без поважних причин або отримав оцінку «не зараховано»/«незадовільно» за результатами захисту звіту з практики, відраховується з Університету за невиконання навчального плану.

Підсумки кожної практики обговорюють на засіданнях кафедри, а загальні підсумки практики – на вчених радах факультетів не менше одного разу впродовж навчального року.

Література

1. Миронова С.П. Корекційна психопедагогіка: підручник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. 2015. 312 с.
2. Миронова С.П. Нова українська школа: Особливості організації освітнього процесу учнів початкової школи в інклюзивних класах: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Астон, 2020. 176 с.
3. Миронова С.П. Педагогіка інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. 164 с.
Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція). Кам'янець-Подільський, 2021. URL: https://drive.google.com/file/d/0B_EBvdN4dQSI5DVIV04waWZvbW5xVnM2Mmd5Y1FLdi1rUC0w/view?resourcekey=0-tYSPd5dBX2-ZMCs1ShozJA
4. Програма і методичні рекомендації волонтерської та педагогічної практики в спеціальних навчальних закладах / укладачі: С.П. Миронова, О.І. Дмитрієва, Н.І. Коваль, Т.О. Докучина. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. 2015. 39 с.

1.2. НАВЧАЛЬНА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА

Мета практики: закріпити та узагальнити знання студентів про особливості навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами та організацію освітнього процесу у спеціальних закладах освіти, зміст професійної діяльності фахівців спеціальної освіти; формувати вміння організовувати спілкування та корекційно-виховну діяльність з дітьми з особливими освітніми потребами.

Завдання практики:

1. Навчити студентів застосовувати набуті теоретичні знання на практиці.
2. Виховувати у студентів професійний інтерес, формувати творче ставлення до професії корекційного педагога.
3. Формувати професійну мотивацію, необхідні якості особистості майбутніх фахівців спеціальної освіти.
4. Забезпечити набуття студентами практичних навичок організації корекційно-виховної роботи.
5. Розвивати навички спілкування з дітьми з особливими освітніми потребами, педагогічним колективом.
6. Формувати вміння здійснювати індивідуальний та диференційований підхід до учнів з особливими освітніми потребами.
7. Навчити використовувати методи: спостереження, бесіда, вивчення та аналіз методичних матеріалів, шкільної документації.
8. Формувати вміння планувати діяльність (допомога педагогу у підготовці конспекту уроку та проведенні дидактичних, рухливих, сюжетно-рольових ігор, виховних заходів), виготовляти наочні посібники.

Базами проходження навчальної психолого-педагогічної практики є спеціальні заклади загальної середньої освіти.

Компетентності, які мають бути сформовані у здобувача вищої освіти під час проходження практики

Відповідно до ОПП спеціальності:

Програмні компетентності навчання: загальні компетентності (04, 08-10):

- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- Здатність працювати в команді.
- Здатність до міжособистісної взаємодії.
- Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

Спеціальні (фахові) компетентності (03, 07, 09, 11-13, 16):

- Здатність застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності.
- Здатність дотримуватися вимог до організації корекційно-розвивального освітнього середовища.
- Здатність застосовувати теоретичні, емпіричні методи психолого-педагогічного дослідження, статистичні методи обробки отриманої інформації, визначати достовірність результатів дослідження.
- Здатність дотримуватися основних принципів, правил, прийомів і форм суб'єкт-суб'єктної комунікації.
- Здатність організовувати дитячий колектив, створювати в ньому рівноправний клімат і комфортні умови для особистісного розвитку вихованців та їхньої соціальної інтеграції.
- Здатність будувати гармонійні відносини з особами з психофізичними порушеннями, їхніми сім'ями та учасниками спільнот без упередженого ставлення до їх індивідуальних потреб.
- Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.
- Здатність до роботи із спільнотою – на місцевому, регіональному, національному, європейському і більш широкому глобальному рівнях з метою формування толерантного, гуманного ставлення до осіб

з особливими освітніми потребами, розвитку здатності до рефлексії, включаючи спроможність обдумувати як власні, так й інші системи цінностей.

- Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

Організація проведення практики: наказ про проведення практики готує методист з практики, організацію та контроль за проведенням практики здійснює керівник практики. Під час настановної конференції здобувачі вищої освіти одержують завдання практики, методичні рекомендації щодо її проходження. Протягом проходження практики здобувачі вищої освіти мають змогу одержувати консультації у керівника практики. Захист практики відбувається на підсумковій конференції.

Обов'язки здобувачів вищої освіти на практиці

- взяти участь у настановній конференції з питань організації практики у визначений деканатом факультету час;
- до початку практики отримати від керівника практики від кафедри направлення, методичні матеріали (методичні вказівки, програму, щоденник, індивідуальне завдання) та консультації щодо оформлення необхідних документів;
- до початку практики пройти в Університеті інструктаж з охорони праці та безпеки життєдіяльності;
- своєчасно прибути на базу практики;
- якісно та в повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики, індивідуальне завдання;
- ознайомитися та суворо дотримуватися правил охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії та внутрішнього розпорядку на базі практики;
- своєчасно оформити звіт та захистити його в терміни, визначені Наказом.

Обов'язки керівника практики від кафедри

- спільно з методистом навчального відділу з організації практики на факультеті забезпечує проведення всіх організаційних заходів перед направленням здобувачів вищої освіти на практику: інструктаж з охорони праці та безпеки життєдіяльності, правил поведінки, надає здобувачам необхідні документи;
- повідомляє здобувачів вищої освіти про форми звітності;
- бере участь у розподілі здобувачів вищої освіти за базами практики;
- розробляє тематику індивідуальних завдань на практику та видає їх здобувачам вищої освіти до початку практики;
- узгоджує з керівником практики від бази практики індивідуальні завдання з урахуванням особливостей бази практики;
- до початку практики проводить зі здобувачами вищої освіти інструктаж з безпеки життєдіяльності та охорони праці, оформляє відповідні документи;
- бере участь у настановних інструктивних нарадах та підсумкових конференціях з питань практики;
- відстежує своєчасне прибуття здобувачів вищої освіти до місць практики;
- здійснює контроль за виконанням програми практики та строками її проведення;
- контролює забезпечення необхідних умов праці, організації побуту здобувачів вищої освіти та проведення з ними обов'язкових інструктажів з охорони праці та техніки безпеки;
- надає методичну допомогу здобувачам вищої освіти під час виконання ними індивідуальних завдань, перевіряє робочу документацію;
- надає методичну допомогу студентам при підготовці до проведення занять, відвідує та оцінює залікові заходи, аналізує їх;
- проводить консультації щодо опрацювання зібраного матеріалу та його використання для звіту про практику;

- інформує студентів про порядок подання звітів про практику та їх захисту;
- перевіряє звітну документацію здобувачів вищої освіти;
- приймає захист звітів здобувачів вищої освіти про практику в складі комісії, оцінює результати практики здобувачів вищої освіти, виставляє оцінки у залікові книжки;
- здає звіти студентів про практику на кафедру;
- готує звіт про проведення практики.

Обов'язки керівника практики від баз практики

- розподіляє здобувачів вищої освіти за робочими місцями відповідно до графіка проходження практики, забезпечує ефективність її проходження;
- забезпечує проведення інструктажу з охорони праці, протипожежної безпеки на базі практики та на робочому місці під час виконання конкретних видів робіт; ознайомлює студентів з організацією робіт на конкретному робочому місці;
- забезпечує проходження практики здобувачами вищої освіти в структурних підрозділах підприємства, організації, установи;
- забезпечує і контролює дотримання здобувачами вищої освіти правил внутрішнього розпорядку бази практики;
- створює необхідні умови для оволодіння здобувачами вищої освіти новою технікою, сучасними технологіями та методами організації праці, сприяє підбору матеріалу для виконання курсових та дипломних робіт;
- оцінює якість проходження практики здобувачами вищої освіти, складає на них характеристику з відображенням у них виконання програми практики, якості професійних знань та умінь.

Відповідно до укладених угод слідкує за виконанням обов'язків від бази практики, створює умови для роботи студентів.

Правила техніки безпеки

Здобувач вищої освіти виконує правила внутрішнього розпорядку закладу та правила техніки безпеки, з якими ознайомлюється на настановній конференції. З «Інструкцією №111 з охорони праці та безпеки життєдіяльності для здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, які направляються для проходження практики» можна ознайомитися за покликанням <https://drive.google.com/file/d/1YMxREUtZo1zmE9GaWcEZR744e5dHKgp/view>

Зміст практики

Навчальна психолого-педагогічна практика проходить у формі самостійного виконання студентом визначених програмою загальних та заснованих на них індивідуальних завдань.

Загальні завдання

1. Участь у настановній конференції.
2. Знайомство із закладом освіти, дирекцією, фахівцями закладу освіти.
3. Складання індивідуального плану роботи, його узгодження з вчителем-дефектологом і методистом.
4. Вивчення документації, яку ведуть вчителі-дефектологи та вихователі.
5. Спостереження за діяльністю вчителя, вихователя з метою визначення стилю педагогічної діяльності.
6. Систематизоване спостереження за особливостями розвитку та поведінки учнів з особливими освітніми потребами у навчально-виховній діяльності (Додаток Е).
7. Проведення дидактичних, рольових, рухливих ігор та визначення їх корекційної цінності (Додаток Ж).
8. Участь у розробці та проведенні виховного заходу, аналіз корекційно-виховної спрямованості виховного заходу (Додаток И).

9. Вивчення та аналіз заходів, які проводить практичний (спеціальний) психолог з метою профорієнтаційної роботи з учнями.
10. Розробка та проведення бесіди з учнями з метою визначення професійних інтересів (Додаток К).
11. Аналіз уроку та самопідготовки (Додаток Л, Додаток М).
12. Ведення щоденника практики.
13. Захист практики, участь у підсумковій конференції.

Індивідуальні завдання

1. Підібрати методичку для оцінки стану розвитку одного із психічних процесів, провести її з учнями та сформулювати узагальнюючий висновок.
2. Проведення досліджень відповідно до тематики курсової роботи.

Перелік документів, які веде здобувач вищої освіти під час практики і подає на кафедру після завершення:

1. Щоденник практики.
2. Портфоліо у вигляді папки, що містить наступну документацію:
 - довідка про навчальний заклад, клас (зазначення загальної кількості дітей, розкладу (режиму) роботи начального закладу, класу);
 - копія шкільного плану виховної роботи;
 - приклад календарного плану виховної роботи на місяць;
 - приклад щоденного плану вихователя (на 1 день);
 - перелік документації вчителя та вихователя;
 - звіт про спостереження за діяльністю вчителя, вихователя та визначення стилю педагогічної діяльності;
 - протокол спостереження за учнем під час навчальної та виховної роботи;
 - конспекти проведених ігор: 2 дидактичних, 2 сюжетно-рольові і 2 рухливі гри та аналіз їх корекційної цінності;

- розроблений та проведений спільно з вихователем конспект виховного заходу, аналіз корекційно-виховної спрямованості виховного заходу;
- перелік та аналіз заходів, які проводить практичний (спеціальний) психолог з метою профорієнтаційної роботи з учнями;
- розроблена бесіда для визначення професійних інтересів учнів, аналіз її проведення – висновок;
- аналіз уроку та самопідготовки.

3. Звіт студента про проходження практики.

Вимоги до звіту про практику

Звіт про проходження навчальної психолого-педагогічної практики має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх завдань практики.

Схема звіту студента-практиканта

I. Загальні відомості про проходження практики.

1. Коротка характеристика закладу, класу, за яким закріплений студент.
2. Відвідування уроків, самопідготовки, виховних заходів.
3. Аналіз документації вчителя та вихователя.
4. Спостереження за роботою вчителя, вихователя.
5. Спостереження за учнями у навчально-виховній діяльності.
6. Виготовлення наочності, посібників.
7. Розробка конспектів та проведених ігор.
8. Розробка та проведення спільно із вихователем виховних заходів.
9. Вивчення та аналіз заходів, які проводить практичний (спеціальний) психолог з метою профорієнтаційної роботи з учнями.
10. Розробка та проведення бесіди з учнями з метою визначення професійних інтересів.
11. Оволодіння уміннями та навичками проведення роботи.

II. Висновки.

1. Що дала педагогічна практика студенту?
2. Позитивне в організації та проведенні практики.
3. Труднощі, що виникли під час проходження практики, шляхи їх подолання (пропозиції).

Критерії оцінювання результатів практики та визначення рівня сформованості компетентностей

Загальна кількість балів, яку може отримати студент за проходження виробничої практики – **100**.

100-90 балів (рівень А). Студент підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. На захисті практики допустив незначні помилки під час відповіді на запитання, що не впливають на розуміння навчального матеріалу та вміння ним оперувати. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно». Рівень сформованості компетентностей високий.

89-82 бали (рівень В). Студент підготував усі необхідні матеріали практики, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому вони мають незначні неточності, які не впливають на загальну структуру; є незначні недоліки при підготовці звіту; у відповідях на запитання на захисті практики спостерігаються часткове нерозуміння матеріалу, труднощі при оперуванні ним. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно». Рівень сформованості компетентностей достатній.

81-75 балів (рівень С). Студент підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому є недоліки у звітній документації; у відповідях на запитання спостерігаються не достатнє розуміння матеріалу, труднощі оперування ним. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно» або «добре». Рівень сформованості компетентностей високий.

74-67 балів (рівень D). Студент підготував усі необхідні матеріали практики. При оформленні звітної документації спостерігаються помилки,

що впливають на правильність структури ігор, виховного заходу, недотримання методики проведення; у щоденнику недостатньо спостережень, висновків про проведену роботу з учнями; зміст звіту недостатньо аргументований; у відповідях на запитання відчувається недостатній рівень знань. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «добре». Рівень сформованості компетентностей середній.

67-60 балів (рівень E). Студент підготував усі необхідні матеріали практики, проте є суттєві зауваження щодо якості їхнього оформлення; спостерігаються помилки, які вказують на недостатнє усвідомлення завдань практики; щоденник, звіт та конспекти ігор, виховного заходу, протоколи спостережень оформлені неправильно; у відповідях на запитання спостерігаються помилки, що свідчать про значні прогалини у знаннях. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики має позитивну оцінку. Рівень сформованості компетентностей низький.

65 і менше балів (рівень F). Студент підготував частину матеріалів практики, при оформленні яких спостерігаються грубі помилки, які вказують на нерозуміння завдань практики, порушення методики проведення ігор, виховних занять, бесід та спостереження; неправильно оформлені щоденник, звіт; при відповіді на запитання допускаються грубі помилки, що свідчать про нерозуміння навчального матеріалу. Характеристика керівника від бази практики має позитивну оцінку, проте у ній є зауваження щодо проходження практики студентом. Рівень сформованості компетентностей дуже низький.

Порядок підбиття підсумків практики

Після закінчення терміну практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми практики та індивідуального завдання. Форма звітності здобувача вищої освіти про проходження практики-письмовий звіт.

Письмовий звіт разом з іншими документами, що передбачені робочою програмою практики (щоденником, індивідуальним завданням, характеристикою та ін.), подаються на рецензування керівнику практики

від кафедри. Після доопрацювання та остаточного погодження з керівником практики від кафедри звіт у друкованому вигляді подається на захист.

Звіт має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, розділи з охорони праці та техніки безпеки, висновки і пропозиції, список використаної літератури тощо. Вимоги до оформлення звіту визначаються робочою програмою практики.

Щоденник є частиною звіту студента. Враховуючи специфіку проведення практики, кафедри можуть розробляти окрему форму щоденника.

Звіт підписує здобувач вищої освіти, підписує та оцінює безпосередній керівник від бази практики, члени комісії з захисту звітів про проходження практики.

Звітні матеріали практики здобувачів вищої освіти (щоденник, звіт, характеристика, відгуки тощо) зберігаються на кафедрах впродовж трьох років.

Звіт з практики захищають здобувачі вищої освіти в комісії, призначеній завідувачем кафедри, факультетським керівником практики. До складу комісії входять керівники практики від кафедр Університету і, за можливості, від бази практики, а також викладачі дисциплін фахової підготовки.

Комісія оцінює результати практики здобувачів вищої освіти у терміни, встановлені відповідним наказом про проведення практики здобувачів вищої освіти на базах практики в останні дні її проходження або в Університеті впродовж двох тижнів навчальних занять після завершення практики.

Підбиття результатів практики відбувається відповідно до принципів та критеріїв, передбачених робочою програмою практики. За наслідками звіту та його обговорення студент одержує диференційований залік.

Оцінка за практику вноситься до відомості обліку успішності здобувача вищої освіти, залікової книжки/індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти за підписом голови комісії.

Здобувачеві вищої освіти, який не виконав програму практики з поважних причин (підтверджених документально), може бути надано право на проходження практики повторно. Здобувач вищої освіти, який вдруге отримав негативну оцінку з практики, відраховується з Університету. Здобувач вищої освіти, який не виконав програму практики без поважних причин або отримав оцінку «не зараховано»/«незадовільно» за результатами захисту звіту з практики, відраховується з Університету за невиконання навчального плану.

Підсумки кожної практики обговорюють на засіданнях кафедри, а загальні підсумки практики – на вчених радах факультетів не менше одного разу впродовж навчального року.

Література

1. Миронова С.П. Корекційна психопедагогіка: підручник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. 2015. 312 с.
2. Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція). Кам'янець-Подільський, 2021. URL: https://drive.google.com/file/d/0B_EBvdN4dQSI5DVIV04waWZvbW5xVnM2Mmd5Y1FLdi1rUC0w/view?resourcekey=0-tYSPd5dBX2-ZMCs1ShozJA
3. Програма і методичні рекомендації волонтерської та педагогічної практики в спеціальних навчальних закладах / укладачі: С.П. Миронова, О.І. Дмитрієва, Н.І. Коваль, Т.О. Докучина. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. 2015. 39 с.
4. Синьов В.М., Матвеева М.П., Хохліна О.П. Психологія розумово відсталої дитини: підручник. Київ: Знання, 2008. 360 с.

1.3. ВИРОБНИЧА ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З ІНКЛЮЗИВНИМ НАВЧАННЯМ НА ПОСАДІ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ

Мета практики: формування компетентностей, необхідних для виконання функціональних обов'язків асистента вихователя і вчителя у закладах дошкільної та загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням.

Завдання практики:

1. Ознайомлення з документацією асистента вихователя (асистента вчителя). Зокрема, з річним планом роботи асистента, журналом обліку консультацій та просвітницьких заходів, журналом спостережень, графіком роботи асистента, щоденним планом роботи асистента, журналом обліку методичної роботи, списком дітей з особливими освітніми потребами, яких супроводжує асистент тощо.
2. Розробка щоденних планів роботи асистента протягом періоду проходження практики.
3. Ведення журналу спостереження за дитиною з особливими освітніми потребами протягом періоду перебування на практиці.
4. Систематичне відвідування занять (уроків), корекційно-розвиткових занять, виховних заходів, спостереження за організацією режимних моментів упродовж дня.
5. Розробка конспекту корекційно-розвиткового заняття з соціально-побутового орієнтування або розвитку мовлення.
6. Проведення корекційно-розвиткового заняття.
7. Аналіз індивідуальних програм розвитку дітей з особливими освітніми потребами.
8. Розробка конспекту одного виховного заходу з метою включення дитини з особливими освітніми потребами у колектив ровесників.

9. Ведення щоденника практики.
10. Захист практики, участь у підсумковій конференції.

Базами проходження виробничої педагогічної практики здобувачами вищої освіти в закладах дошкільної та загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням на посаді асистента вчителя є заклади інклюзивної освіти, у яких навчаються діти з особливими освітніми потребами міста Кам'янця-Подільського.

Компетентності, які мають бути сформовані у здобувача вищої освіти під час проходження практики

Відповідно до ОПП спеціальності:

Програмні компетентності навчання: загальні компетентності (04, 08, 09, 10):

- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- Здатність працювати в команді.
- Здатність до міжособистісної взаємодії.
- Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

Спеціальні компетентності (03, 06, 07, 12, 13, 14, 16):

- Здатність застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності.
- Здатність працювати в команді, здійснювати комплексний корекційно-педагогічний, психологічний та соціальний супровід дітей з особливими освітніми потребами, в тому числі з інвалідністю, у різних типах закладів.
- Здатність дотримуватися вимог до організації корекційно-розвивального освітнього середовища.
- Здатність організовувати дитячий колектив, створювати в ньому рівноправний клімат і комфортні умови для особистісного розвитку вихованців та їхньої соціальної інтеграції.

- Здатність будувати гармонійні відносини з особами з психофізичними порушеннями, їхніми сім'ями та учасниками спільнот без упередженого ставлення до їх індивідуальних потреб.
- Здатність до роботи із спільнотою – на місцевому, регіональному, національному, європейському і більш широкому глобальному рівнях з метою формування толерантного, гуманного ставлення до осіб з особливими освітніми потребами, розвитку здатності до рефлексії, включаючи спроможність обдумувати як власні, так й інші системи цінностей.
- Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

Організація проведення практики: наказ про проведення практики готує методист з практики, організацію та контроль за проведенням практики здійснює керівник практики. Під час настановної конференції здобувачі вищої освіти одержують завдання практики, методичні рекомендації щодо її проходження. Протягом проходження практики здобувачі вищої освіти мають змогу одержувати консультації у керівника практики. Захист практики відбувається на підсумковій конференції.

Обов'язки здобувачів вищої освіти на практиці

1. Дотримуватися режиму закладу освіти та його вимог.
2. Брати активну участь у настановній та підсумковій конференціях.
3. Ознайомитися з роботою асистента вихователя інклюзивної групи (асистента вчителя інклюзивного класу), вчителя-дефектолога, вихователів (вчителів).
4. Спостерігати за діяльністю асистента вихователя інклюзивної групи (асистента вчителя інклюзивного класу), вчителя-дефектолога, вихователів (класного керівника, вчителів предметів).
5. Відвідувати заняття (уроки), виховні та корекційно-розвиткові заняття.
6. Допомогати вихователю (вчителю):

- в оформленні наочності, підготовці дидактичного матеріалу;
- у проведенні виховних, навчальних, корекційно-розвиткових занять;
- у виконанні доручень педагогів.

Обов'язки керівника практики від кафедри

- контролює кількість здобувачів вищої освіти, які проходять практику;
- розробляє тематику індивідуальних завдань на практику, що сприяють формуванню компетентностей, та видає їх здобувачам вищої освіти;
- узгоджує з керівником практики від бази практики індивідуальні завдання з урахуванням особливостей бази практики;
- до початку практики проводить із здобувачами вищої освіти інструктаж з безпеки життєдіяльності та охорони праці, оформляє відповідні документи;
- бере участь у розподілі здобувачів вищої освіти за місцями практики;
- бере участь у настановних інструктивних нарадах та підсумкових конференціях з питань практики;
- відстежує своєчасне прибуття здобувачів вищої освіти до місць практики;
- здійснює контроль за виконанням програми практики та строками її проведення;
- забезпечує спільно з керівником практики від бази практики високу якість її проходження згідно з програмою;
- контролює забезпечення необхідних умов праці, організації побуту здобувачів вищої освіти та проведення з ними обов'язкових інструктажів з охорони праці та техніки безпеки;
- надає методичну допомогу здобувачам вищої освіти під час виконання ними індивідуальних завдань, перевіряє робочу документацію;

- надає методичну допомогу студентам при підготовці до проведення занять, відвідує та оцінює залікові заходи, аналізує їх;
- проводить консультації щодо опрацювання зібраного матеріалу та його використання для звіту про практику;
- інформує студентів про порядок подання звітів про практику та їх захисту;
- перевіряє звітну документацію здобувачів вищої освіти;
- приймає захист звітів здобувачів вищої освіти про практику в складі комісії, оцінює результати практики здобувачів вищої освіти, виставляє оцінки у залікові книжки;
- здає звіти студентів про практику на кафедру;
- готує звіт про проведення практики.

Обов'язки керівника практики від баз практики

- розподіляє здобувачів вищої освіти за робочими місцями відповідно до графіка проходження практики, забезпечує ефективність її проходження;
- забезпечує проведення інструктажу з охорони праці, протипожежної безпеки на базі практики та на робочому місці під час виконання конкретних видів робіт; ознайомлює студентів з організацією робіт на конкретному робочому місці;
- забезпечує проходження практики здобувачами вищої освіти в структурних підрозділах підприємства, організації, установи;
- забезпечує і контролює дотримання здобувачами вищої освіти правил внутрішнього розпорядку бази практики;
- створює необхідні умови для оволодіння здобувачами вищої освіти новою технікою, сучасними технологіями та методами організації праці, сприяє підбору матеріалу для виконання курсових та дипломних робіт;
- оцінює якість проходження практики здобувачами вищої освіти, складає на них характеристику з відображенням у них виконання програми практики, якості професійних знань та умінь.

Відповідно до укладених угод слідкує за виконанням обов'язків від бази практики, створює умови для роботи студентів.

Правила техніки безпеки

Здобувач вищої освіти виконує правила внутрішнього розпорядку закладу та правила техніки безпеки, з якими ознайомлюється на настановній конференції. З «Інструкцією №111 з охорони праці та безпеки життєдіяльності для здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, які направляються для проходження практики» можна ознайомитися за покликанням https://drive.google.com/file/d/1YMxR_EUtZo1zmE9GaWcEZR744e5dHKgp/view

Зміст практики

1. Участь у настановній конференції.
2. Планування власної діяльності.
3. Ознайомлення з документацією асистента вихователя (асистента вчителя).
4. Розробка щоденних планів роботи асистента протягом періоду проходження практики.
5. Ведення журналу спостереження за дитиною з особливими освітніми потребами протягом періоду перебування на практиці.
6. Систематичне відвідування занять (уроків), корекційно-розвиткових занять, виховних заходів, спостереження за організацією режимних моментів упродовж дня.
7. Розробка конспекту корекційно-розвиткового заняття з соціально-побутового орієнтування або розвитку мовлення.
8. Проведення корекційно-розвиткового заняття.
9. Аналіз індивідуальних програм розвитку дітей з особливими освітніми потребами (додаток Н).
10. Розробка конспекту одного виховного заходу з метою включення дитини з особливими освітніми потребами у колектив ровесників.

11. Оформлення документації практики.
12. Захист практики, участь у підсумковій конференції.

Індивідуальні завдання

1. Розробити зошит взаємозв'язку асистента вчителя (вихователя) з класним керівником, вчителями предметів (вихователем), корекційним педагогом.
2. Розробити зошит взаємозв'язку, вказавши зміст та форми роботи, асистента вчителя (вихователя) з батьками дітей з особливими освітніми потребами на півріччя (подати у вигляді таблиці).

Перелік документів, які веде здобувач вищої освіти під час практики і подає на кафедру після завершення:

1. Щоденник практики.
2. Щоденні плани роботи асистента на період проходження практики (додаток П).
3. Журнал спостереження за однією дитиною з особливими освітніми потребами протягом періоду перебування на практиці (додаток Р).
4. Конспект корекційно-розвиткового заняття з соціально-побутового орієнтування або розвитку мовлення.
5. Конспект одного виховного заходу з метою включення дитини з особливими освітніми потребами у колектив ровесників.
6. Зошит взаємозв'язку асистента вчителя (вихователя) з класним керівником, вчителями предметів (вихователем), корекційним педагогом.
7. Зошит взаємозв'язку асистента вчителя (вихователя) з батьками дітей з особливими освітніми потребами на півріччя.
8. Звіт про проходження практики.

Вимоги до звіту про практику

Звіт про проходження виробничої педагогічної практики в закладах дошкільної та загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням на посаді асистента вчителя має містити відомості про виконання здобува-

чем вищої освіти усіх завдань практики. Орієнтовна схема звіту має містити такі структурні елементи:

I. Загальні відомості про проходження практики.

1. Прізвище, ім'я, по батькові асистента вихователя (вчителя), група (клас), де працює асистент.
2. Спостереження за роботою асистента вихователя (вчителя), ознайомлення з його документацією (загальні враження).
3. Звіт про відвідування:
 - а) занять (уроків);
 - б) корекційно-розвиткових занять;
 - в) виховних заходів.
4. Звіт про проведення корекційно-розвиткового заняття.
5. Оволодіння уміннями та навичками проведення роботи.

II. Висновки.

1. Враження від практики.
2. Позитивне в організації та проходженні практики.
3. Труднощі, що виникли під час проходження практики, пропозиції щодо шляхів їх подолання.

Критерії оцінювання результатів практики та визначення рівня сформованості компетентностей

Підсумки практики оцінюються диференційованим заліком за 100-бальною системою.

100-90 балів (рівень А). Студент підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. На захисті практики допустив незначні помилки під час відповіді на запитання, що не впливають на розуміння навчального матеріалу та вміння ним оперувати. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно».

89-82 бали (рівень В). Студент підготував усі необхідні матеріали практики, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому вони мають

незначні неточності, які не впливають на загальну структуру; є незначні недоліки при підготовці звіту; у відповідях на запитання на захисті практики спостерігаються часткове нерозуміння матеріалу, труднощі при оперуванні ним. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно».

81-75 балів (рівень C). Студент підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому є недоліки у звітній документації; у відповідях на запитання спостерігаються часткове не усвідомлення матеріалу, труднощі оперування ним. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно» або «добре».

76-67 балів (рівень D). Студент підготував усі необхідні матеріали практики. При оформленні звітної документації спостерігаються помилки, що впливають на правильність структури занять, недотримання методики проведення; у щоденнику недостатньо спостережень, висновків про проведення занять з учнями; зміст звіту недостатньо аргументований; у відповідях на запитання відчувається недостатній рівень знань. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «добре».

66-60 балів (рівень E). Студент підготував усі необхідні матеріали практики, проте є суттєві зауваження щодо якості їхнього оформлення; спостерігаються помилки, які вказують на недостатнє усвідомлення завдань практики; щоденник, звіт та конспекти занять оформлені неправильно; у відповідях на запитання спостерігаються помилки, що свідчать про значні прогалини у знаннях. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики має позитивну оцінку.

65 і менше балів (рівень F). Студент підготував частину матеріалів практики, при оформленні яких спостерігаються грубі помилки, які вказують на нерозуміння завдань практики, порушення методики проведення занять; неправильно оформлені щоденник, звіт, конспекти занять; при відповіді на запитання допускаються грубі помилки, що свідчать про

нерозуміння навчального матеріалу. Характеристика керівника від бази практики має позитивну оцінку, проте у ній є зауваження щодо проходження практики даним студентом.

Порядок підбиття підсумків практики

Після закінчення терміну практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми практики. Форма звітності здобувача вищої освіти про проходження практики – письмовий звіт.

Письмовий звіт разом з іншими документами, що передбачені робочою програмою практики, подається на рецензування керівнику практики від кафедри. Після доопрацювання та остаточного погодження з керівником практики від кафедри звіт у друкованому вигляді подається на захист.

Звіт має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх розділів програми практики, висновки і пропозиції тощо. Вимоги до оформлення звіту визначаються робочою програмою практики.

Щоденник є частиною звіту студента. Враховуючи специфіку проведення практики, кафедри можуть розробляти окрему форму щоденника.

Звіт підписує здобувач вищої освіти, підписує та оцінює безпосередній керівник від бази практики, члени комісії з захисту звітів про проходження практики.

Звітні матеріали практики здобувачів вищої освіти (щоденник, звіт, характеристика тощо) зберігаються на кафедрах впродовж трьох років.

Звіт з практики захищають здобувачі вищої освіти в комісії, призначеній завідувачем кафедри, факультетським керівником практики. До складу комісії входять керівники практики від кафедр університету і, за можливості, від бази практики, а також викладачі дисциплін фахової підготовки.

Комісія оцінює результати практики здобувачів вищої освіти у терміни, встановлені відповідним наказом про проведення практики здобувачів вищої освіти на базах практики в останні дні її проходження або в університеті впродовж двох тижнів навчальних занять після завершення практики.

Підбиття результатів практики відбувається відповідно до принципів та критеріїв, передбачених робочою програмою практики. За наслідками звіту та його обговорення студент одержує диференційований залік.

Оцінка за практику вноситься до відомості обліку успішності здобувача вищої освіти, залікової книжки/індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти за підписом голови комісії.

Здобувачеві вищої освіти, який не виконав програму практики з поважних причин (підтверджених документально), може бути надано право на проходження практики повторно. Здобувач вищої освіти, який вдруге отримав негативну оцінку з практики, відраховується з Університету. Здобувач вищої освіти, який не виконав програму практики без поважних причин або отримав оцінку «не зараховано»/«незадовільно» за результатами захисту звіту з практики, відраховується з Університету за невиконання навчального плану.

Підсумки кожної практики обговорюють на засіданнях кафедри, а загальні підсумки практики – на вчених радах факультетів не менше одного разу впродовж навчального року.

Література

1. Асистент учителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник / Н.М. Дятленко, Н.З. Софій, О.В. Мартинчук, Ю.М. Найда; під заг. ред. М.Ф. Войцехівського. Київ: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 172 с.
2. Миронова С.П. Нова українська школа: особливості організації освітнього процесу учнів початкової школи в інклюзивних класах: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Астон, 2020. 176 с.
3. Миронова С.П. Педагогіка інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. 164 с.
4. Організаційні засади діяльності асистента вчителя в інклюзивному класі: метод. посіб. / уклад.: О.В. Коган та ін. Харків: Друкарня Мадрид, 2019. 110 с.
5. Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція). Кам'янець-Подільський, 2021. URL:
https://drive.google.com/file/d/0B_EBvdN4dQSI5DVIV04waWZvbW5xVnM2Mmd5Y1FLdi1rUC0w/view?resourcekey=0-tYSPd5dBX2-ZMCs1ShozJA

1.4. ВИРОБНИЧА ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ, НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ЗАКЛАДАХ НА ПОСАДІ ВЧИТЕЛЯ-ДЕФЕКТОЛОГА / ВИРОБНИЧА ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ НА ПОСАДІ ВЧИТЕЛЯ ДЕФЕКТОЛОГА / ВИРОБНИЧА ФАХОВА ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ НА ПОСАДІ ВЧИТЕЛЯ-ДЕФЕКТОЛОГА / ВИРОБНИЧА ФАХОВА ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА

Мета практики: навчити студентів працювати з учнями з порушеннями інтелектуального розвитку початкових і старших класів, провести перевірку готовності виконувати роботу вчителя і вихователя в цих класах.

Завдання практики:

1. Знайомство зі школою, дирекцією, вчителями, вихователями.
2. Складання індивідуальних планів роботи, їх узгодження з класним керівником і методистом.
3. Участь у всіх навчально-виховних заходах, запланованих у річному плані школи.
4. Ведення щоденника практики.
5. Вивчення особливостей дистанційного навчання.
6. Надання допомоги вчителям предметів в організації та проведенні уроків, консультацій, корекційної допомоги учням, які мають складні порушення розвитку.
7. Написання конспектів та проведення необхідної кількості пробних та п'яти контрольних уроків: з української мови, української літератури, математики, історії України, географії або природознавства (з української мови, літературного читання, математики, природознавства, трудового навчання або образотворчого мистецтва за умови проходження практики у початковій школі).

8. Аналіз особових справ учнів та написання психолого-педагогічної характеристики на дитину (Додаток С).
9. Аналіз контрольних уроків інших студентів-практикантів (Додаток Т).
10. Складання звіту про проходження практики.

Базами проходження виробничої педагогічної практики в закладах загальної середньої освіти, навчально-реабілітаційних закладах на посаді вчителя-дефектолога є спеціальні школи для дітей з інтелектуальними порушеннями, навчально-реабілітаційні центри.

Компетентності, які мають бути сформовані у здобувача вищої освіти під час проходження практики

Відповідно до ОПП спеціальності:

Програмні компетентності навчання: загальні компетентності (02, 04, 06, 08, 09, 10):

- Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
- Здатність працювати в команді.
- Здатність до міжособистісної взаємодії.
- Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

Спеціальні (фахові) компетентності (03, 04, 05, 06, 07, 11, 12, 13, 16):

- Здатність застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності.
- Здатність планувати та організовувати освітньо-корекційну роботу з урахуванням структури та особливостей порушення (інтелекту,

мовлення, слуху, зору, опорно-рухових функцій тощо), актуального стану та потенційних можливостей осіб із особливими освітніми потребами.

- Здатність реалізовувати ефективні корекційно-освітні технології у роботі з дітьми, підлітками, дорослими з особливими освітніми потребами, доцільно обирати методичне й інформаційно-комп'ютерне забезпечення.
- Здатність працювати в команді, здійснювати комплексний корекційно-педагогічний, психологічний та соціальний супровід дітей з особливими освітніми потребами, в тому числі з інвалідністю, у різних типах закладів.
- Здатність дотримуватися вимог до організації корекційно-розвивального освітнього середовища.
- Здатність дотримуватися основних принципів, правил, прийомів і форм суб'єкт-суб'єктної комунікації.
- Здатність організовувати дитячий колектив, створювати в ньому рівноправний клімат і комфортні умови для особистісного розвитку вихованців та їхньої соціальної інтеграції.
- Здатність будувати гармонійні відносини з особами з психофізичними порушеннями, їхніми сім'ями та учасниками спільнот без упередженого ставлення до їх індивідуальних потреб.
- Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

Організація проведення практики: наказ про проведення практики готує методист з практики, організацію та контроль за проведенням практики здійснює керівник практики. Під час настановної конференції здобувачі вищої освіти одержують завдання практики, методичні рекомендації щодо її проходження. Протягом проходження практики здобувачі вищої освіти мають змогу одержувати консультації у керівника практики. Захист практики відбувається на підсумковій конференції.

Обов'язки здобувачів вищої освіти на практиці

1. Дотримуватися режиму закладу освіти та його вимог.
2. Брати активну участь у настановній та підсумковій конференціях.
3. Ознайомитися з роботою вчителів-дефектологів, вихователів.
4. Спостерігати за діяльністю вчителів-дефектологів, вихователів.
5. Відвідувати уроки, виховні заходи.
6. Надавати допомогу вчителю та вихователю:
 - в оформленні наочності, підготовці дидактичного матеріалу;
 - у проведенні уроків та виховних заходів з учнями;
 - у виконанні доручень педагогів.

Обов'язки керівника практики від кафедри

- контролює кількість здобувачів вищої освіти, які проходять практику;
- розробляє тематику індивідуальних завдань на практику, що сприяють формуванню компетентностей та видає їх здобувачам вищої освіти;
- узгоджує з керівником практики від бази практики індивідуальні завдання з урахуванням особливостей бази практики;
- до початку практики проводить із здобувачами вищої освіти інструктажі з безпеки життєдіяльності та охорони праці, оформляє відповідні документи;
- бере участь у розподілі здобувачів вищої освіти за місцями практики;
- бере участь у настановних інструктивних нарадах та підсумкових конференціях з питань практики;
- відстежує своєчасне прибуття здобувачів вищої освіти до місць практики;
- здійснює контроль за виконанням програми практики та строками її проведення;
- забезпечує спільно з керівником практики від бази практики високу якість її проходження згідно з програмою;

- контролює забезпечення необхідних умов праці, організації побуту здобувачів вищої освіти та проведення з ними обов'язкових інструктажів з охорони праці та техніки безпеки;
- надає методичну допомогу здобувачам вищої освіти під час виконання ними індивідуальних завдань, перевіряє робочу документацію;
- надає методичну допомогу студентам при підготовці до проведення занять, відвідує та оцінює залікові заходи, аналізує їх;
- проводить консультації щодо опрацювання зібраного матеріалу та його використання для звіту про практику;
- інформує студентів про порядок подання звітів про практику та їх захисту;
- перевіряє звітну документацію здобувачів вищої освіти;
- приймає захист звітів здобувачів вищої освіти про практику в складі комісії, оцінює результати практики здобувачів вищої освіти, виставляє оцінки у залікові книжки;
- здає звіти студентів про практику на кафедру;
- готує звіт про проведення практики.

Обов'язки керівника практики від баз практики

- розподіляє здобувачів вищої освіти за робочими місцями відповідно до графіка проходження практики, забезпечує ефективність її проходження;
- забезпечує проведення інструктажу з охорони праці, протипожежної безпеки на базі практики та на робочому місці під час виконання конкретних видів робіт; ознайомлює студентів з організацією робіт на конкретному робочому місці;
- забезпечує проходження практики здобувачами вищої освіти в структурних підрозділах підприємства, організації, установи;
- забезпечує і контролює дотримання здобувачами вищої освіти правил внутрішнього розпорядку бази практики;
- створює необхідні умови для оволодіння здобувачами вищої освіти новою технікою, сучасними технологіями та методами організації

праці, сприяє підбору матеріалу для виконання курсових та дипломних робіт;

- оцінює якість проходження практики здобувачами вищої освіти, складає на них характеристику з відображенням у них виконання програми практики, якості професійних знань та умінь.

Відповідно до укладених угод слідкує за виконанням обов'язків від бази практики, створює умови для роботи студентів.

Правила техніки безпеки

Здобувач вищої освіти виконує правила внутрішнього розпорядку закладу та правила техніки безпеки, з якими ознайомлюється на настановній конференції. З «Інструкцією №111 з охорони праці та безпеки життєдіяльності для здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, які направляються для проходження практики» можна ознайомитися за покликанням <https://drive.google.com/file/d/1YMxREUtZo1zmE9GaWcEZR744e5dHKgp/view>

Зміст практики

1. Участь у настановній конференції.
2. Знайомство зі школою, дирекцією, вчителями, вихователями.
3. Складання індивідуальних планів роботи, їх узгодження з класним керівником і методистом.
4. Участь у всіх навчально-виховних заходах, запланованих у річному плані школи.
6. Ведення щоденника практики.
7. Вивчення особливостей дистанційного навчання.
8. Надання допомоги вчителям предметів в організації та проведенні уроків, консультацій, корекційної допомоги учням, які мають складні порушення розвитку.
9. Написання конспектів та проведення необхідної кількості пробних та п'яти контрольних уроків: з української мови, української літера-

тури, математики, історії України, географії або природознавства (з української мови, літературного читання, математики, природознавства, трудового навчання або образотворчого мистецтва за умови проходження практики у початковій школі).

10. Аналіз особових справ учнів та написання психолого-педагогічної характеристики на дитину.
11. Аналіз контрольних уроків інших студентів-практикантів.
12. Складання звіту про проходження практики.
13. Оформлення документації практики.
14. Захист практики, участь у підсумковій конференції.

Індивідуальні завдання

1. Розробити план роботи класного керівника з батьками дітей з інтелектуальними порушеннями на півріччя.
2. Підготувати методичне повідомлення на класні батьківські збори (тема на вибір).

Перелік документів, які веде здобувач вищої освіти під час практики і подає на кафедру після завершення:

1. Щоденник педагогічної практики.
2. П'ять розгорнутих планів-конспектів контрольних уроків з підписом вчителя і оцінкою з таких навчальних дисциплін: з української мови, української літератури, історії України, математики, географії або природознавства (з української мови, літературного читання, математики, природознавства, трудового навчання або образотворчого мистецтва за умови проходження практики у початковій школі).
3. 1 аналіз контрольного уроку іншого студента-практиканта.
4. Психолого-педагогічну характеристику на дитину (з дотриманням правил конфіденційності).
5. План роботи класного керівника з батьками дітей з інтелектуальними порушеннями на півріччя.
6. Методичне повідомлення на класні батьківські збори (тема на вибір).
7. Звіт про проходження педагогічної практики.

Вимоги до звіту про практику

Звіт про проходження виробничої педагогічної практики в закладах загальної середньої освіти, навчально-реабілітаційних закладах на посаді вчителя-дефектолога має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх завдань практики. Орієнтовна схема звіту має містити такі структурні елементи:

I. Загальні відомості про проходження практики.

1. Прізвище, ім'я, по батькові вчителів-дефектологів, вихователів, клас, за яким закріплений студент.
2. Спостереження за роботою вчителів-дефектологів, вихователів, ознайомлення з їхньою документацією (загальні враження).
3. Звіт про відвідування:
 - а) уроків вчителів та студентів-практикантів;
 - б) виховних заходів.
3. Звіт про проведення уроків.
4. Оволодіння уміннями та навичками проведення уроків.

II. Висновки.

1. Враження від практики.
2. Позитивне в організації та проходженні практики.
3. Труднощі, що виникли під проходження практики, пропозиції щодо шляхів їх подолання.

Критерії оцінювання результатів практики та визначення рівня сформованості компетентностей

Підсумки практики оцінюються диференційованим заліком за 100-бальною системою.

100-90 балів (рівень А). Студент підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. На захисті практики допустив незначні помилки під час відповіді на запитання, що не впливають на розуміння

навчального матеріалу та вміння ним оперувати. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно».

89-82 бали (рівень В). Студент підготував усі необхідні матеріали практики, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому вони мають незначні неточності, які не впливають на загальну структуру; є незначні недоліки при підготовці звіту; у відповідях на запитання на захисті практики спостерігаються часткове нерозуміння матеріалу, труднощі при оперуванні ним. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно».

81-75 балів (рівень С). Студент підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому є недоліки у звітній документації; у відповідях на запитання спостерігаються часткове не усвідомлення матеріалу, труднощі оперування ним. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно» або «добре».

76-67 балів (рівень D). Студент підготував усі необхідні матеріали практики. При оформленні звітної документації спостерігаються помилки, що впливають на правильність структури занять, недотримання методики проведення; у щоденнику недостатньо спостережень, висновків про проведення занять з учнями; зміст звіту недостатньо аргументований; у відповідях на запитання відчувається недостатній рівень знань. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «добре».

66-60 балів (рівень E). Студент підготував усі необхідні матеріали практики, проте є суттєві зауваження щодо якості їхнього оформлення; спостерігаються помилки, які вказують на недостатнє усвідомлення завдань практики; щоденник, звіт та конспекти занять оформлені неправильно; у відповідях на запитання спостерігаються помилки, що свідчать про значні прогалини у знаннях. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики має позитивну оцінку.

65 і менше балів (рівень F). Студент підготував частину матеріалів практики, при оформленні яких спостерігаються грубі помилки, які вка-

зують на нерозуміння завдань практики, порушення методики проведення занять; неправильно оформлені щоденник, звіт, конспекти занять; при відповіді на запитання допускаються грубі помилки, що свідчать про нерозуміння навчального матеріалу. Характеристика керівника від бази практики має позитивну оцінку, проте у ній є зауваження щодо проходження практики даним студентом.

Порядок підбиття підсумків практики

Після закінчення терміну практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми практики. Форма звітності здобувача вищої освіти про проходження практики – письмовий звіт.

Письмовий звіт разом з іншими документами, що передбачені робочою програмою практики, подається на рецензування керівнику практики від кафедри. Після доопрацювання та остаточного погодження з керівником практики від кафедри звіт у друкованому вигляді подається на захист.

Звіт має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх розділів програми практики, висновки і пропозиції тощо. Вимоги до оформлення звіту визначаються робочою програмою практики.

Щоденник є частиною звіту студента. Враховуючи специфіку проведення практики, кафедри можуть розробляти окрему форму щоденника.

Звіт підписує здобувач вищої освіти, підписує та оцінює безпосередній керівник від бази практики, члени комісії з захисту звітів про проходження практики.

Звітні матеріали практики здобувачів вищої освіти (щоденник, звіт, характеристика тощо) зберігаються на кафедрах впродовж трьох років.

Звіт з практики захищають здобувачі вищої освіти в комісії, призначеній завідувачем кафедри, факультетським керівником практики. До складу комісії входять керівники практики від кафедр університету і, за можливості, від бази практики, а також викладачі дисциплін фахової підготовки.

Комісія оцінює результати практики здобувачів вищої освіти у терміни, встановлені відповідним наказом про проведення практики здобувачів вищої освіти на базах практики в останні дні її проходження або в

університеті впродовж двох тижнів навчальних занять після завершення практики.

Підбиття результатів практики відбувається відповідно до принципів та критеріїв, передбачених робочою програмою практики. За наслідками звіту та його обговорення студент одержує диференційований залік.

Оцінка за практику вноситься до відомості обліку успішності здобувача вищої освіти, залікової книжки/індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти за підписом голови комісії.

Здобувачеві вищої освіти, який не виконав програму практики з поважних причин (підтверджених документально), може бути надано право на проходження практики повторно. Здобувач вищої освіти, який вдруге отримав негативну оцінку з практики, відраховується з Університету. Здобувач вищої освіти, який не виконав програму практики без поважних причин або отримав оцінку «не зараховано»/«незадовільно» за результатами захисту звіту з практики, відраховується з Університету за невиконання навчального плану.

Підсумки кожної практики обговорюють на засіданнях кафедри, а загальні підсумки практики – на вчених радах факультетів не менше одного разу впродовж навчального року.

Література

1. Гаврилов О.В., Липа В.О., Ляшенко О.М., Левицький В.Е. Прикладна корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка. 1-4 кл.: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Друк-Сервіс, 2014. 592 с.
2. Миронова С.П. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка, 2015. 312 с.
3. Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція). Кам'янець-Подільський, 2021. URL: https://drive.google.com/file/d/0B_EBvdN4dQSlSDVIV04waWZvbW5xVnM2Mmd5Y1FLdi1rUC0w/view?resourcekey=0-tYSPd5dBX2-ZMCs1ShozJA
4. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник. Частина І. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. 238 с.

1.5. ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА НА ПОСАДІ ПРАКТИЧНОГО (СПЕЦІАЛЬНОГО) ПСИХОЛОГА В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Мета практики: формування компетентностей, необхідних для виконання функціональних обов'язків практичного (спеціального) психолога.

Завдання практики:

1. Засвоїти етичні принципи роботи практичного психолога і дотримуватись їх.
2. Познайомитись з проблематикою, функціями, завданнями, змістом та методами роботи практичного психолога.
3. Закріпити знання, уміння та навички, сформовані під час лекційних, практичних та лабораторних занять з попередньо вивчених медико-біологічних, загальних та спеціальних психолого-педагогічних дисциплін.
4. Познайомитись із сучасним станом психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в закладах дошкільної та загальної середньої освіти зі спеціальною та інклюзивною формами навчання.
5. Опанувати навичками командної роботи у взаємодії з фахівцями закладу освіти, задіяними у забезпеченні соціально-психологічного супроводу дитини.
6. Розвивати організаторські, комунікативні здібності та інші особистісні якості, передбачені професіограмою практичного психолога.
7. Сформувати уміння ведення документації практичного психолога.
8. Брати участь у підготовці, організації і проведенні усіх заходів, передбачених річним планом роботи психолога, за яким закріплений практикант.
9. Проводити самостійно групові та індивідуальні заняття з дітьми.
10. Проводити діагностичну та корекційну роботу.

Базами проходження виробничої практики на посаді практичного (спеціального) психолога є заклади дошкільної та загальної середньої освіти зі спеціальною та інклюзивною формами навчання.

Компетентності, які мають бути сформовані у здобувача вищої освіти під час проходження практики

Відповідно до ОПП спеціальності:

Програмні компетентності навчання: загальні компетентності (03, 10):

- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

Спеціальні (фахові) компетентності (01-06):

- Здатність застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності.
- Здатність працювати в команді, здійснювати комплексний корекційно-педагогічний, психологічний та соціальний супровід дітей з особливими освітніми потребами, в тому числі з інвалідністю в різних типах закладів.
- Готовність до діагностико-консультативної діяльності.
- Здатність застосовувати теоретичні, емпіричні методи психолого-педагогічного дослідження, статистичні методи обробки отриманої інформації, визначати достовірність результатів дослідження.
- Здатність дотримуватися основних принципів, правил, прийомів і форм суб'єкт-суб'єктної комунікації.
- Здатність будувати гармонійні відносини з особами з психофізичними порушеннями, їхніми сім'ями та учасниками спільнот без упередженого ставлення до їх індивідуальних потреб.
- Здатність до роботи із спільнотою – на місцевому, регіональному, національному, європейському і більш широкому глобальному рівнях з метою формування толерантного, гуманного ставлення до осіб

з особливими освітніми потребами, розвитку здатності до рефлексії, включаючи спроможність обдумувати як власні, так й інші системи цінностей.

- Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

Організація проведення практики: наказ про проведення практики готує методист з практики, організацію та контроль за проведенням практики здійснює керівник практики. Під час настановної конференції здобувачі вищої освіти одержують завдання практики, методичні рекомендації щодо її проходження. Протягом проходження практики здобувачі вищої освіти мають змогу одержувати консультації у керівника практики. Захист практики відбувається на підсумковій конференції.

Обов'язки здобувачів вищої освіти на практиці

- взяти участь у настановній конференції з питань організації практики у визначений деканатом факультету час;
- до початку практики отримати від керівника практики від кафедри направлення, методичні матеріали (методичні вказівки, програму, щоденник, індивідуальне завдання) та консультації щодо оформлення необхідних документів;
- до початку практики пройти в Університеті інструктаж з охорони праці та безпеки життєдіяльності;
- своєчасно прибути на базу практики;
- якісно та в повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики, індивідуальне завдання;
- ознайомитися та суворо дотримуватися правил охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії та внутрішнього розпорядку на базі практики;
- своєчасно оформити звіт та захистити його в терміни, визначені Наказом.

Обов'язки керівника практики від кафедри

- спільно з методистом навчального відділу з організації практики на факультеті забезпечує проведення всіх організаційних заходів перед направленням здобувачів вищої освіти на практику: інструктаж з охорони праці та безпеки життєдіяльності, правил поведінки, надає здобувачам необхідні документи;
- повідомляє здобувачів вищої освіти про форми звітності;
- бере участь у розподілі здобувачів вищої освіти за базами практики;
- розробляє тематику індивідуальних завдань на практику та видає їх здобувачам вищої освіти до початку практики;
- узгоджує з керівником практики від бази практики індивідуальні завдання з урахуванням особливостей бази практики;
- до початку практики проводить зі здобувачами вищої освіти інструктаж з безпеки життєдіяльності та охорони праці, оформляє відповідні документи;
- бере участь у настановних інструктивних нарадах та підсумкових конференціях з питань практики;
- відстежує своєчасне прибуття здобувачів вищої освіти до місць практики;
- здійснює контроль за виконанням програми практики та строками її проведення;
- контролює забезпечення необхідних умов праці, організації побуту здобувачів вищої освіти та проведення з ними обов'язкових інструктажів з охорони праці та техніки безпеки;
- надає методичну допомогу здобувачам вищої освіти під час виконання ними індивідуальних завдань, перевіряє робочу документацію;
- надає методичну допомогу студентам при підготовці до проведення занять, відвідує та оцінює залікові заходи, аналізує їх;
- проводить консультації щодо опрацювання зібраного матеріалу та його використання для звіту про практику;
- інформує студентів про порядок подання звітів про практику та їх захисту;

- перевіряє звітну документацію здобувачів вищої освіти;
- приймає захист звітів здобувачів вищої освіти про практику в складі комісії, оцінює результати практики здобувачів вищої освіти, виставляє оцінки у залікові книжки;
- здає звіти студентів про практику на кафедру;
- готує звіт про проведення практики.

Обов'язки керівника практики від баз практики

- розподіляє здобувачів вищої освіти за робочими місцями відповідно до графіка проходження практики, забезпечує ефективність її проходження;
- забезпечує проведення інструктажу з охорони праці, протипожежної безпеки на базі практики та на робочому місці під час виконання конкретних видів робіт; ознайомлює студентів з організацією робіт на конкретному робочому місці;
- забезпечує проходження практики здобувачами вищої освіти в структурних підрозділах підприємства, організації, установи;
- забезпечує і контролює дотримання здобувачами вищої освіти правил внутрішнього розпорядку бази практики;
- створює необхідні умови для оволодіння здобувачами вищої освіти новою технікою, сучасними технологіями та методами організації праці, сприяє підбору матеріалу для виконання курсових та дипломних робіт;
- оцінює якість проходження практики здобувачами вищої освіти, складає на них характеристику з відображенням у них виконання програми практики, якості професійних знань та умінь.

Відповідно до укладених угод слідкує за виконанням обов'язків від бази практики, створює умови для роботи студентів.

Правила техніки безпеки

Здобувач вищої освіти виконує правила внутрішнього розпорядку закладу та правила техніки безпеки, з якими ознайомлюється на настановній конференції. З «Інструкцією №111 з охорони праці та безпеки життєдіяльності для здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, які направляються для проходження практики» можна ознайомитися за покликанням https://drive.google.com/file/d/1YMxR_EUtZo1zmE9GaWcEZR744e5dHKgp/view

Зміст практики

1. Участь у настановній конференції.
2. Знайомство із закладом освіти, дирекцією, працівниками психологічної служби закладу освіти.
3. Складання індивідуального плану роботи, його узгодження з практичним (спеціальним) психологом і методистом.
4. Ознайомлення з роботою практичного (спеціального) психолога. Вивчення проблематики, завдань, плану, режиму та особливостей роботи психолога з дітьми.
5. Відвідування занять практичного (спеціального) психолога.
6. Визначення двох дітей, з якими буде проводитись діагностична та корекційна робота (з порушеннями пізнавальної діяльності, з проблемами в особистісній сфері).
7. Складання програми психологічного обстеження дітей. Підбір відповідних методик та обладнання.
8. Збір анамнезу для двох дітей, з якими буде проводитись корекційна робота.
9. Спостереження за дітьми під час різних режимних моментів.
10. Дослідження соціального статусу дітей в дитячому колективі.
11. Здійснення психологічної діагностики та постановка психологічного діагнозу (додаток У).

12. Складання програми психокорекційної роботи.
13. Підготовка та проведення корекційних занять.
14. Оцінка ефективності корекційних занять.
15. Ведення щоденника практики.
16. Захист практики, участь у підсумковій конференції.

Індивідуальні завдання

1. Розробка консультації, рекомендацій для батьків дітей з особливими освітніми потребами (тема на вибір).
2. Розробка консультацій, рекомендацій для педагогів закладу щодо організації навчально-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами з урахуванням їхніх психологічних особливостей.

Перелік документів, які веде здобувач вищої освіти під час практики і подає на кафедру після завершення:

1. Щоденник виробничої практики, в якому повинно бути відображено роботу студента протягом кожного дня перебування в закладі освіти.
2. Зразки документація практичного (спеціального) психолога, зокрема календарно-тематичне планування, графік роботи, консультацій та ін. (з дотриманням принципу конфіденційності).
3. Протоколи психологічного обстеження двох дітей з порушеннями психофізичного розвитку.
4. Психологічний діагноз на двох дітей (з дотриманням принципу конфіденційності) з підписом психолога і його оцінкою.
5. Індивідуальні програми корекційної роботи для двох дітей на основі психологічного діагнозу з підписом психолога і його оцінкою.
6. Конспекти корекційних занять для двох дітей (не менше 6-ти для кожної дитини) з відміткою про результати з підписом психолога і його оцінкою.
7. Аналіз ефективності проведеної корекційної роботи для двох дітей.
8. Звіт студента про проходження практики.

Вимоги до звіту про практику

Звіт про проходження виробничої практики на посаді практичного (спеціального) психолога має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх завдань практики. Орієнтовна схема звіту має містити такі структурні елементи:

I. Загальні відомості про проходження практики.

1. Прізвище, ім'я, по батькові практичного (спеціального) психолога, за яким закріплений практикант.
2. Спостереження за роботою практичного (спеціального) психолога, ознайомлення з його документацією (загальні враження).
3. Звіт про відвідування корекційно-розвиткових занять, які проводив практичний (спеціальний) психолог.
4. Звіт про проведення психологічного обстеження.
5. Звіт про проведення корекційно-розвиткових занять.
6. Оволодіння уміннями та навичками проведення роботи.

II. Висновки.

1. Враження від практики.
2. Позитивне в організації та проходженні практики.
3. Труднощі, що виникли під час проходження виробничої практики на посаді практичного (спеціального) психолога, пропозиції щодо шляхів їх подолання.

Критерії оцінювання результатів практики та визначення рівня сформованості компетентностей

Загальна кількість балів, яку може отримати студент за проходження виробничої практики – **100**.

100-90 балів (рівень А). Студент виконав завдання практики у повному обсязі, підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. Під час практики продемонстрував уміння виконувати функції практичного (спеціального) психолога закладу освіти, здійснювати пси-

хологічний супровід дітей з особливими освітніми потребами, оцінювати ефективність роботи з ними. На захисті практики допустив незначні помилки під час відповіді на запитання, що не впливають на розуміння навчального матеріалу та вміння ним оперувати. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно». Рівень сформованості компетентностей високий.

89-82 бали (рівень В). Під час практики студент продемонстрував вміння виконувати функції практичного (спеціального) психолога закладу освіти, здійснювати психологічний супровід дітей з особливими освітніми потребами, оцінювати ефективність роботи з ними. Підготував усі необхідні матеріали практики, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому вони мають незначні неточності, які не впливають на загальну структуру; є незначні недоліки при підготовці звіту; у відповідях на запитання на захисті практики спостерігаються не достатнє розуміння матеріалу, труднощі при оперуванні ним. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно». Рівень сформованості компетентностей достатній.

81-75 балів (рівень С). Під час практики студент продемонстрував вміння виконувати функції практичного (спеціального) психолога закладу освіти, здійснювати психологічний супровід дітей з особливими освітніми потребами. Проте, відмічаються труднощі у складанні програми корекційної роботи на основі психологічного діагнозу, відсутня оцінка динаміки розвитку дитини. Студент підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. При цьому є недоліки у звітній документації; у відповідях на запитання спостерігаються часткове неусвідомлення матеріалу, труднощі оперування ним. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно» або «добре». Рівень сформованості компетентностей середній.

74-67 балів (рівень D). У виконанні програми практики відмічається несаможиттєвість студента. Допущені неточності при визначенні психологічного діагнозу та складанні програми корекційної роботи дитини.

Студент підготував усі необхідні матеріали практики. При оформленні звітної документації спостерігаються помилки, що впливають на правильність структури занять, недотримання методики проведення; у щоденнику недостатньо спостережень, висновків про проведення занять з учнями; зміст звіту недостатньо аргументований; у відповідях на запитання відчувається недостатній рівень знань. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «добре». Рівень сформованості компетентностей нижче середнього.

66-60 балів (рівень E). Програма практики виконана не повністю. Не усі види діяльності практичного психолога виявились доступними. Студент підготував усі необхідні матеріали практики, проте є суттєві зауваження щодо якості їхнього оформлення; спостерігаються помилки, які вказують на недостатнє усвідомлення завдань практики; щоденник, звіт та конспекти занять оформлені неправильно; у відповідях на запитання спостерігаються помилки, що свідчать про значні прогалини у знаннях. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики має позитивну оцінку. Рівень сформованості компетентностей низький.

65 і менше балів (рівень F). Завдання практики не виконані. Студент підготував частину матеріалів практики, при оформленні яких спостерігаються грубі помилки, які вказують на нерозуміння завдань практики, порушення методики проведення занять; неправильно оформлені щоденник, звіт, конспекти занять; при відповіді на запитання допускаються грубі помилки, що свідчать про нерозуміння навчального матеріалу. Характеристика керівника від бази практики має позитивну оцінку, проте у ній є зауваження щодо проходження практики даним студентом. Рівень сформованості компетентностей дуже низький (нульовий).

Порядок підбиття підсумків практики

Після закінчення терміну практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми практики та індивідуального завдання. Форма звітності здобувача вищої освіти про проходження практики-письмовий звіт.

Письмовий звіт разом з іншими документами, що передбачені робочою програмою практики (щоденником, індивідуальним завданням, характеристикою та ін.), подаються на рецензування керівнику практики від кафедри. Після доопрацювання та остаточного погодження з керівником практики від кафедри звіт у друкованому вигляді подається на захист.

Звіт має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, розділи з охорони праці та техніки безпеки, висновки і пропозиції, список використаної літератури тощо. Вимоги до оформлення звіту визначаються робочою програмою практики.

Щоденник є частиною звіту студента. Враховуючи специфіку проведення практики, кафедри можуть розробляти окрему форму щоденника.

Звіт підписує здобувач вищої освіти, підписує та оцінює безпосередній керівник від бази практики, члени комісії з захисту звітів про проходження практики.

Звітні матеріали практики здобувачів вищої освіти (щоденник, звіт, характеристика, відгуки тощо) зберігаються на кафедрах впродовж трьох років.

Звіт з практики захищають здобувачі вищої освіти в комісії, призначеній завідувачем кафедри, факультетським керівником практики. До складу комісії входять керівники практики від кафедр Університету і, за можливості, від бази практики, а також викладачі дисциплін фахової підготовки.

Комісія оцінює результати практики здобувачів вищої освіти у терміни, встановлені відповідним наказом про проведення практики здобувачів вищої освіти на базах практики в останні дні її проходження або в Університеті впродовж двох тижнів навчальних занять після завершення практики.

Підбиття результатів практики відбувається відповідно до принципів та критеріїв, передбачених робочою програмою практики. За наслідками звіту та його обговорення студент одержує диференційований залік.

Оцінка за практику вноситься до відомості обліку успішності здобувача вищої освіти, залікової книжки/індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти за підписом голови комісії.

Здобувачеві вищої освіти, який не виконав програму практики з поважних причин (підтверджених документально), може бути надано право на проходження практики повторно. Здобувач вищої освіти, який вдруге отримав негативну оцінку з практики, відраховується з Університету. Здобувач вищої освіти, який не виконав програму практики без поважних причин або отримав оцінку «не зараховано»/«незадовільно» за результатами захисту звіту з практики, відраховується з Університету за невиконання навчального плану.

Підсумки кожної практики обговорюють на засіданнях кафедри, а загальні підсумки практики – на вчених радах факультетів не менше одного разу впродовж навчального року.

Література

1. Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.05.2018 р. № 509 «Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18#Text>
2. Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція). Кам'янець-Подільський, 2021. URL: https://drive.google.com/file/d/0B_EBvdN4dQSlSDVIV04waWZvbW5xVnM2Mmd5Y1FLdi1rUC0w/view?resourcekey=0-tYSPd5dBX2-ZMCs1ShozJA
3. Психологічний супровід інклюзивної освіти: підручник / колектив авторів; за заг. ред. Т.О. Докучиної. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. 172 с.

1.6. ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА НА ПОСАДІ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА

Мета практики: поглиблення логопедичних та психолого-педагогічних знань про особливості роботи вчителя-логопеда закладу дошкільної освіти та формування навичок практичної, діагностичної, корекційно-розвивальної та навчально-виховної роботи з дітьми дошкільного віку, а також формування навичок роботи у команді супроводу дітей з порушеннями мовлення в умовах закладу дошкільної освіти.

Завдання практики:

1. Включити студента в основні види практичної діяльності вчителя-логопеда.
2. Здійснювати уточнення, закріплення і збагачення знань, набутих при вивченні навчальних дисциплін.
3. Застосовувати теоретико-методологічні знання в галузі логопедії і психології, а також суміжних наук в практичній роботі за основним і додатковим фахом з дітьми дошкільного віку з порушеннями мовлення.
4. Реалізувати в практичній діяльності знання в галузі науково-методичних аспектів вивчених дисциплін, що входять у навчальний план.
5. Проводити логопедичне обстеження мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку, аналізувати виявлені відхилення в розвитку мовлення.
6. Здійснювати перспективне і поточне планування змісту всіх видів логопедичної роботи (перспективний план логопедичної роботи з групою, плани окремих фронтальних й індивідуальних занять) в логопедичних групах різного типу (для дітей із ТПМ, із ФФНМ та ФНМ).
7. Визначати і реалізовувати у взаємозв'язку навчально-корекційні, розвиваючі і виховні завдання, використовуючи різноманітні прийоми психолого-педагогічного впливу з урахуванням індивідуа-

льних особливостей дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку.

8. Здійснювати методично правильний вибір словесного матеріалу, наочних і технічних засобів навчання дошкільників з порушеннями мовлення; виготовляти демонстраційний і роздатковий дидактичний матеріал.
9. Опанувати прийомами організації спільної роботи з психологами, вихователями, музичним керівником і іншими співробітниками закладів дошкільної освіти, а також батьками дітей.
10. Навчати батьків дітей з мовленнєвими порушеннями окремим корекційним прийомом.
11. Проводити пропаганду логопедичних знань серед вихователів і батьків, сприяти підвищенню їх педагогічної компетенції.

Базами проходження виробничої практики на посаді вчителя-логопеда здобувачів вищої освіти є дошкільні заклади, у яких виховуються діти з мовленнєвими порушеннями.

Розподіл студентів на практику проводиться з урахуванням замовлень на підготовку спеціалістів і їх майбутнього місця роботи після закінчення навчання. Студенти можуть самостійно (узгоджуючи з факультетським керівником та провідним фахівцем) підбирати для себе місце проходження практики. Якщо його умови достатні для виконання запланованих робіт, установу використовують як базову для здійснення практичної діяльності.

Компетентності, які мають бути сформовані у здобувача вищої освіти під час проходження практики

Відповідно до ОПП спеціальності:

Програмні компетентності навчання: загальні компетентності (03, 04, 06, 07, 08, 09):

- Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

- Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- Здатність працювати в команді.
- Здатність до міжособистісної взаємодії.

Спеціальні компетентності (02-04, 07, 09, 12, 13):

- Здатність до аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду становлення і розвитку спеціальної та інклюзивної освіти.
- Здатність застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності.
- Здатність планувати та організовувати освітньо-корекційну роботу з урахуванням структури та особливостей порушення мовленнєвого розвитку, актуального стану та потенційних можливостей осіб із особливими освітніми потребами.
- Здатність дотримуватися вимог до організації корекційно-розвивального освітнього середовища.
- Здатність застосовувати теоретичні, емпіричні методи психолого-педагогічного дослідження, статистичні методи обробки отриманої інформації, визначати достовірність результатів дослідження.
- Здатність організовувати дитячий колектив, створювати в ньому рівноправний клімат і комфортні умови для особистісного розвитку вихованців та їхньої соціальної інтеграції.
- Здатність будувати гармонійні стосунки з особами з порушеннями мовленнєвого розвитку, їх сім'ями та учасниками спільнот без упередженого ставлення до їх індивідуальних потреб.

Організація проведення практики: наказ про проведення практики готує методист з практики, організацію та контроль за проведенням практики здійснює керівник практики. Під час настановної конференції здобувачі вищої освіти одержують завдання практики, методичні рекомендації щодо її проходження. Протягом проходження практики здобувачі вищої освіти мають змогу одержувати консультації у керівника практики. Захист практики відбувається на підсумковій конференції.

Обов'язки здобувачів вищої освіти на практиці

1. Дотримуватися режиму закладу освіти та його вимог.
2. Брати активну участь у настановній та підсумковій конференціях.
3. Ознайомитися з роботою вчителя-логопеда в логопедичних групах.
4. Брати активну участь у роботі вчителя-логопеда.
5. Відвідувати та самостійно проводити корекційні заняття, виховні та розвиткові.
6. Виконувати завдання вчителя-логопеда дошкільного закладу:
 - в оформленні наочності, підготовці дидактичного матеріалу;
 - у проведенні виховних, навчальних, корекційно-розвиткових занять;
 - у виконанні доручень педагогів.

Обов'язки керівника практики від кафедри

- контролює кількість здобувачів вищої освіти, які проходять практику;
- розробляє тематику індивідуальних завдань на практику, що сприяють формуванню компетентностей, та видає їх здобувачам вищої освіти;
- узгоджує з керівником практики від бази практики індивідуальні завдання з урахуванням особливостей бази практики;
- до початку практики проводить із здобувачами вищої освіти інструктаж з безпеки життєдіяльності та охорони праці, оформляє відповідні документи;
- бере участь у розподілі здобувачів вищої освіти за місцями практики;
- відстежує своєчасне прибуття здобувачів вищої освіти до місць практики;
- здійснює контроль за виконанням програми практики та строками її проведення;
- забезпечує спільно з керівником практики від бази практики високу якість її проходження згідно з програмою;

- контролює забезпечення необхідних умов праці, організації побуту здобувачів вищої освіти та проведення з ними обов'язкових інструктажів з охорони праці та техніки безпеки;
- надає методичну допомогу здобувачам вищої освіти під час виконання ними індивідуальних завдань, перевіряє робочу документацію;
- надає методичну допомогу студентам при підготовці до проведення занять, відвідує та оцінює залікові заходи, аналізує їх;
- перевіряє звітну документацію здобувачів вищої освіти;
- приймає захист звітів здобувачів вищої освіти про практику в складі комісії, оцінює результати практики здобувачів вищої освіти, виставляє оцінки у залікові книжки;
- здає звіти студентів про практику на кафедру;
- готує звіт про проведення практики.

Обов'язки керівника практики від баз практики

- забезпечує проходження практики здобувачами вищої освіти в структурних підрозділах підприємства, організації, установи;
- забезпечує і контролює дотримання здобувачами вищої освіти правил внутрішнього розпорядку бази практики;
- створює необхідні умови для оволодіння здобувачами вищої освіти новою технікою, сучасними технологіями та методами організації праці, сприяє підбору матеріалу для виконання курсових та дипломних робіт;
- оцінює якість проходження практики здобувачами вищої освіти, складає на них характеристику з відображенням у них виконання програми практики, якості професійних знань та умінь.

Відповідно до укладених угод слідкує за виконанням обов'язків від бази практики, створює умови для роботи студентів.

Правила техніки безпеки

Здобувач вищої освіти виконує правила внутрішнього розпорядку закладу та правила техніки безпеки, з якими ознайомлюється на настановній конференції. З «Інструкцією №111 з охорони праці та безпеки життєдіяльності для здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, які направляються для проходження практики» можна ознайомитися за покликанням <https://drive.google.com/file/d/1YMxREUtZo1zmE9GaWcEZR744e5dHKgp/view>

Зміст практики

Робочий день студента-практиканта триває 6 годин. Початок і закінчення робочого дня узгоджується з вихователями логопедичних груп, вчителем-логопедом та керівництвом освітнього закладу і складає відповідно до графіку роботи логопеда по 4 год. щодня та решти 2-х годин до або після годин роботи логопеда у логопедичній групі. Протягом останніх двох годин студент-практикант проводить спостереження за дітьми з порушеннями мовлення, виконує окремі завдання практики та інші види робіт відповідно до індивідуального планування. Щоденний зміст виконаної роботи фіксується практикантом у щоденнику практики. Студенти-практиканти розподіляються по базових освітніх закладах (дошкільних групах в межах одного освітнього закладу) у кількості не більше 3-х осіб. У перші дні проходження практики студенти знайомляться з графіком роботи закладу, режимом дня і розкладом занять у групі, на основі чого складають індивідуальні плани проходження практики та узгоджують їх з вихователями, вчителем-логопедом закладу і методистами з практики від ЗДО і ВНЗ.

Студенти практично знайомляться з різними типами груп, у яких виховуються діти з важкими порушеннями мовлення, з фонетичним та фонетико-фонетичним недорозвиненням мовлення, а також комплексними порушеннями де однією із особливостей розвитку є недорозвинення мовленнєвої функції первинного чи вторинного характеру. А та-

кож спостерігають за роботою вчителя-логопеда, вихователя, педагогічного та медичного персоналу і проводять пробні логопедичні заняття та заняття з розвитку мовлення, формування уявлень про навколишній світ та первинні математичні знання. За період практики студенти відвідують різні заняття (ознайомлення з навколишнім, розвиток мовлення, з формування ігрової, трудової, образотворчої, суспільно-корисної діяльності тощо), виховні заходи, а також планують та проводять такі заняття під наглядом спеціалістів закладів дошкільної освіти. Студенти працюють над виготовленням наочних посібників, демонстраційних матеріалів для власних корекційних занять та допомагають спеціалістам закладів. Готують матеріали для проведення тематичних бесід з батьками, що виховують дітей з порушеннями мовлення та проводять консультації під наглядом вчителя-логопеда.

1-й етап – підготовчий. Він передбачає організацію настановної конференції та розробку індивідуального плану роботи студента. Під час настановної конференції студенти-практиканти знайомляться з особливостями практики, її метою і завданнями, змістом практичної діяльності, отримують вказівки щодо підготовки звітної документації практики та вимог до її оформлення, одержують консультації методистів з приводу організації індивідуальної роботи студента-практиканта, розподіляються за базовими закладами дошкільної освіти.

2-й етап – основний. Включає ознайомлення з навчально-виховною, логопедичною та корекційно-реабілітаційною роботою закладу, знайомство з контингентом вихованців, особливостями організації режимних моментів, з документацією закладу, проведення спостереження за діяльністю вчителя-логопеда, музичного керівника, вихователя, дефектолога та психолога. Студенти спостерігають за поведінкою дошкільників та констатують прояви мовленнєвих порушень у дітей під час занять та ігрової діяльності у мовленнєвих картах та щоденнику спостережень. Даний етап включає проведення щоденних та контрольних логопедичних занять, написання психолого-педагогічної характеристики, проведення занять з розвитку мовлення, ознайомлення з оточуючим, аплікації чи ліплення.

3-й етап – заключний. Підведення підсумків практики, оформлення звітної документації, обговорення її результатів, підготовка звіту, отримання заліку.

Приблизний перелік завдань на кожен день

I тиждень:

Понеділок

1	Прибуття у базові заклади, розподіл по групах	1 год.
2	Бесіда з персоналом закладу про стан логопедичної роботи в межах закладу	1 год.
3	Вивчення логопедичної документації	2 год.
4	Бесіда з фахівцями закладу про особливості дітей з порушеннями мовлення та їх вплив на процес розвитку дошкільників	1 год.
5	Складання індивідуальних планів проходження практики	1 год.

Вівторок

1	Відвідування логопедичних занять (з конспектуванням)	2 год.
2	Бесіда з логопедом про структуру логопедичних занять	1 год.
3	Проведення логопедичного обстеження	1 год.
4	Ознайомлення з мовленнєвими картками вихованців логопедичної групи	2 год.

Середа

1	Відвідування логопедичних занять (з конспектуванням)	2 год.
2	Проведення логопедичного обстеження	1 год.
3	Вивчення взаємозв'язку в роботі спеціалістів закладу	1 год.
4	Аналіз занять, проведених логопедом закладу	2 год.

Четвер

1	Відвідування логопедичних занять (з конспектуванням)	2 год.
2	Проведення логопедичного обстеження	1 год.
3	Відвідування занять з розвитку мовлення чи формування первинних математичних уявлень	1 год.
4	Бесіда з вихованцями логопедичної групи з метою виявлення їх психологічних особливостей	1 год.
5	Бесіда з вихователями про особливості засвоєння знань дітьми з порушеннями мовлення	1 год.

П'ятниця

1	Відвідування логопедичних занять (з конспектуванням)	2 год.
2	Вивчення взаємозв'язку в роботі логопеда і психолога	1 год.
3	Спостереження за дітьми з порушеннями мовлення на заняттях з вихователями та в ігрових ситуаціях	2 год.
4	Виготовлення дидактичного матеріалу	1 год.

II тиждень

Понеділок

1	Відвідування логопедичних занять (з конспектуванням)	2 год.
2	Проведення пробного індивідуального заняття	1 год.
3	Підготовка до проведення занять з аплікації чи ліплення	2 год.
4	Бесіда з вчителем-логопедом про роботу з батьками дітей з порушеннями мовлення	1 год.

Вівторок

1	Відвідування логопедичних занять (з конспектуванням)	2 год.
2	Проведення пробного індивідуального заняття	1 год.
3	Проведення логопедичного обстеження	1 год.

- 4 Спостереження за дітьми з порушеннями мовлення на заняттях 2 год.

Середа

- 1 Відвідування логопедичних занять (з конспектуванням) 2 год.
- 2 Обговорення з логопедом найбільш ефективних прийомів розвитку мовлення 1 год.
- 3 Проведення пробного індивідуального заняття 1 год.
- 4 Складання психолого-педагогічної характеристики на дошкільника з порушеннями мовлення 1 год.
- 5 Вивчення продуктів діяльності дітей з порушеннями мовлення, складання портфоліо 1 год.

Четвер

- 1 Проведення пробного фронтального заняття 1 год.
- 2 Проведення пробного індивідуального заняття 1 год.
- 3 Відвідування логопедичних занять (з конспектуванням) 2 год.
- 4 Бесіда з логопедом про застосування нетрадиційних методів логопедичного впливу 1 год.
- 5 Виготовлення дидактичного матеріалу 1 год.

П'ятниця

- 1 Проведення пробного фронтального заняття 1 год.
- 2 Проведення пробного індивідуального заняття 1 год.
- 3 Відвідування логопедичних занять (з конспектуванням) 2 год.
- 4 Проведення заняття з розвитку мовлення 1 год.
- 5 Проведення експериментальних досліджень для курсових проектів 1 год.

III тиждень

Понеділок

1	Проведення пробного фронтального заняття	1 год.
2	Проведення пробного підгрупового заняття	1 год.
3	Відвідування логопедичних занять (з конспектуванням)	2 год.
4	Проведення бесіди з батьками	1 год.
5	Проведення експериментальних досліджень для курсових проектів	1 год.

Вівторок

1	Взаємовідвідування занять студентів-практикантів	3 год.
2	Спостереження за проведенням виховного заходу	1 год.
3	Участь у заходах, запланованих на другу половину дня (екскурсія, конструювання, ігрова діяльність чи дослідницька)	2 год.

Середа

1	Відвідування логопедичних занять (з конспектуванням)	2 год.
2	Взаємовідвідування занять студентів-практикантів	1 год.
3	Проведення експериментальних досліджень для курсових проектів	1 год.
4	Участь у заходах, запланованих на другу половину дня (екскурсія, конструювання, ігрова діяльність чи дослідницька)	2 год.

Четвер

1	Проведення пробних занять	2 год.
2	Проведення пробного виховного заходу	1 год.
3	Проведення експериментальних досліджень для курсових проектів	2 год.

- 4 Проведення режимних моментів разом із вихователем, виконання завдань вчителя-логопеда на другу половину дня 1 год.

П'ятниця

- 1 Проведення пробних занять з дошкільниками 2 год.
- 2 Проведення контрольного індивідуального заняття з постановки чи автоматизації звуків 1 год.
- 3 Відвідування контрольних занять інших студентів-практикантів з обговоренням результатів 2 год.
- 4 Вільне спілкування з дітьми 1 год.

IV тиждень

Понеділок

- 1 Відвідування занять вихователів у логопедичній групі 2 год.
- 2 Проведенням виховного заходу за обраною тематикою 1 год.
- 3 Психолого-педагогічне вивчення дитини з порушеннями мовлення та написання характеристики 2 год.
- 4 Робота по запиту вихователя 1 год.

Вівторок

- 1 Відвідування занять вихователів у логопедичній групі 2 год.
- 2 Проведення пробних занять з розвитку мовлення 1 год.
- 3 Проведення пробного виховного заходу 2 год.
- 4 Виготовлення дидактичного матеріалу 1 год.

Середа

- 1 Проведення контрольного заняття з аплікації чи ліплення 1 год.
- 2 Обговорення контрольного уроку з розвитку мовлення 1 год.
- 3 Відвідування і обговорення контрольних занять інших студентів-практикантів 3 год.

- 4 Відвідування і обговорення контрольних виховних заходів 1 год.

Четвер

- 1 Проведення контрольного підгрупового заняття 1 год.
- 2 Проведення контрольного заняття з формування елементарних математичних уявлень 1 год.
- 3 Відвідування і обговорення контрольних занять інших студентів-практикантів 2 год.
- 4 Відвідування і обговорення контрольних виховних заходів 2 год.

П'ятниця

- 1 Проведення контрольного фронтального логопедичного заняття 1 год.
- 2 Відвідування і обговорення контрольних занять інших студентів-практикантів 2 год.
- 3 Проведення тематичних бесід з батьками чи виступ на батьківських зборах 2 год.
- 4 Підведення підсумків виробничої логопедичної практики в закладах дошкільної освіти 1 год.

(Студенти, які проходять виробничу практику на базі спеціальних дошкільних закладів, проводять пробні і контрольні навчальні заняття таких видів: з розвитку мовлення, ознайомлення з навколишнім (обов'язкові); малювання, аплікації, ліплення, формування елементарних математичних понять (за вибором). Обов'язковим є проведення пробних і контрольних виховних заходів та контрольних логопедичних занять усіх видів.

Індивідуальні завдання

1. Вивчити і описати умови діяльності логопедичної групи спеціального дошкільного навчального закладу.
2. Підготувати матеріали для психолого-педагогічного обстеження дитини з тяжким порушенням мовлення з обґрунтованим вибором методик і стимульного матеріалу.
3. Вивчити і проаналізувати види планування навчально-виховної роботи в логопедичній групі закладу.
4. Вивчити і описати умови та способи організації навчально-виховного процесу в логопедичній групі спеціального дошкільного навчального закладу.
5. Вивчити і проаналізувати освітнє середовище закладу (матеріальні, кадрові ресурси) згідно вимог, визначених у літературі.
6. Вивчити, проаналізувати і описати особливості міждисциплінарної взаємодії різних фахівців (вихователя, помічника вихователя, логопеда, психолога, музичного керівника, інструктора з фізичного виховання, тощо) в логопедичній групі спеціального дошкільного навчального закладу.
7. Визначити і описати роль і місце кожного фахівця в забезпеченні корекційно спрямованого навчально-виховного процесу в логопедичній групі спеціального дошкільного навчального закладу.
8. Вивчити, проаналізувати і описати психолого-педагогічні особливості взаємодії вихователя, помічника вихователя та логопеда з сім'єю.
9. Конспекти проведених індивідуальних консультацій з батьками.
10. Конспект доповіді на методичному об'єднанні вчителів-логопедів.
11. Оформлення логопедичного стенду.
12. Презентації з логопедичними іграми та вправами.

Перелік документів, які веде здобувач вищої освіти під час практики і подає на кафедру після завершення:

Після завершення терміну проходження практики студент здає методисту від ВНЗ такі матеріали:

1. Щоденник логопедичної практики, завірений печаткою закладу, підписами керівництва закладу та логопеда, у якому відображені щоденні записи спостережень та безпосередньої роботи студента (вимоги до ведення щоденника).
2. Заповнені мовленнєві картки на 2-х дітей (з різними мовленнєвими порушеннями).
3. Психолого-педагогічну характеристику на 1 дошкільника з порушенням мовлення (додаток 5).
4. Два розгорнутих плани-конспекти контрольних фронтальних логопедичних заняття, завірених підписом логопеда закладу з рекомендованою ним оцінкою та підписом методиста.
5. Два розгорнутих плани-конспекти контрольних індивідуальних логопедичних заняття, завірених підписом логопеда закладу з рекомендованою ним оцінкою та підписом методиста.
6. Конспекти контрольних занять і виховного заходу, завірених підписом логопеда закладу, підписом вихователя з рекомендованою ним оцінкою та підписом методиста.
7. Конспект контрольного заняття з математики, конспект заняття з мовлення, малювання, аплікації чи ліплення, завірений підписом вихователя закладу з рекомендованою ним оцінкою та підписом методиста.
8. По одному протоколу обговорення контрольних логопедичних (фронтального, індивідуального) занять за участю і підписами інших студентів-практикантів, вчителя-логопеда та керівництва закладу, методиста.
9. Наочний посібник (виготовлену логопедичну гру).
10. Характеристику на студента-практиканта з рекомендованою оцінкою, складену вчителем-логопедом закладу, завірену його підписом і печаткою закладу дошкільної освіти.
11. Звіт студента-практиканта про проходження практики, завірений його підписом та підписом керівника від закладу.

Вимоги до звіту про практику

Звіт про проходження виробничої практики на посаді вчителя-логопеда має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх завдань практики. Орієнтовна схема звіту має містити такі структурні елементи:

1. Загальні відомості про базовий заклад практики, терміни проходження практики.
2. Характеристика обсягу робіт відповідно до передбачених програмою практики завдань. Особливості виконання завдань. Власні враження від якості виконання завдань (чи труднощів у виконанні). Перелік самостійно ініційованих видів робіт.
3. Кількість відвіданих занять (уроків), кількість самостійно проведених занять (уроків).
4. Характер допомоги вчителям-логопедам (підготовка до проведення занять, посильна участь у проведенні занять; виготовлення наочності тощо).
5. Визначення набутих під час практики знань, умінь, навичок; характеристика процесу збагачення власного досвіду (організація і проведення корекційної, розвивальної, навчальної, виховної, методичної роботи, розвитку умінь встановлювати контакт з дітьми, проведення спостережень за ними тощо).
6. Результативність практики. Виявлені недоліки в організації і проведенні практики; пропозиції щодо покращення організації та проведення практики.

Критерії оцінювання результатів практики та визначення рівня сформованості компетентностей

У результаті проходження практики здобувачі вищої освіти повинні вміти:

1. Знати сучасні теоретичні основи спеціальної освіти відповідно до спеціалізації, застосовувати методи теоретичного та експеримента-

льного дослідження у професійній діяльності, релевантні статистичні методи обробки отриманої інформації, узагальнювати результати дослідження.

2. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування конкретних задач спеціальної та інклюзивної освіти.
3. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності у контексті професійних завдань.
4. Застосовувати для розв'язування складних задач спеціальної освіти сучасні методи діагностики психофізичного розвитку дітей, критично оцінювати достовірність одержаних результатів оцінювання, визначати на основі їх інтерпретації особливі освітні потреби дітей та рекомендації щодо створення найоптимальніших умов для здобуття освіти.
5. Розуміти принципи, методи, форми та сутність організації логопедичного супроводу в різних типах закладів.
6. Планувати освітньо-корекційну роботу на основі результатів психолого-педагогічної діагностики осіб з порушеннями мовленнєвого розвитку з врахуванням їх вікових та індивідуально-типологічних відмінностей.
7. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами у професійному середовищі, володіти фаховою термінологією та професійним дискурсом.
8. Організовувати і здійснювати психолого-педагогічне вивчення дітей з особливостями психофізичного розвитку, діагностико-консультативну діяльність.
9. Здійснювати спостереження за дітьми з порушеннями мовлення, реалізовувати логопедичний супровід з урахуванням психофізичних, вікових особливостей, індивідуальних освітніх потреб, можливостей та здібностей.
10. Застосовувати у професійній діяльності знання про методики, технології, форми і засоби реабілітації та корекційно-розвивального навчання дітей з особливими освітніми потребами.

11. Аргументувати, планувати та надавати психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (супровід) відповідно до рівня розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку.
12. Реалізовувати психолого-педагогічний супровід дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку.
13. Застосовувати у професійній діяльності сучасні універсальні та спеціалізовані інформаційні системи та програмні продукти; бібліотечні ресурси та технології, зокрема електронні; спеціальну апаратуру та інструменти.
14. Приймати обґрунтовані рішення з урахуванням цілей, ресурсних і законодавчих обмежень, ціннісних орієнтирів.
15. Мати навички самостійного навчання та пошуку необхідної інформації.

Підсумки практики оцінюються диференційованим заліком за 100-бальною системою.

100-90 балів (рівень А). Студент підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. На захисті практики допустив незначні помилки під час відповіді на запитання, що не впливають на розуміння навчального матеріалу та вміння ним оперувати. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно».

89-82 бали (рівень В). Студент підготував усі необхідні матеріали практики, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому вони мають незначні неточності, які не впливають на загальну структуру; є незначні недоліки при підготовці звіту; у відповідях на запитання на захисті практики спостерігаються часткове нерозуміння матеріалу, труднощі при оперуванні ним. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно».

81-75 балів (рівень С). Студент підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому є недоліки у звітній документації; у відповідях на запитання спостерігаються часткове не усві-

домлення матеріалу, труднощі оперування ним. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно» або «добре».

76-67 балів (рівень D). Студент підготував усі необхідні матеріали практики. При оформленні звітної документації спостерігаються помилки, що впливають на правильність структури занять, недотримання методики проведення; у щоденнику недостатньо спостережень, висновків про проведення занять з учнями; зміст звіту недостатньо аргументований; у відповідях на запитання відчувається недостатній рівень знань. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «добре».

66-60 балів (рівень E). Студент підготував усі необхідні матеріали практики, проте є суттєві зауваження щодо якості їхнього оформлення; спостерігаються помилки, які вказують на недостатнє усвідомлення завдань практики; щоденник, звіт та конспекти занять оформлені неправильно; у відповідях на запитання спостерігаються помилки, що свідчать про значні прогалини у знаннях. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики має позитивну оцінку.

65 і менше балів (рівень F). Студент підготував частину матеріалів практики, при оформленні яких спостерігаються грубі помилки, які вказують на нерозуміння завдань практики, порушення методики проведення занять; неправильно оформлені щоденник, звіт, конспекти занять; при відповіді на запитання допускаються грубі помилки, що свідчать про нерозуміння навчального матеріалу. Характеристика керівника від бази практики має позитивну оцінку, проте у ній є зауваження щодо проходження практики даним студентом.

Порядок підбиття підсумків практики

Результати логопедичної практики первинно обговорюються студентами-практикантами за участю логопеда та керівництва освітнього закладу за місцем її проходження.

Підведення підсумків практики проводяться на заключній конференції, присвяченій захисту логопедичної практики.

Матеріали логопедичної практики (звітна документація) подаються методисту для перевірки після закінчення терміну проходження практики протягом наступного тижня. На захисті практики методистом виставляється диференційований залік. Оцінювання відбувається з урахуванням якості виконання завдань практики, ставлення до педагогічної діяльності, дисциплінованості та самостійності студента, систематичності в роботі, відгуку вчителя-логопеда закладу та педагогічного колективу, правильності оформлення звітної документації.

Підбиття результатів практики відбувається відповідно до принципів та критеріїв, передбачених робочою програмою практики. За наслідками звіту та його обговорення студент одержує диференційований залік.

Оцінка за практику вноситься до відомості обліку успішності здобувача вищої освіти, залікової книжки/індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти за підписом голови комісії.

Здобувачеві вищої освіти, який не виконав програму практики з поважних причин (підтверджених документально), може бути надано право на проходження практики повторно. Здобувач вищої освіти, який вдруге отримав негативну оцінку з практики, відраховується з Університету. Здобувач вищої освіти, який не виконав програму практики без поважних причин або отримав оцінку «не зараховано»/«незадовільно» за результатами захисту звіту з практики, відраховується з Університету за невиконання навчального плану.

Підсумки кожної практики обговорюють на засіданнях кафедри, а загальні підсумки практики – на вчених радах факультетів не менше одного разу впродовж навчального року.

Література

1. Наказ Про затвердження Порядку надання логопедичних послуг в системі освіти від 11.10.2020 р.

2. Сергєєва І.В., Яковлева С.Д. Логопедична допомога в системі освіти України. Херсон: Вид-во «Обрії», 2019. 87 с.
3. Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція). Кам'янець-Подільський, 2021. URL:
https://drive.google.com/file/d/0B_EBvdN4dQSlSDVIV04waWZvbW5xVnM2Mmd5Y1FLdi1rUC0w/view?resourcekey=0-tYSPd5dBX2-ZMCs1ShozJA
4. Ткач О.М. Логопедична практика. Керівництво з організації, виконання та захисту практики в закладах дошкільної, середньої та вищої освіти: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Аксиома», 2018. 144 с.

1.7. ВИРОБНИЧА ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З ІНКЛЮЗИВНИМ НАВЧАННЯМ НА ПОСАДІ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА

Мета практики: поглиблення логопедичних та психолого-педагогічних знань про особливості роботи вчителя-логопеда закладу дошкільної освіти та формування навичок практичної, діагностичної, корекційно-розвивальної та навчально-виховної роботи з дітьми дошкільного віку, а також формування навичок роботи у команді супроводу дітей з порушеннями мовлення в умовах закладу дошкільної освіти.

Своєрідність цієї практики полягає у тому, що студенти практично знайомляться з різними типами закладів, у яких виховуються і навчаються діти з тяжкими порушеннями мовлення, з фонетико-фонетичним недорозвиненням мовлення, та комплексними порушеннями де однією із особливостей розвитку є недорозвинення мовленнєвої функції первинного чи вторинного характеру. А також спостерігають за роботою логопеда, вихователя, вчителя, педагогічного та медичного персоналу і проводять пробні логопедичні заняття. За період практики студенти відвідують різні заняття, виховні заходи, а також планують та проводять такі заняття під наглядом спеціалістів закладів дошкільної та загальної середньої освіти. Студенти працюють над виготовленням наочних посібників, демонстраційних матеріалів для власних корекційних занять та допомагають спеціалістам закладів. Готують матеріали для проведення тематичних бесід з батьками, що виховують дітей з порушеннями мовлення та проводять консультації під наглядом вчителя-логопеда.

Завдання практики:

1. Включити студента в основні види практичної діяльності логопеда.
2. Створити умови для закріплення, поглиблення, вдосконалення теоретичних знань з курсів «Логопедія», «Логопсихологія», «Психолого-

педагогічна діагностика та корекція мовленнєвих порушень», «Логопедичний масаж», «Практикум з логопедії» та інших суміжних дисциплін, а також умінь і навичок здобутих в період навчання і проходження попередніх практик й виховання творчого підходу до здійснення психолого-педагогічної діяльності.

3. Створити умови для розвитку навичок синтезу інформації з різних наук й інтегрування теоретичних знань зі спеціальності й загальнопедагогічних дисциплін при організації навчально-виховного процесу з дітьми із порушеннями мовлення й проведенні експерименту у рамках науково-дослідної роботи студентів (при підготовці курсових і дипломних робіт) й стимуляція інтересу до науково-дослідної роботи й розвиток умінь її проведення.
4. Формування спеціальних професійно-педагогічних умінь й особистісних якостей логопеда у процесі оволодіння вміннями практичного застосування одержаних знань в логопедичній і психологічній роботі з контингентом закладів дошкільної освіти, з організацією діяльності в спеціальних групах та практичною реалізацією комплексного підходу до подолання мовленнєвих порушень.
5. В процесі педагогічної практики з дітьми з порушеннями мовлення у студентів формуються і удосконалюються різні професійно-педагогічні вміння.
6. Навчати батьків дітей з мовленнєвими порушеннями окремим корекційним прийомам.
7. Проводити пропаганду логопедичних знань серед вихователів і батьків, сприяти підвищенню їх педагогічної компетенції.

Бази проходження виробничої практики на посаді вчителя-логопеда

Виробнича практика проводиться на базах, які відповідають вимогам програми підготовки фахівців за спеціальністю 016 Спеціальна освіта і спеціалізацією 016.01 Логопедія, типовому положенню про заклади дошкільної та загальної середньої освіти, Положенню про логопедичні

пункти системи освіти (№ 135 від 13 березня 1993 року) та Про затвердження Порядку надання логопедичних послуг в системі освіти (на стадії обговорення), Положення про інклюзивно-ресурсний центр (від 12 липня 2017 р. № 545 зі змінами № 617 від 22.08.2018 і № 983 від 21.10.2020), Положення про спеціальну школу та Положення про навчально-реабілітаційний центр (від 6 березня 2019 р. № 221 зі змінами № 586 від 01.06.2020 і № 853 від 02.09.2020) та наказу щодо Порядку комплектування дошкільних навчальних закладів (груп) компенсуючого типу (№414/12288 від 11 квітня 2006 р.), наказу про Порядок організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти (від 10 квітня 2019 р. № 530) та інструктивно-методичних рекомендацій щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти.

Студенти-практиканти направляються у заклади згідно укладених університетом договорів з базами практик та закріплюються за вчителями-логопедами, що мають досвід роботи не менше трьох років. Розподіл студентів на практику проводиться з урахуванням теми їх наукового дослідження та майбутнього місця роботи після закінчення навчання. Студенти можуть самостійно (узгоджуючи з керівництвом факультету та методистом з практики) вибирати місце проходження практики. Студенти заочного відділення, які вже мають місце роботи і працюють за вищезначеною спеціальністю можуть проходити практику за своїм місцем роботи, якщо у закладі є всі умови для виконання запланованих робіт.

Базами практики є заклади дошкільної освіти та заклади загальної середньої освіти.

Розподіл студентів на практику проводиться з урахуванням замовлень на підготовку спеціалістів і їх майбутнього місця роботи після закінчення навчання. Студенти можуть самостійно (узгоджуючи з факультетським керівником та провідним фахівцем) підбирати для себе місце проходження практики. Якщо його умови достатні для виконання запланованих робіт, установу використовують як базову для здійснення практичної діяльності.

Компетентності, які мають бути сформовані у здобувача вищої освіти під час проходження практики

Відповідно до ОПП спеціальності:

Програмні компетентності навчання: загальні компетентності (01-03, 06, 08):

- Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
- Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- Здатність працювати в команді.
- Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

Спеціальні (фахові) компетентності (03-05, 08-09):

- Здатність здійснювати діагностико-аналітичну, корекційно-розвивальну, консультативну діяльність з урахуванням особливих освітніх потреб здобувачів.
- Здатність ефективно взаємодіяти з батьками, колегами, іншими фахівцями у процесі психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами на засадах партнерства.
- Здатність приймати ефективні рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.
- Здатність до організації процесу навчання, виховання й розвитку дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного освітнього середовища.
- Здатність до організації безпечного і здоров'язбережувального освітнього середовища, у тому числі інклюзивного освітнього середовища.

Організація проведення практики: наказ про проведення практики готує методист з практики, організацію та контроль за проведенням практики здійснює керівник практики. Під час настановної конференції здобувачі вищої освіти одержують завдання практики, методичні реко-

мендації щодо її проходження. Протягом проходження практики здобувачі вищої освіти мають змогу одержувати консультації у керівника практики. Захист практики відбувається на підсумковій конференції.

Обов'язки здобувачів вищої освіти на практиці

1. Дотримуватися режиму закладу освіти та його вимог.
2. Брати активну участь у настановчій та підсумковій конференціях.
3. Ознайомитися з роботою вчителя-логопеда в логопедичних групах.
4. Брати активну участь у роботі вчителя-логопеда.
5. Відвідувати та самостійно проводити корекційні заняття, виховні та розвиткові.
6. Виконувати завдання вчителя-логопеда дошкільного закладу:
 - в оформленні наочності, підготовці дидактичного матеріалу;
 - у проведенні виховних, навчальних, корекційно-розвиткових занять;
 - у виконанні доручень педагогів.

Обов'язки керівника практики від кафедри

- контролює кількість здобувачів вищої освіти, які проходять практику;
- розробляє тематику індивідуальних завдань на практику, що сприяють формуванню компетентностей, та видає їх здобувачам вищої освіти;
- узгоджує з керівником практики від бази практики індивідуальні завдання з урахуванням особливостей бази практики;
- до початку практики проводить із здобувачами вищої освіти інструктаж з безпеки життєдіяльності та охорони праці, оформляє відповідні документи;
- бере участь у розподілі здобувачів вищої освіти за місцями практики;
- відстежує своєчасне прибуття здобувачів вищої освіти до місць практики;

- здійснює контроль за виконанням програми практики та строками її проведення;
- забезпечує спільно з керівником практики від бази практики високу якість її проходження згідно з програмою;
- контролює забезпечення необхідних умов праці, організації побуту здобувачів вищої освіти та проведення з ними обов'язкових інструктажів з охорони праці та техніки безпеки;
- надає методичну допомогу здобувачам вищої освіти під час виконання ними індивідуальних завдань, перевіряє робочу документацію;
- надає методичну допомогу студентам при підготовці до проведення занять, відвідує та оцінює залікові заходи, аналізує їх;
- перевіряє звітну документацію здобувачів вищої освіти;
- приймає захист звітів здобувачів вищої освіти про практику в складі комісії, оцінює результати практики здобувачів вищої освіти, виставляє оцінки у залікові книжки;
- здає звіти студентів про практику на кафедру;
- готує звіт про проведення практики.

Обов'язки керівника практики від баз практики

- забезпечує проходження практики здобувачами вищої освіти в структурних підрозділах підприємства, організації, установи;
- забезпечує і контролює дотримання здобувачами вищої освіти правил внутрішнього розпорядку бази практики;
- створює необхідні умови для оволодіння здобувачами вищої освіти новою технікою, сучасними технологіями та методами організації праці, сприяє підбору матеріалу для виконання курсових та дипломних робіт;
- оцінює якість проходження практики здобувачами вищої освіти, складає на них характеристику з відображенням у них виконання програми практики, якості професійних знань та умінь.

Відповідно до укладених угод слідкує за виконанням обов'язків від бази практики, створює умови для роботи студентів.

Правила техніки безпеки

Здобувач вищої освіти виконує правила внутрішнього розпорядку закладу та правила техніки безпеки, з якими ознайомлюється на настановній конференції. З «Інструкцією №111 з охорони праці та безпеки життєдіяльності для здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, які направляються для проходження практики» можна ознайомитися за покликанням <https://drive.google.com/file/d/1YMxREUtZo1zmE9GaWcEZR744e5dHKgp/view>

Зміст практики

Робочий день студента-практиканта триває 6 годин. Початок і закінчення робочого дня узгоджується з вихователями логопедичних груп, вчителем-логопедом та керівництвом освітнього закладу і складає відповідно до графіку роботи логопеда по 4 год. щодня та решти 2-х годин до або після годин роботи логопеда у логопедичній групі. Протягом останніх двох годин студент-практикант проводить спостереження за дітьми з порушеннями мовлення, виконує окремі завдання практики та інші види робіт відповідно до індивідуального планування. Щоденний зміст виконаної роботи фіксується практикантом у щоденнику практики. Студенти-практиканти розподіляються по базових освітніх закладах (дошкільних групах в межах одного освітнього закладу) у кількості не більше 3-х осіб. У перші дні проходження практики студенти знайомляться з графіком роботи закладу, режимом дня і розкладом занять у групі, на основі чого складають індивідуальні плани проходження практики та узгоджують їх з вихователями, вчителем-логопедом закладу і методистами з практики від ЗДО і ВНЗ.

Студенти практично знайомляться з різними типами груп, у яких виховуються діти з важкими порушеннями мовлення, з фонетичним та фонетико-фонетичним недорозвиненням мовлення, а також комплексними порушеннями де однією із особливостей розвитку є недорозвинення мовленнєвої функції первинного чи вторинного характеру. А та-

кож спостерігають за роботою вчителя-логопеда, вихователя, педагогічного та медичного персоналу і проводять пробні логопедичні заняття та заняття з розвитку мовлення, формування уявлень про навколишній світ та первинні математичні знання. За період практики студенти відвідують різні заняття (ознайомлення з навколишнім, розвиток мовлення, з формування ігрової, трудової, образотворчої, суспільно-корисної діяльності тощо), виховні заходи, а також планують та проводять такі заняття під наглядом спеціалістів закладів дошкільної освіти. Студенти працюють над виготовленням наочних посібників, демонстраційних матеріалів для власних корекційних занять та допомагають спеціалістам закладів. Готують матеріали для проведення тематичних бесід з батьками, що виховують дітей з порушеннями мовлення та проводять консультації під наглядом вчителя-логопеда.

1-й етап – підготовчий. Він передбачає організацію настановної конференції та розробку індивідуального плану роботи студента. Під час настановної конференції студенти-практиканти знайомляться з особливостями практики, її метою і завданнями, змістом практичної діяльності, отримують вказівки щодо підготовки звітної документації практики та вимог до її оформлення, одержують консультації методистів з приводу організації індивідуальної роботи студента-практиканта, розподіляються за базовими закладами дошкільної освіти.

2-й етап – основний. Включає ознайомлення з навчально-виховною, логопедичною та корекційно-реабілітаційною роботою закладу, знайомство з контингентом вихованців, особливостями організації режимних моментів, з документацією закладу, проведення спостереження за діяльністю вчителя-логопеда, музичного керівника, вихователя, дефектолога та психолога. Студенти спостерігають за поведінкою дошкільників та констатують прояви мовленнєвих порушень у дітей під час занять та ігрової діяльності у мовленнєвих картах та щоденнику спостережень. Даний етап включає проведення щоденних та контрольних логопедичних занять, написання психолого-педагогічної характеристики, проведення занять з розвитку мовлення, ознайомлення з оточуючим, аплікації чи ліплення.

3-й етап – заключний. Підведення підсумків практики, оформлення звітної документації, обговорення її результатів, підготовка звіту, отримання заліку.

Приблизний перелік завдань на кожен день

I тиждень:

Понеділок

1. Прибуття у базові заклади, розподіл по групах. 1 год.
2. Бесіда з персоналом закладу про стан логопедичної роботи в межах закладу. 1 год.
3. Вивчення логопедичної документації. 2 год.
4. Бесіда з фахівцями закладу про особливості дітей з порушеннями мовлення та про вплив мовленнєвих вад на процес їх розвитку. 1 год.
5. Складання індивідуальних планів проходження практики. 1 год.

Вівторок

1. Відвідування логопедичних занять (з конспектуванням). 2 год.
2. Бесіда з логопедом про структуру логопедичних занять. 1 год.
3. Проведення логопедичного обстеження. 1 год.
4. Ознайомлення з мовленнєвими картками. 2 год.

Середа

1. Відвідування логопедичних занять (з конспектуванням). 2 год.
2. Проведення логопедичного обстеження. 1 год.
3. Вивчення взаємозв'язку в роботі спеціалістів закладу. 1 год.
4. Аналіз занять, проведених логопедом закладу. 2 год.

Четвер

1. Відвідування логопедичних занять (з конспектуванням). 2 год.

2. Проведення логопедичного обстеження. 1 год.
3. Відвідування занять з розвитку мовлення чи формування первинних математичних уявлень. 1 год.
4. Бесіда з дітьми-логопатами з метою виявлення їх психологічних особливостей. 1 год.
5. Бесіда з вихователями про особливості засвоєння знань з дітьми з порушеннями мовлення. 1 год.

П'ятниця

1. Відвідування логопедичних занять (з конспектуванням). 2 год.
2. Вивчення взаємозв'язку в роботі логопеда і психолога. 1 год.
3. Спостереження за дітьми-логопатами на заняттях в д/з. 2 год.
4. Виготовлення дидактичного матеріалу. 1 год.

II тиждень

Понеділок

1. Відвідування логопедичних занять (з конспектуванням). 2 год.
2. Проведення пробного індивідуального заняття. 1 год.
3. Проведення логопедичного обстеження. 2 год.
4. Бесіда з логопедом про роботу з батьками дітей. 1 год.

Вівторок

1. Відвідування логопедичних занять (з конспектуванням). 2 год.
2. Проведення пробного індивідуального заняття. 1 год.
3. Складання психолого-педагогічної характеристики на дошкільника з порушеннями мовлення. 1 год.
4. Спостереження за дітьми-логопатами на заняттях в д/з. 2 год.

Середа

1. Проведення контрольного індивідуального заняття. 1 год.

2.	Обговорення контрольного уроку з розвитку мовлення.	1 год.
3.	Відвідування і обговорення контрольних уроків.	3 год.
4.	Відвідування і обговорення контрольних виховних заходів.	1 год.

Четвер

1.	Проведення контрольного підгрупового заняття.	1 год.
2.	Проведення контрольного заняття за вибором вихователя.	1 год.
3.	Відвідування і обговорення контрольних занять інших практикантів	2,5 год.
4.	Відвідування і обговорення контрольних виховних заходів.	1,5 год.

П'ятниця

1.	Проведення контрольного фронтального логопедичного заняття.	1 год.
2.	Відвідування і обговорення контрольних занять у групі.	2,5 год.
3.	Відвідування і обговорення контрольних виховних заходів.	1,5 год.
4.	Підведення підсумків проведення практики.	1 год.

III тиждень

Понеділок

1.	Прибуття у базові заклади, розподіл по класах.	1 год.
2.	Бесіда з персоналом закладу про стан логопедичної роботи в межах закладу.	1 год.
3.	Вивчення логопедичної документації на логопункті.	2 год.
4.	Бесіда з фахівцями закладу про особливості дітей з порушеннями мовлення та про вплив мовленнєвих вад на процес їхнього навчання.	1 год.
5.	Складання індивідуальних планів проходження практики.	1 год.

Вівторок

1. Відвідування логопедичних занять (з конспектуванням). 2 год.
2. Бесіда з логопедом про структуру логопедичних занять. 1 год.
3. Проведення логопедичного обстеження. 1 год.
4. Ознайомлення з мовленнєвими картками, заповненими логопедом закладу. 2 год.

Середа

1. Відвідування логопедичних занять (з конспектуванням). 2 год.
2. Проведення логопедичного обстеження. 1 год.
3. Вивчення взаємозв'язку в роботі спеціалістів закладу. 1 год.
4. Аналіз занять, проведених логопедом закладу. 2 год.

Четвер

1. Відвідування логопедичних занять (з конспектуванням). 2 год.
2. Проведення логопедичного обстеження. 1 год.
3. Ознайомлення з методичною літературою в логопункті. 1 год.
4. Бесіда з дітьми-логопатами з метою виявлення їх психологологічних особливостей. 1 год.
5. Бесіда з вчителями 1-х класів про особливості засвоєння грамоти учнями з порушеннями мовлення. 1 год.

П'ятниця

1. Відвідування логопедичних занять (з конспектуванням). 2 год.
2. Вивчення взаємозв'язку в роботі логопеда і психолога. 1 год.
3. Спостереження за дітьми-логопатами на уроках. 2 год.
4. Виготовлення дидактичного матеріалу. 1 год.

IV тиждень

Понеділок

1. Відвідування уроків. 2 год.
2. Спостереження за проведенням виховного заходу. 1 год.
3. Психолого-педагогічне обстеження дитини-логопата. 2 год.
4. Робота по запиту вчителя (вихователя) 1 год.

Вівторок

1. Відвідування уроків. 3 год.
2. Проведення пробних уроків / занять в д/з. 2 год.
3. Проведення пробного виховного заходу. 1 год.

Середа

1. Проведення контрольного уроку з математики. 1 год.
2. Обговорення контрольного уроку з математики. 0,5 год.
3. Відвідування і обговорення контрольних уроків. 3 год.
4. Відвідування і обговорення контрольних виховних заходів. 1,5 год.

Четвер

1. Проведення контрольного уроку з мови. 1 год.
2. Проведення контрольного виховного заходу. 1 год.
3. Відвідування і обговорення контрольних уроків. 2,5 год.
4. Відвідування і обговорення контрольних виховних заходів. 1,5 год.

П'ятниця

1. Проведення контрольного уроку за вибором (читання, малювання, праця). 1 год.
2. Відвідування і обговорення контрольних уроків. 2,5 год.
3. Відвідування і обговорення контрольних виховних заходів. 1,5 год.

4. Підведення підсумків проведення практики.

1 год.

(Студенти, які проходять виробничу практику на базі спеціальних дошкільних закладів, проводять пробні і контрольні навчальні заняття таких видів: з розвитку мовлення, ознайомлення з навколишнім (обов'язкові); малювання, аплікації, ліплення, формування елементарних математичних понять (за вибором). Обов'язковим є проведення пробних і контрольного виховних заходів та контрольних логопедичних занять усіх видів.

Індивідуальні завдання

1. Вивчити і описати умови діяльності логопедичної групи спеціального дошкільного навчального закладу.
2. Підготувати матеріали для психолого-педагогічного обстеження дитини з тяжким порушенням мовлення з обґрунтованим вибором методик і стимульного матеріалу.
3. Вивчити і проаналізувати види планування навчально-виховної роботи в логопедичній групі закладу.
4. Вивчити і описати умови та способи організації навчально-виховного процесу в логопедичній групі спеціального дошкільного навчального закладу.
5. Вивчити і проаналізувати освітнє середовище закладу (матеріальні, кадрові ресурси) згідно вимог, визначених у літературі.
6. Вивчити, проаналізувати і описати особливості міждисциплінарної взаємодії різних фахівців (вихователя, помічника вихователя, логопеда, психолога, музичного керівника, інструктора з фізичного виховання тощо) в логопедичній групі спеціального дошкільного навчального закладу.
7. Визначити і описати роль і місце кожного фахівця в забезпеченні корекційно спрямованого навчально-виховного процесу в логопедичній групі спеціального дошкільного навчального закладу.

8. Вивчити, проаналізувати і описати психолого-педагогічні особливості взаємодії вихователя, помічника вихователя та логопеда з сім'єю.
9. Конспекти проведених індивідуальних консультацій з батьками.
10. Конспект доповіді на методичному об'єднанні вчителів-логопедів.
11. Оформлення логопедичного стенду.
12. Презентації з логопедичними іграми та вправами.

Перелік документів, які веде здобувач вищої освіти під час практики і подає на кафедру після завершення:

По закінченні терміну проходження практики студент здає методисту такі матеріали:

1. Щоденник логопедичної практики, завірений печаткою закладу, підписами керівництва закладу та логопеда, у якому відображені щоденні записи спостережень та безпосередньої роботи студента (вимоги до ведення щоденника – у додатку 1).
2. Заповнені мовленнєві картки на 2-х дітей (бажано, з різними мовленнєвими порушеннями).
3. Психолого-педагогічну характеристику на 1 дошкільника та на 1 школяра з мовленнєвими порушеннями.
4. Два розгорнутих плани-конспекти контрольних фронтальних логопедичних заняття, завірених підписом логопеда закладу з рекомендованою ним оцінкою та підписом методиста.
5. Два розгорнутих плани-конспекти контрольних індивідуальних логопедичних заняття, завірених підписом логопеда закладу з рекомендованою ним оцінкою та підписом методиста.
6. Конспект виховного заходу, завірених підписом логопеда закладу, підписом вихователя чи вчителя з рекомендованою ним оцінкою та підписом методиста: конспект заняття з математики, конспект заняття з мовлення, малювання, аплікації чи ліплення; конспект виховного заходу.
7. Конспект контрольного фронтального заняття з логоритміки, завірений підписом логопеда закладу з рекомендованою ним оцінкою та підписом методиста.

8. По одному протоколу обговорення контрольних логопедичних (фронтального, індивідуального) занять, уроків (чи занять в д/з) за участю і підписами інших студентів-практикантів, логопеда та керівництва закладу, методиста.
9. Наочний посібник (виготовлену логопедичну гру).
10. Характеристику на студента-практиканта з рекомендованою оцінкою, складену логопедом закладу, завірену його підписом і печаткою закладу освіти.
11. Звіт студента-практиканта про проходження практики, завіреним його підписом та підписом керівника від закладу.

Вимоги до звіту про практику

Звіт про проходження виробничої практики на посаді вчителя-логопеда має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх завдань практики. Орієнтовна схема звіту має містити такі структурні елементи:

1. Загальні відомості про базовий заклад практики, терміни проходження практики.
2. Характеристика обсягу робіт відповідно до передбачених програмою практики завдань. Особливості виконання завдань. Власні враження від якості виконання завдань (чи труднощів у виконанні). Перелік самостійно ініційованих видів робіт.
3. Кількість відвіданих занять (уроків), кількість самостійно проведених занять (уроків).
4. Характер допомоги вчителям-логопедам (підготовка до проведення занять, посильна участь у проведенні занять; виготовлення наочності тощо).
5. Визначення набутих під час практики знань, умінь, навичок; характеристика процесу збагачення власного досвіду (організація і проведення корекційної, розвивальної, навчальної, виховної, методич-

ної роботи, розвитку умінь встановлювати контакт з дітьми, проведення спостережень за ними тощо).

6. Результативність практики. Виявлені недоліки в організації і проведенні практики; пропозиції щодо покращення організації та проведення практики.

Критерії оцінювання результатів практики та визначення рівня сформованості компетентностей

У результаті проходження практики здобувачі вищої освіти повинні знати і вміти:

1. Знати сучасні теоретичні основи спеціальної освіти відповідно до спеціалізації, застосовувати методи теоретичного та експериментального дослідження у професійній діяльності, релевантні статистичні методи обробки отриманої інформації, узагальнювати результати дослідження.
2. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування конкретних задач спеціальної та інклюзивної освіти.
3. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності у контексті професійних завдань.
4. Застосовувати для розв'язування складних задач спеціальної освіти сучасні методи діагностики психофізичного розвитку дітей, критично оцінювати достовірність одержаних результатів оцінювання, визначати на основі їх інтерпретації особливі освітні потреби дітей та рекомендації щодо створення найоптимальніших умов для здобуття освіти.
5. Розуміти принципи, методи, форми та сутність організації логопедичного супроводу в різних типах закладів.
6. Планувати освітньо-корекційну роботу на основі результатів психолого-педагогічної діагностики осіб з порушеннями мовленнєвого розвитку з врахуванням їх вікових та індивідуально-типологічних відмінностей.

7. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами у професійному середовищі, володіти фаховою термінологією та професійним дискурсом.
8. Організовувати і здійснювати психолого-педагогічне вивчення дітей з особливостями психофізичного розвитку, діагностико-консультативну діяльність.
9. Здійснювати спостереження за дітьми з порушеннями мовлення, реалізовувати логопедичний супровід з урахуванням психофізичних, вікових особливостей, індивідуальних освітніх потреб, можливостей та здібностей.
10. Застосовувати у професійній діяльності знання про методики, технології, форми і засоби реабілітації та корекційно-розвивального навчання дітей з особливими освітніми потребами.
11. Аргументувати, планувати та надавати психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (супровід) відповідно до рівня розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку.
12. Реалізовувати психолого-педагогічний супровід дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку.
13. Застосовувати у професійній діяльності сучасні універсальні та спеціалізовані інформаційні системи та програмні продукти; бібліотечні ресурси та технології, зокрема електронні; спеціальну апаратуру та інструменти.
14. Приймати обґрунтовані рішення з урахуванням цілей, ресурсних і законодавчих обмежень, ціннісних орієнтирів.
15. Мати навички самостійного навчання та пошуку необхідної інформації.

Підсумки практики оцінюються диференційованим заліком за 100-бальною системою.

100-90 балів (рівень А). Студент підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. На захисті практики допустив незначні

помилки під час відповіді на запитання, що не впливають на розуміння навчального матеріалу та вміння ним оперувати. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно».

89-82 бали (рівень В). Студент підготував усі необхідні матеріали практики, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому вони мають незначні неточності, які не впливають на загальну структуру; є незначні недоліки при підготовці звіту; у відповідях на запитання на захисті практики спостерігаються часткове нерозуміння матеріалу, труднощі при оперуванні ним. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно».

81-75 балів (рівень С). Студент підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому є недоліки у звітній документації; у відповідях на запитання спостерігаються часткове не усвідомлення матеріалу, труднощі оперування ним. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно» або «добре».

76-67 балів (рівень D). Студент підготував усі необхідні матеріали практики. При оформленні звітної документації спостерігаються помилки, що впливають на правильність структури занять, недотримання методики проведення; у щоденнику недостатньо спостережень, висновків про проведення занять з учнями; зміст звіту недостатньо аргументований; у відповідях на запитання відчувається недостатній рівень знань. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «добре».

66-60 балів (рівень E). Студент підготував усі необхідні матеріали практики, проте є суттєві зауваження щодо якості їхнього оформлення; спостерігаються помилки, які вказують на недостатнє усвідомлення завдань практики; щоденник, звіт та конспекти занять оформлені неправильно; у відповідях на запитання спостерігаються помилки, що свідчать про значні прогалини у знаннях. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики має позитивну оцінку.

65 і менше балів (рівень F). Студент підготував частину матеріалів практики, при оформленні яких спостерігаються грубі помилки, які вказують на нерозуміння завдань практики, порушення методики проведення занять; неправильно оформлені щоденник, звіт, конспекти занять; при відповіді на запитання допускаються грубі помилки, що свідчать про нерозуміння навчального матеріалу. Характеристика керівника від бази практики має позитивну оцінку, проте у ній є зауваження щодо проходження практики даним студентом.

Порядок підбиття підсумків практики

Результати логопедичної практики первинно обговорюються студентами-практикантами за участю логопеда та керівництва освітнього закладу за місцем її проходження.

Підведення підсумків практики проводяться на заключній конференції, присвяченій захисту логопедичної практики.

Матеріали логопедичної практики (звітна документація) подаються методисту для перевірки після закінчення терміну проходження практики протягом наступного тижня. На захисті практики методистом виставляється диференційований залік. Оцінювання відбувається з урахуванням якості виконання завдань практики, ставлення до педагогічної діяльності, дисциплінованості та самостійності студента, систематичності в роботі, відгуку вчителя-логопеда закладу та педагогічного колективу, правильності оформлення звітної документації.

Підбиття результатів практики відбувається відповідно до принципів та критеріїв, передбачених робочою програмою практики. За наслідками звіту та його обговорення студент одержує диференційований залік.

Оцінка за практику вноситься до відомості обліку успішності здобувача вищої освіти, залікової книжки/індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти за підписом голови комісії.

Здобувачеві вищої освіти, який не виконав програму практики з поважних причин (підтверджених документально), може бути надано пра-

во на проходження практики повторно. Здобувач вищої освіти, який вдруге отримав негативну оцінку з практики, відраховується з Університету. Здобувач вищої освіти, який не виконав програму практики без поважних причин або отримав оцінку «не зараховано»/«незадовільно» за результатами захисту звіту з практики, відраховується з Університету за невиконання навчального плану.

Підсумки кожної практики обговорюють на засіданнях кафедри, а загальні підсумки практики – на вчених радах факультетів не менше одного разу впродовж навчального року.

Література

1. Наказ Про затвердження Порядку надання логопедичних послуг в системі освіти від 11.10. 2020 р.
2. Сергєєва І.В., Яковлева С.Д. Логопедична допомога в системі освіти України. Херсон: Вид-во «Обрії», 2019. 87 с.
3. Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. URL: https://drive.google.com/file/d/0B_EBvdN4dQSlSDVIV04waWZvbW5xVnM2Mmd5Y1FLdi1rUC0w/view?resourcekey=0-tYSPd5dBX2-ZMCs1ShozJA
4. Ткач О.М. Логопедична практика. Керівництво з організації, виконання та захисту практики в закладах дошкільної, середньої та вищої освіти: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Аксіома», 2018. 144 с.

Розділ 2

ПРОГРАМИ ПРАКТИК ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ

2.1. ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА НА ПОСАДІ ВЧИТЕЛЯ-ДЕФЕКТОЛОГА (ОЛІГОФРЕНОПЕДАГОГА) В ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНИХ ЦЕНТРАХ

Мета практики: формування компетентностей, необхідних для виконання функціональних обов'язків вчителя-дефектолога інклюзивно-ресурсного центру.

Завдання практики:

1. Знайомство з інклюзивно-ресурсним центром, директором, вчителями-дефектологами (сурдопедагогами, олігофренопедагогами, тифлопедагогами), вчителями-логопедами, практичними психологами, вчителями-реабілітологами.
2. Складання індивідуального плану роботи, його узгодження з олігофренопедагогом і методистом.
3. Ознайомлення з документацією фахівців інклюзивно-ресурсного центру.
4. За можливості участь у проведенні оцінки освітньої діяльності дитини, з метою визначення рівня сформованості знань, вмінь, навичок відповідно до освітньої програми або основних критеріїв формування вмінь та навичок дітей дошкільного віку.

5. Аналіз програм з корекційно-розвиткової роботи для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.
6. Систематичне відвідування корекційно-розвиткових занять, які проводить олігофренопедагог.
7. Відвідування по 1 заняттю інших вчителів-дефектологів, які працюють у цьому центрі.
8. Розробка 2 конспектів і проведення корекційно-розвиткових занять з соціально-побутового орієнтування і розвитку мовлення для дітей з інтелектуальними порушеннями.
9. Розробка 2 конспектів і проведення корекційно-розвиткових занять з корекції розвитку і розвитку мовлення для дітей із затримкою психічного розвитку.
10. Участь разом з вчителями-дефектологами у різних формах науково-методичної роботи, які проводяться у центрі протягом практики.
11. Ведення щоденника практики.
12. Захист практики, участь у підсумковій конференції.

Базами проходження виробничої практики на посаді вчителя-дефектолога (олігофренопедагога) в інклюзивно-ресурсних центрах є інклюзивно-ресурсні центри.

Компетентності, які мають бути сформовані у здобувача вищої освіти під час проходження практики

Відповідно до ОПП спеціальності:

Програмні компетентності навчання: загальні компетентності (01-03, 06, 08):

- Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
- Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- Здатність працювати в команді.
- Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

Спеціальні (фахові) компетентності (03-05, 08-09):

- Здатність здійснювати діагностико-аналітичну, корекційно-розвивальну, консультативну діяльність з урахуванням особливих освітніх потреб здобувачів.
- Здатність ефективно взаємодіяти з батьками, колегами, іншими фахівцями у процесі психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами на засадах партнерства.
- Здатність приймати ефективні рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.
- Здатність до організації процесу навчання, виховання й розвитку дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного освітнього середовища.
- Здатність до організації безпечного і здоров'язберезувального освітнього середовища, у тому числі інклюзивного освітнього середовища.

Організація проведення практики: наказ про проведення практики готує методист з практики, організацію та контроль за проведенням практики здійснює керівник практики. Під час настановної конференції здобувачі вищої освіти одержують завдання практики, методичні рекомендації щодо її проходження. Протягом проходження практики здобувачі вищої освіти мають змогу одержувати консультації у керівника практики. Захист практики відбувається на підсумковій конференції.

Обов'язки здобувачів вищої освіти на практиці

1. Дотримуватися режиму закладу та його вимог.
2. Брати активну участь у настановній та підсумковій конференціях.
3. Ознайомитися з роботою вчителів-дефектологів (сурдопедагогів, олігофренопедагогів, тифлопедагогів), вчителів-логопедів, практичних психологів, вчителів-реабілітологів.
4. Спостерігати за діяльністю олігофренопедагога.

5. Відвідувати корекційно-розвиткові заняття, які проводить олігофренопедагог.
6. Відвідати 1 заняття інших вчителів-дефектологів, які працюють у цьому закладі.
7. Розробити 2 конспекти і провести корекційно-розвиткові заняття з соціально-побутового орієнтування і розвитку мовлення для дітей з інтелектуальними порушеннями.
8. Розробити 2 конспекти і провести корекційно-розвиткові заняття з корекції розвитку і розвитку мовлення для дітей із затримкою психічного розвитку.
9. Брати участь разом з вчителями-дефектологами у різних формах науково-методичної роботи, які проводяться у закладі протягом практики.

Обов'язки керівника практики від кафедри

- контролює кількість здобувачів вищої освіти, які проходять практику;
- розробляє тематику індивідуальних завдань на практику, що сприяють формуванню компетентностей та видає їх здобувачам вищої освіти;
- узгоджує з керівником практики від бази практики індивідуальні завдання з урахуванням особливостей бази практики;
- до початку практики проводить із здобувачами вищої освіти інструктажі з безпеки життєдіяльності та охорони праці, оформляє відповідні документи;
- бере участь у розподілі здобувачів вищої освіти за місцями практики;
- бере участь у настановних інструктивних нарадах та підсумкових конференціях з питань практики;
- відстежує своєчасне прибуття здобувачів вищої освіти до місць практики;
- здійснює контроль за виконанням програми практики та строками її проведення;

- забезпечує спільно з керівником практики від бази практики високу якість її проходження згідно з програмою;
- контролює забезпечення необхідних умов праці, організації побуту здобувачів вищої освіти та проведення з ними обов'язкових інструктажів з охорони праці та техніки безпеки;
- надає методичну допомогу здобувачам вищої освіти під час виконання ними індивідуальних завдань, перевіряє робочу документацію;
- надає методичну допомогу студентам при підготовці до проведення занять, відвідує та оцінює залікові заходи, аналізує їх;
- проводить консультації щодо опрацювання зібраного матеріалу та його використання для звіту про практику;
- інформує студентів про порядок подання звітів про практику та їх захисту;
- перевіряє звітну документацію здобувачів вищої освіти;
- приймає захист звітів здобувачів вищої освіти про практику в складі комісії, оцінює результати практики здобувачів вищої освіти, виставляє оцінки у залікові книжки;
- здає звіти студентів про практику на кафедру;
- готує звіт про проведення практики.

Обов'язки керівника практики від баз практики

- розподіляє здобувачів вищої освіти за робочими місцями відповідно до графіка проходження практики, забезпечує ефективність її проходження;
- забезпечує проведення інструктажу з охорони праці, протипожежної безпеки на базі практики та на робочому місці під час виконання конкретних видів робіт; ознайомлює студентів з організацією робіт на конкретному робочому місці;
- забезпечує проходження практики здобувачами вищої освіти в структурних підрозділах підприємства, організації, установи;
- забезпечує і контролює дотримання здобувачами вищої освіти правил внутрішнього розпорядку бази практики;

- створює необхідні умови для оволодіння здобувачами вищої освіти новою технікою, сучасними технологіями та методами організації праці, сприяє підбору матеріалу для виконання курсових та дипломних робіт;
- оцінює якість проходження практики здобувачами вищої освіти, складає на них характеристику з відображенням у них виконання програми практики, якості професійних знань та умінь.

Відповідно до укладених угод слідкує за виконанням обов'язків від бази практики, створює умови для роботи студентів.

Правила техніки безпеки

Здобувач вищої освіти виконує правила внутрішнього розпорядку закладу та правила техніки безпеки, з якими ознайомлюється на настановній конференції. З «Інструкцією №111 з охорони праці та безпеки життєдіяльності для здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, які направляються для проходження практики» можна ознайомитися за покликанням <https://drive.google.com/file/d/1YMxREUtZo1zmE9GaWcEZR744e5dHKgp/view>

Зміст практики

1. Участь у настановній конференції.
2. Знайомство з інклюзивно-ресурсним центром, директором, вчителями-дефектологами (сурдопедагогами, олігофренопедагогами, тифлопедагогами), вчителями-логопедами, практичними психологами, вчителями-реабілітологами.
3. Складання індивідуального плану роботи, його узгодження з олігофренопедагогом і методистом.
4. Ознайомлення з документацією фахівців інклюзивно-ресурсного центру. Зокрема, річним планом роботи інклюзивно-ресурсного центру; річним планом роботи вчителя-дефектолога (олігофренопе-

- дагога); щотижневими графіками роботи інклюзивно-ресурсного центру та вчителя-дефектолога (олігофренопедагога); звітами вчителя-дефектолога (олігофренопедагога) про результати надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг дітям з особливими освітніми потребами; журналом обліку заяв; журналом обліку висновків про комплексну оцінку; журналом обліку консультацій; особовими справами дітей, які пройшли комплексну оцінку.
5. За можливості участь у проведенні оцінки освітньої діяльності дитини, з метою визначення рівня сформованості знань, вмінь, навичок відповідно до освітньої програми або основних критеріїв формування вмінь та навичок дітей дошкільного віку.
 6. Аналіз програм з корекційно-розвиткової роботи для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку за покликанням <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchannya-ditej-u-specialnih-zakladah-osviti/osvita-ditej-z-osoblivimi-potrebami/navchalni-programi/korekcijni-programi>
 7. Систематичне відвідування корекційно-розвиткових занять, які проводить олігофренопедагог.
 8. Відвідування по 1 заняттю інших вчителів-дефектологів, які працюють у цьому центрі.
 9. Розробка 2 конспектів і проведення корекційно-розвиткових занять з соціально-побутового орієнтування і розвитку мовлення для дітей з інтелектуальними порушеннями.
 10. Розробка 2 конспектів і проведення корекційно-розвиткових занять з корекції розвитку і розвитку мовлення для дітей із затримкою психічного розвитку.
 11. Участь разом з вчителями-дефектологами у різних формах науково-методичної роботи, які проводяться у центрі протягом практики.
 12. Ведення щоденника практики.
 13. Захист практики, участь у підсумковій конференції.

Індивідуальні завдання

Написати есе на тему: «Порівняльна характеристика різних видів корекційно-розвиткових занять» (на основі відвідування занять інших корекційних педагогів).

Перелік документів, які веде здобувач вищої освіти під час практики і подає на кафедру після завершення:

1. Щоденник виробничої практики, в якому повинно бути відображено роботу магістранта протягом кожного дня перебування в центрі.
2. Зразки документів олігофренопедагога, зокрема, річний план роботи, 1 календарний план корекційно-розвиткових занять (з дотриманням конфіденційності).
3. 2 розгорнутих плана-конспекта корекційно-розвиткових занять з соціально-побутового орієнтування і розвитку мовлення для дітей з інтелектуальними порушеннями з підписом олігофренопедагога і його оцінкою.
4. 2 розгорнутих плана-конспекта корекційно-розвиткових занять з корекції розвитку і розвитку мовлення для дітей із затримкою психічного розвитку з підписом олігофренопедагога і його оцінкою.
5. Есе на тему: «Порівняльна характеристика різних видів корекційно-розвиткових занять» (на основі відвідування занять інших спеціалістів).
6. Звіт про проходження практики.

Вимоги до звіту про практику

Звіт про проходження виробничої практики на посаді вчителя-дефектолога (олігофренопедагога) в інклюзивно-ресурсних центрах має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх завдань практики. Орієнтовна схема звіту має містити такі структурні елементи:

I. Загальні відомості про проходження практики.

1. Прізвище, ім'я, по батькові олігофренопедагога, за яким закріплений практикант.

2. Спостереження за роботою олігофренопедагога, ознайомлення з його документацією (загальні враження).
3. Звіт про відвідування корекційно-розвиткових занять.
4. Звіт про проведення корекційно-розвиткових занять.
5. Оволодіння вміннями та навичками проведення роботи.

II. Висновки.

1. Враження від практики.
2. Позитивне в організації та проходженні практики.
3. Труднощі, що виникли під час проходження виробничої педагогічної практики на посаді вчителя-дефектолога (олігофренопедагога) в інклюзивно-ресурсних центрах, пропозиції щодо шляхів їх подолання.

Критерії оцінювання результатів практики та визначення рівня сформованості компетентностей

Підсумки практики оцінюються диференційованим заліком за 100-бальною системою.

100-90 балів (рівень А). Студент підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. На захисті практики допустив незначні помилки під час відповіді на запитання, що не впливають на розуміння навчального матеріалу та вміння ним оперувати. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно».

89-82 бали (рівень В). Студент підготував усі необхідні матеріали практики, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому вони мають незначні неточності, які не впливають на загальну структуру; є незначні недоліки при підготовці звіту; у відповідях на запитання на захисті практики спостерігаються часткове нерозуміння матеріалу, труднощі при оперуванні ним. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно».

81-75 балів (рівень С). Студент підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому є недоліки у звітній документації; у відповідях на запитання спостерігаються часткове не усві-

домлення матеріалу, труднощі оперування ним. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно» або «добре».

76-67 балів (рівень D). Студент підготував усі необхідні матеріали практики. При оформленні звітної документації спостерігаються помилки, що впливають на правильність структури занять, недотримання методики проведення; у щоденнику недостатньо спостережень, висновків про проведення занять з учнями; зміст звіту недостатньо аргументований; у відповідях на запитання відчувається недостатній рівень знань. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «добре».

66-60 балів (рівень E). Студент підготував усі необхідні матеріали практики, проте є суттєві зауваження щодо якості їхнього оформлення; спостерігаються помилки, які вказують на недостатнє усвідомлення завдань практики; щоденник, звіт та конспекти занять оформлені неправильно; у відповідях на запитання спостерігаються помилки, що свідчать про значні прогалини у знаннях. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики має позитивну оцінку.

65 і менше балів (рівень F). Студент підготував частину матеріалів практики, при оформленні яких спостерігаються грубі помилки, які вказують на нерозуміння завдань практики, порушення методики проведення занять; неправильно оформлені щоденник, звіт, конспекти занять; при відповіді на запитання допускаються грубі помилки, що свідчать про нерозуміння навчального матеріалу. Характеристика керівника від бази практики має позитивну оцінку, проте у ній є зауваження щодо проходження практики даним студентом.

Порядок підбиття підсумків практики

Після закінчення терміну практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми практики та індивідуального завдання. Форма звітності здобувача вищої освіти про проходження практики – письмовий звіт.

Письмовий звіт разом з іншими документами, що передбачені робочою програмою практики (щоденником, індивідуальним завданням, характеристикою та ін.), подається на рецензування керівнику практики від кафедри. Після доопрацювання та остаточного погодження з керівником практики від кафедри звіт у друкованому вигляді подається на захист.

Звіт має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, розділи з охорони праці та техніки безпеки, висновки і пропозиції, список використаної літератури тощо. Вимоги до оформлення звіту визначаються робочою програмою практики.

Щоденник є частиною звіту студента. Враховуючи специфіку проведення практики, кафедри можуть розробляти окрему форму щоденника.

Звіт підписує здобувач вищої освіти, підписує та оцінює безпосередній керівник від бази практики, члени комісії з захисту звітів про проходження практики.

Звітні матеріали практики здобувачів вищої освіти зберігаються на кафедрах впродовж трьох років.

Звіт з практики захищають здобувачі вищої освіти в комісії, призначеній завідувачем кафедри, факультетським керівником практики. До складу комісії входять керівники практики від кафедр Університету і, за можливості, від бази практики, а також викладачі дисциплін фахової підготовки.

Комісія оцінює результати практики здобувачів вищої освіти у терміни, встановлені відповідним наказом про проведення практики здобувачів вищої освіти на базах практики в останні дні її проходження або в Університеті впродовж двох тижнів навчальних занять після завершення практики.

Підбиття результатів практики відбувається відповідно до принципів та критеріїв, передбачених робочою програмою практики. За наслідками звіту та його обговорення студент одержує диференційований залік.

Оцінка за практику вноситься до відомості обліку успішності здобувача вищої освіти, залікової книжки/індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти за підписом голови комісії.

Здобувачеві вищої освіти, який не виконав програму практики з поважних причин (підтверджених документально), може бути надано право на проходження практики повторно. Здобувач вищої освіти, який вдруге отримав негативну оцінку з практики, відраховується з Університету. Здобувач вищої освіти, який не виконав програму практики без поважних причин або отримав оцінку «не зараховано»/«незадовільно» за результатами захисту звіту з практики, відраховується з Університету за невиконання навчального плану.

Підсумки кожної практики обговорюють на засіданнях кафедри, а загальні підсумки практики – на вчених радах факультетів не менше одного разу впродовж навчального року.

Література

1. Миронова С.П. Педагогіка інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. 164 с.
2. Положення про інклюзивно-ресурсний центр, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text>
3. Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція). Кам'янець-Подільський, 2021. URL: https://drive.google.com/file/d/0B_EBvdN4dQSI SDVIV04waWZvbW5xVnM2Mmd5Y1FLdi1rUC0w/view?resourcekey=0-tYSPd5dBX2-ZMCs1ShozJA

2.2. ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА НА ПОСАДІ ВЧИТЕЛЯ-ДЕФЕКТОЛОГА (ОЛІГОФРЕНОПЕДАГОГА) В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З ІНКЛЮЗИВНИМ НАВЧАННЯМ, НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ЗАКЛАДАХ

Мета практики: формування компетентностей, необхідних для виконання функціональних обов'язків вчителя-дефектолога закладів дошкільної та загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням, навчально-реабілітаційних закладів.

Завдання практики:

1. Знайомство із закладом, дирекцією, вчителями-дефектологами, практичним психологом, соціальним педагогом.
2. Складання індивідуального плану роботи, його узгодження з олігофренопедагогом і методистом.
3. Ознайомлення з документацією олігофренопедагога.
4. Аналіз індивідуальної програми розвитку учнів з особливими освітніми потребами (додаток І).
5. Аналіз програм з корекційно-розвиткової роботи для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку та з затримкою психічного розвитку за покликанням <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchannya-ditej-u-specialnih-zakladah-osviti/osvita-ditej-z-osoblivimi-potrebami/navchalni-programi/korekcijni-programi>.
6. Систематичне відвідування корекційно-розвиткових занять, які проводить олігофренопедагог.
7. Відвідування по 1 заняттю інших вчителів-дефектологів, які працюють у цьому закладі.
8. Розробка 2 конспектів і проведення корекційно-розвиткових занять з соціально-побутового орієнтування і розвитку мовлення для дітей з інтелектуальними порушеннями.

9. Розробка 2 конспектів і проведення корекційно-розвиткових занять з корекції розвитку і розвитку мовлення для дітей з затримкою психічного розвитку.
10. Участь разом з вчителями-дефектологами у різних формах науково-методичної роботи, які проводяться у закладі протягом практики.
11. Ведення щоденника практики.
12. Захист практики, участь у підсумковій конференції.

Базами проходження виробничої практики на посаді вчителя-дефектолога (олігофренопедагога) в закладах дошкільної та загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням, навчально-реабілітаційних закладах є заклади інклюзивної освіти, у яких навчаються діти з особливими освітніми потребами, та навчально-реабілітаційні центри.

Компетентності, які мають бути сформовані у здобувача вищої освіти під час проходження практики

Відповідно до ОПП спеціальності:

Програмні компетентності навчання: загальні компетентності (01-03, 06, 08):

- Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
- Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- Здатність працювати в команді.

Спеціальні (фахові) компетентності (03-05, 07, 09):

- Здатність здійснювати діагностико-аналітичну, корекційно-розвивальну, консультативну діяльність з урахуванням особливих освітніх потреб здобувачів.
- Здатність ефективно взаємодіяти з батьками, колегами, іншими фахівцями у процесі психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами на засадах партнерства.
- Здатність приймати ефективні рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

- Здатність до організації освітнього процесу у спеціальних закладах дошкільної і загальної середньої освіти з використанням сучасних засобів, методів, прийомів, технологій.
- Здатність до організації безпечного і здоров'язбережувального освітнього середовища, у тому числі інклюзивного освітнього середовища.

Організація проведення практики: наказ про проведення практики готує методист з практики, організацію та контроль за проведенням практики здійснює керівник практики. Під час настановної конференції здобувачі вищої освіти одержують завдання практики, методичні рекомендації щодо її проходження. Протягом проходження практики здобувачі вищої освіти мають змогу одержувати консультації у керівника практики. Захист практики відбувається на підсумковій конференції.

Обов'язки здобувачів вищої освіти на практиці

1. Дотримуватися режиму закладу та його вимог.
2. Брати активну участь у настановній та підсумковій конференціях.
3. Ознайомитися з роботою вчителя-дефектолога (олігофренопедагога).
4. Спостерігати за діяльністю олігофренопедагога.
5. Відвідувати корекційно-розвиткові заняття, які проводить олігофренопедагог.
6. Розробити 2 конспекти і провести корекційно-розвиткові заняття з соціально-побутового орієнтування і розвитку мовлення для дітей з інтелектуальними порушеннями.
7. Розробити 2 конспекти і провести корекційно-розвиткові заняття з корекції розвитку і розвитку мовлення для дітей з затримкою психічного розвитку.
8. Проаналізувати корекційно-розвиткове заняття, проведене практикантом (або вчителем-олігофренопедагогом).
9. Брати участь разом з вчителями-дефектологами у різних формах науково-методичної роботи, які проводяться у закладі протягом практики.

Обов'язки керівника практики від кафедри

- контролює кількість здобувачів вищої освіти, які проходять практику;
- розробляє тематику індивідуальних завдань на практику, що сприяють формуванню компетентностей та видає їх здобувачам вищої освіти;
- узгоджує з керівником практики від бази практики індивідуальні завдання з урахуванням особливостей бази практики;
- до початку практики проводить із здобувачами вищої освіти інструктаж з безпеки життєдіяльності та охорони праці, оформляє відповідні документи;
- бере участь у розподілі здобувачів вищої освіти за місцями практики;
- бере участь у настановних інструктивних нарадах та підсумкових конференціях з питань практики;
- відстежує своєчасне прибуття здобувачів вищої освіти до місць практики;
- здійснює контроль за виконанням програми практики та строками її проведення;
- забезпечує спільно з керівником практики від бази практики високу якість її проходження згідно з програмою;
- контролює забезпечення необхідних умов праці, організації побуту здобувачів вищої освіти та проведення з ними обов'язкових інструктажів з охорони праці та техніки безпеки;
- надає методичну допомогу здобувачам вищої освіти під час виконання ними індивідуальних завдань, перевіряє робочу документацію;
- надає методичну допомогу студентам при підготовці до проведення занять, відвідує та оцінює залікові заходи, аналізує їх;
- проводить консультації щодо опрацювання зібраного матеріалу та його використання для звіту про практику;
- інформує студентів про порядок подання звітів про практику та їх захисту;

- перевіряє звітну документацію здобувачів вищої освіти;
- приймає захист звітів здобувачів вищої освіти про практику в складі комісії, оцінює результати практики здобувачів вищої освіти, виставляє оцінки у залікові книжки;
- здає звіти студентів про практику на кафедру;
- готує звіт про проведення практики.

Обов'язки керівника практики від баз практики

- розподіляє здобувачів вищої освіти за робочими місцями відповідно до графіка проходження практики, забезпечує ефективність її проходження;
- забезпечує проведення інструктажу з охорони праці, протипожежної безпеки на базі практики та на робочому місці під час виконання конкретних видів робіт; ознайомлює студентів з організацією робіт на конкретному робочому місці;
- забезпечує проходження практики здобувачами вищої освіти в структурних підрозділах підприємства, організації, установи;
- забезпечує і контролює дотримання здобувачами вищої освіти правил внутрішнього розпорядку бази практики;
- створює необхідні умови для оволодіння здобувачами вищої освіти новою технікою, сучасними технологіями та методами організації праці, сприяє підбору матеріалу для виконання курсових та дипломних робіт;
- оцінює якість проходження практики здобувачами вищої освіти, складає на них характеристику з відображенням у них виконання програми практики, якості професійних знань та умінь.

Відповідно до укладених угод слідкує за виконанням обов'язків від бази практики, створює умови для роботи студентів.

Правила техніки безпеки

Здобувач вищої освіти виконує правила внутрішнього розпорядку закладу та правила техніки безпеки, з якими ознайомлюється на настановній конференції. З «Інструкцією №111 з охорони праці та безпеки життєдіяльності для здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, які направляються для проходження практики» можна ознайомитися за покликанням <https://drive.google.com/file/d/1YMxREUtZo1zmE9GaWcEZR744e5dHKgp/view>

Зміст практики

1. Участь у настановній конференції.
2. Знайомство із дирекцією, вчителями-дефектологами.
3. Складання індивідуального плану роботи, його узгодження з олігофренопедагогом і методистом.
4. Ознайомлення з документацією олігофренопедагога. Зокрема, з річним планом роботи, календарними планами корекційно-розвиткових занять з учнями, графіком роботи, розкладом занять, журналом обліку учнів, журналом відвідування та обліку занять з учнями, журналом обліку проведених консультацій та просвітницьких заходів, планом з самоосвіти, індивідуальними програмами розвитку учнів, копіями висновків ІРЦ про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дітей з особливими освітніми потребами, портофолію учнів, конспектами корекційно-розвиткових занять, списком дітей з особливими освітніми потребами тощо.
5. Аналіз індивідуальних програм розвитку учнів з особливими освітніми потребами (додаток).
6. Аналіз програм з корекційно-розвиткової роботи для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку та з затримкою психічного розвитку за покликанням <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchannya-ditej-u-specialnih-zakladah-osviti/osvita-ditej-z-osoblivimi-potrebami/navchalni-programi/korekcijni-programi>

7. Систематичне відвідування корекційно-розвиткових занять, які проводить олігофренопедагог.
8. Розробка 2 конспектів і проведення корекційно-розвиткових занять з соціально-побутового орієнтування і розвитку мовлення для дітей з інтелектуальними порушеннями.
9. Розробка 2 конспектів і проведення корекційно-розвиткових занять з корекції розвитку і розвитку мовлення для дітей з затримкою психічного розвитку.
10. Аналіз корекційно-розвиткового заняття практиканта (або вчителя-олігофренопедагога).
11. Участь разом з вчителями-дефектологами у різних формах науково-методичної роботи, які проводяться у закладі протягом практики.
12. Оформлення документації практики.
13. Захист практики, участь у підсумковій конференції.

Індивідуальні завдання

1. Допомога вчителю-олігофренопедагогу у підготовці до проведення корекційно-розвиткових занять.
2. Розробка тематики консультацій вчителя-дефектолога з батьками дітей з особливими освітніми потребами та з членами команди психолого-педагогічного супроводу учнів з особливими освітніми потребами.

Перелік документів, які веде здобувач вищої освіти під час практики і подає на кафедру після завершення:

1. Щоденник виробничої практики, в якому повинно бути відображено роботу магістранта протягом кожного дня перебування в школі / центрі.
2. Зразки документів олігофренопедагога, зокрема, річний план роботи, 1 календарний план корекційно-розвиткових занять.
3. 2 розгорнутих плана-конспекта корекційно-розвиткових занять з соціально-побутового орієнтування і розвитку мовлення для дітей з

інтелектуальними порушеннями з підписом олігофренопедагога і його оцінкою.

4. 2 розгорнутих плана-конспекта корекційно-розвиткових занять з корекції розвитку і розвитку мовлення для дітей з затримкою психічного розвитку з підписом олігофренопедагога і його оцінкою.
5. Аналіз корекційно-розвиткового заняття, проведеного практикантом (або вчителем-олігофренопедагогом).
6. Тематика консультацій вчителя-дефектолога з батьками дітей з особливими освітніми потребами та з членами команди психолого-педагогічного супроводу учнів з особливими освітніми потребами.
7. Звіт про проходження практики.

Вимоги до звіту про практику

Звіт про проходження виробничої практики на посаді вчителя-дефектолога (олігофренопедагога) в закладах дошкільної та загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням, навчально-реабілітаційних закладах має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх завдань практики. Орієнтовна схема звіту має містити такі структурні елементи:

I. Загальні відомості про проходження практики.

1. Прізвище, ім'я, по батькові олігофренопедагога, за яким закріплений практикант.
2. Спостереження за роботою олігофренопедагога, ознайомлення з його документацією (загальні враження).
3. Звіт про відвідування корекційно-розвиткових занять.
4. Звіт про проведення корекційно-розвиткових занять.
5. Оволодіння уміннями та навичками проведення роботи.

II. Висновки.

1. Враження від практики.
2. Позитивне в організації та проходженні практики.
3. Труднощі, що виникли під час проходження виробничої практики, пропозиції щодо шляхів їх подолання.

Критерії оцінювання результатів практики та визначення рівня сформованості компетентностей

Підсумки практики оцінюються диференційованим заліком за 100-бальною системою.

100-90 балів (рівень А). Студент підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. На захисті практики допустив незначні помилки під час відповіді на запитання, що не впливають на розуміння навчального матеріалу та вміння ним оперувати. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно».

89-82 бали (рівень В). Студент підготував усі необхідні матеріали практики, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому вони мають незначні неточності, які не впливають на загальну структуру; є незначні недоліки при підготовці звіту; у відповідях на запитання на захисті практики спостерігаються часткове нерозуміння матеріалу, труднощі при оперуванні ним. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно».

81-75 балів (рівень С). Студент підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому є недоліки у звітній документації; у відповідях на запитання спостерігаються часткове не усвідомлення матеріалу, труднощі оперування ним. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно» або «добре».

76-67 балів (рівень D). Студент підготував усі необхідні матеріали практики. При оформленні звітної документації спостерігаються помилки, що впливають на правильність структури занять, недотримання методики проведення; у щоденнику недостатньо спостережень, висновків про проведення занять з учнями; зміст звіту недостатньо аргументований; у відповідях на запитання відчувається недостатній рівень знань. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «добре».

66-60 балів (рівень E). Студент підготував усі необхідні матеріали практики, проте є суттєві зауваження щодо якості їхнього оформлення; спостерігаються помилки, які вказують на недостатнє усвідомлення завдань практики; щоденник, звіт та конспекти занять оформлені неправильно; у відповідях на запитання спостерігаються помилки, що свідчать про значні прогалини у знаннях. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики має позитивну оцінку.

65 і менше балів (рівень F). Студент підготував частину матеріалів практики, при оформленні яких спостерігаються грубі помилки, які вказують на нерозуміння завдань практики, порушення методики проведення занять; неправильно оформлені щоденник, звіт, конспекти занять; при відповіді на запитання допускаються грубі помилки, що свідчать про нерозуміння навчального матеріалу. Характеристика керівника від бази практики має позитивну оцінку, проте у ній є зауваження щодо проходження практики даним студентом.

Порядок підбиття підсумків практики

Після закінчення терміну практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми практики та індивідуального завдання. Форма звітності здобувача вищої освіти про проходження практики -письмовий звіт.

Письмовий звіт разом з іншими документами, що передбачені робочою програмою практики (щоденником, індивідуальним завданням, характеристикою та ін.), подається на рецензування керівнику практики від кафедри. Після доопрацювання та остаточного погодження з керівником практики від кафедри звіт у друкованому вигляді подається на захист.

Звіт має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, розділи з охорони праці та техніки безпеки, висновки і пропозиції, список використаної літератури тощо. Вимоги до оформлення звіту визначаються робочою програмою практики.

Щоденник є частиною звіту студента. Враховуючи специфіку проведення практики, кафедри можуть розробляти окрему форму щоденника.

Звіт підписує здобувач вищої освіти, підписує та оцінює безпосередній керівник від бази практики, члени комісії з захисту звітів про проходження практики.

Звітні матеріали практики здобувачів вищої освіти (щоденник, звіт, характеристика, відгуки тощо) зберігаються на кафедрах впродовж трьох років.

Звіт з практики захищають здобувачі вищої освіти в комісії, призначеній завідувачем кафедри, факультетським керівником практики. До складу комісії входять керівники практики від кафедр Університету і, за можливості, від бази практики, а також викладачі дисциплін фахової підготовки.

Комісія оцінює результати практики здобувачів вищої освіти у терміни, встановлені відповідним наказом про проведення практики здобувачів вищої освіти на базах практики в останні дні її проходження або в Університеті впродовж двох тижнів навчальних занять після завершення практики.

Підбиття результатів практики відбувається відповідно до принципів та критеріїв, передбачених робочою програмою практики. За наслідками звіту та його обговорення студент одержує диференційований залік.

Оцінка за практику вноситься до відомості обліку успішності здобувача вищої освіти, залікової книжки/індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти за підписом голови комісії.

Здобувачеві вищої освіти, який не виконав програму практики з поважних причин (підтверджених документально), може бути надано право на проходження практики повторно. Здобувач вищої освіти, який вдруге отримав негативну оцінку з практики, відраховується з Університету. Здобувач вищої освіти, який не виконав програму практики без поважних причин або отримав оцінку «не зараховано»/«незадовільно» за результатами захисту звіту з практики, відраховується з Університету за невиконання навчального плану.

Підсумки кожної практики обговорюють на засіданнях кафедри, а загальні підсумки практики – на вчених радах факультетів не менше одного разу впродовж навчального року.

Література

1. Миронова С.П. Педагогіка інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. 164 с.
2. Положення про інклюзивно-ресурсний центр, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 545 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text>
3. Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція). Кам'янець-Подільський, 2021. URL: https://drive.google.com/file/d/0B_EBvdN4dQSlSDVIV04waWZvbW5xVnM2Mmd5Y1FLdi1rUC0w/view?resourcekey=0-tYSPd5dBX2-ZMCs1ShozJA

2.3. ВИРОБНИЧА ДОСЛІДНИЦЬКА ПРАКТИКА ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

Мета практики: удосконалення професійної майстерності майбутніх магістрів зі спеціальної освіти, формування компетентностей, необхідних для реалізації науково-методичної та проєктної діяльності корекційного педагога.

Завдання практики:

1. Поглиблення і закріплення теоретичних знань про основні напрями та перспективи розвитку спеціальної освіти, методи добору, опрацювання і використання інформації, необхідної для розв'язання професійних завдань.
2. Формування навичок творчого, науково-методичного пошуку, оволодіння ефективними інноваційними педагогічними та інформаційними технологіями з метою підвищення ефективності освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами.
3. Вдосконалення вміння орієнтуватися у спеціальній професійній літературі, періодичних фахових виданнях.
4. Формування навичок проведення експериментальних досліджень з метою удосконалення існуючих та розробки нових (навчальних, виховних, корекційних) методик, посібників, засобів корекції.
5. Оволодіння вміннями і навичками створення та реалізації наукових розробок та/або освітніх проєктів, спрямованих на підвищення якості організації освітнього середовища та результативності освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами.
6. Удосконалення вміння залучати батьків до співпраці з фахівцями закладу освіти, надавати їм методичну допомогу з питань виховання і розвитку дитини з особливими освітніми потребами.
7. Розвиток уміння аналізувати й оцінювати свою діяльність, а також коригувати її на основі рефлексії, піклуватися про професійне самовдосконалення.

Базами проходження виробничої дослідницької практики зі спеціальності є Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи, відділ наукової роботи, наукова бібліотека університету); методичні кабінети при обласних, міських та районних управліннях освіти; заклади загальної середньої та дошкільної освіти зі спеціальним та інклюзивним навчанням, навчально-реабілітаційні центри.

Компетентності, які мають бути сформовані у здобувача вищої освіти під час проходження практики

Відповідно до ОПП «Спеціальна освіта. Олігофренопедагогіка»:

Програмні компетентності навчання: інтегральна та загальні компетентності (03, 06, 07, 09, 10).

Спеціальні (фахові) компетентності (01, 05, 06, 10):

- Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем спеціальної та інклюзивної освіти.
- Здатність приймати ефективні рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.
- Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності, приймати рішення та продовжувати навчання та/або підвищення професійної кваліфікації відповідно до наявних потреб і запитів.
- Здатність розробляти і реалізовувати наукові та/або освітні проекти у сфері спеціальної та інклюзивної освіти.

Організація проведення практики: наказ про проведення практики готує методист з практики, організацію та контроль за проведенням практики здійснює керівник практики. Під час настановної конференції здобувачі вищої освіти одержують завдання практики, методичні рекомендації щодо її проходження.

Виробнича дослідницька практика зі спеціальності проводиться в 2 етапи: перший (тривалість 3 тижні) – в Кам'янець-Подільському націо-

нальному університеті імені Івана Огієнка, другий (тривалість 3 тижні) – на базі методичних кабінетів при міських та районних управліннях освіти, закладів загальної середньої та дошкільної освіти зі спеціальним та інклюзивним навчанням, навчально-реабілітаційних центрів.

Протягом проходження практики здобувачі вищої освіти мають змогу одержувати консультації у керівника практики, який призначається з числа науково-педагогічних працівників кафедри спеціальної та інклюзивної освіти. Захист практики відбувається на підсумковій конференції.

Обов'язки здобувачів вищої освіти на практиці

Відповідно до Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка здобувачі вищої освіти повинні:

- до початку практики пройти в Університеті інструктаж з охорони праці;
- до початку практики отримати від керівника практики від кафедри направлення, методичні матеріали (методичні вказівки, програму, щоденник, індивідуальне завдання) та консультації щодо оформлення необхідних документів;
- своєчасно прибути на базу практики;
- якісно та у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики та вказівками її керівників;
- вивчити правила охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії та внутрішнього розпорядку і суворо дотримуватись їх;
- відповідати за виконану роботу та її результати;
- вести щоденник практики;
- своєчасно виконати програму практики, оформити звітну документацію та захистити її у терміни, визначені наказом.

Обов'язки керівників практики від кафедри

Відповідно до Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка керівник практики від кафедри призначається наказом ректора відповідно до навчального навантаження науково-педагогічних працівників.

Керівник практики від кафедри:

- контролює кількість здобувачів вищої освіти, які проходять практику;
- розробляє тематику індивідуальних завдань на практику, що сприяють формуванню компетентностей та видає їх здобувачам вищої освіти;
- узгоджує з керівником практики від бази практики індивідуальні завдання з урахуванням особливостей бази практики;
- до початку практики проводить із здобувачами вищої освіти інструктажі з безпеки життєдіяльності та охорони праці, оформляє відповідні документи;
- бере участь у розподілі здобувачів вищої освіти за місцями практики;
- бере участь у настановних інструктивних нарадах та підсумкових конференціях з питань практики;
- відстежує своєчасне прибуття здобувачів вищої освіти до місць практики;
- здійснює контроль за виконанням програми практики та строками її проведення;
- забезпечує спільно з керівником практики від бази практики високу якість її проходження згідно з програмою;
- контролює забезпечення необхідних умов праці, організації побуту здобувачів вищої освіти та проведення з ними обов'язкових інструктажів з охорони праці та техніки безпеки;
- надає методичну допомогу здобувачам вищої освіти під час виконання ними індивідуальних завдань, перевіряє робочу документацію;

- надає методичну допомогу аспірантам при підготовці до проведення занять, відвідує та оцінює залікові заходи, аналізує їх;
- проводить консультації щодо опрацювання зібраного матеріалу та його використання для звіту про практику;
- інформує аспірантів про порядок подання звітів про практику та їх захисту;
- перевіряє звітну документацію здобувачів вищої освіти;
- приймає захист звітів здобувачів вищої освіти про практику в складі комісії, оцінює результати практики здобувачів вищої освіти, виставляє оцінки у залікові книжки;
- здає звіти аспірантів про практику на кафедру;
- готує звіт про проведення практики.

Обов'язки керівника практики від баз практики

- розподіляє здобувачів вищої освіти за робочими місцями відповідно до графіка проходження практики, забезпечує ефективність її проходження;
- забезпечує проведення інструктажу з охорони праці, протипожежної безпеки на базі практики та на робочому місці під час виконання конкретних видів робіт; ознайомлює студентів з організацією робіт на конкретному робочому місці;
- забезпечує проходження практики здобувачами вищої освіти в структурних підрозділах підприємства, організації, установи;
- забезпечує і контролює дотримання здобувачами вищої освіти правил внутрішнього розпорядку бази практики;
- створює необхідні умови для оволодіння здобувачами вищої освіти новою технікою, сучасними технологіями та методами організації праці, сприяє підбору матеріалу для виконання курсових та дипломних робіт;
- оцінює якість проходження практики здобувачами вищої освіти, складає на них характеристику з відображенням у них виконання програми практики, якості професійних знань та умінь;

- відповідно до укладених угод слідкує за виконанням обов'язків від бази практики, створює умови для роботи студентів.

Правила техніки безпеки

Здобувач вищої освіти виконує правила внутрішнього розпорядку закладу та правила техніки безпеки, з якими ознайомлюється на настановній конференції. З «Інструкцією №111 з охорони праці та безпеки життєдіяльності для здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, які направляються для проходження практики» можна ознайомитися за покликанням <https://drive.google.com/file/d/1YMxREUtZo1zmE9GaWcEZR744e5dHKgp/view>

Здобувач вищої освіти під час проходження практики зобов'язаний:

- здійснювати дослідження та/або провадити інноваційну діяльність з метою отримання нових знань, створення нових та удосконалення традиційних технологій викладання і супроводження та в ширших мультидисциплінарних контекстах;
- робити фаховий внесок до професійних знань і практики та оцінювання результатів діяльності команди у сфері психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі, мотивувати учасників команди супроводу до досягнення спільних цілей;
- приймати ефективні рішення з питань спеціальної та інклюзивної освіти, у тому числі у складних і непередбачуваних умовах; прогнозувати їх розвиток; визначати фактори, що впливають на досягнення поставлених цілей, зокрема, вимоги споживачів; аналізувати і порівнювати альтернативи; оцінювати ризики та імовірні наслідки рішень;
- відшуковувати необхідні дані в науковій літературі, базах даних та інших джерелах, аналізувати та оцінювати ці дані;

- здійснювати управління складною діяльністю у сфері спеціальної та інклюзивної освіти та у ширших контекстах, розробляти плани і заходи з їх реалізації, забезпечувати якість освіти, оцінювати ефективність і результативність діяльності;
- організовувати та здійснювати методичний супровід процесу навчання, виховання й розвитку дітей з особливими освітніми потребами в умовах спеціальних закладів освіти та інклюзивного освітнього середовища;
- створювати та реалізовувати наукові розробки та/або освітні проекти, спрямовані на підвищення якості організації освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами.

Зміст практики

1. Участь у настановній конференції.
2. Планування власної діяльності.
3. Ознайомлення з організацією науково-дослідної діяльності здобувачів вищої освіти в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, функціями відділу наукової роботи, комісії з питань академічної доброчесності та структурними підрозділами бібліотеки університету.
4. Вивчення чинної нормативної бази з академічної доброчесності в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка.
5. Робота в бібліотеці університету:
 - ознайомлення з каталогами літератури зі спеціальності 016 Спеціальна освіта;
 - ознайомлення з переліком періодичних фахових видань зі спеціальності 016 Спеціальна освіта, складання їхнього переліку;
 - пошук та добір літературних джерел для розробки методичного семінару, виступу на педагогічній раді, методоб'єднанні;

- порівняння різних стилів оформлення літератури та оформлення списку літературних джерел до дипломної роботи відповідно до вимог;
 - пошук літературних джерел для написання наукової публікації;
 - аналіз наукової фахової публікації.
6. Написання наукової публікації (доповідь, тези конференції, стаття).
 7. Ознайомлення зі структурою та особливостями організації методичної роботи в закладі освіти, планом методичної роботи закладу освіти (методичного кабінету) на навчальний рік.
 8. Бесіди з методистами, педагогами з метою визначення проблем в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами.
 9. На підставі визначених проблем розробка освітнього проєкту, спрямованого на оптимізацію освітнього середовища та підвищення результативності освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами.
 10. В межах проєкту розробка та проведення експериментального дослідження з педагогами, учнями чи батьками (спостереження, анкетування, бесіда).
 11. Підготовка та проведення методичного семінару для педагогічних працівників.
 12. Підготовка та проведення навчально-методичного семінару (круглого столу) для батьків.
 13. Оформлення документації практики.
 14. Захист практики, участь у підсумковій конференції.

Індивідуальні завдання
(теми добираються індивідуально)

1. Розробка індивідуального плану роботи.
2. Аналіз наукової статті.
3. Складання та оформлення списку літератури до дипломної роботи магістра.

4. Підготовка наукової публікації.
5. Підготовка та проведення методичного семінару для педагогічних працівників.
6. Підготовка та проведення навчально-методичного семінару (або круглого столу) для батьків.
7. Проведення експериментального дослідження з обраної тематики (спостереження, бесіда, анкетування педагогів, батьків чи учнів).
8. Розробка освітнього проєкту, спрямованого на оптимізацію освітнього середовища та підвищення результативності освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами.

Перелік документів, які веде здобувач вищої освіти під час практики і подає на кафедру після завершення:

1. Індивідуальний план роботи, затверджений методистом від фахової кафедри.
2. Перелік нормативних документів з питань академічної доброчесності в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка з коротким їх аналізом
3. Аналіз наукової статті професійного спрямування (за поданою схемою) (додаток X).
4. Текст наукової доповіді (статті), оформлений згідно з вимогами (додаток Ц).
5. Перелік періодичних фахових видань зі спеціальності 016 Спеціальна освіта.
6. Список літературних джерел з теми дипломної роботи магістра, оформлений згідно з чинними вимогами (додаток Ф).
7. Розгорнутий конспект методичного семінару для корекційних педагогів.
8. Розгорнутий конспект навчально-методичного семінару (або круглого столу) для батьків.
9. Опис результатів експериментального дослідження з обраної тематики (спостереження, опитування, анкетування педагогів, батьків чи учнів).

10. Розробка плану освітнього проєкту, спрямованого на оптимізацію освітнього середовища та підвищення результативності освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами (додаток Ш).
11. Щоденник практики.
12. Звіт практиканта за визначеною формою, оцінений керівником практики.
13. Характеристика практиканта, написана керівником і засвідчена печаткою бази практики.

Вимоги до звіту про практику

Звіт має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, розділи з охорони праці та техніки безпеки, висновки і пропозиції, список використаної літератури тощо. Вимоги до оформлення звіту повідомляються здобувачам вищої освіти на настановній конференції.

Критерії оцінювання результатів практики та визначення рівня сформованості компетентностей

Здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері спеціальної та інклюзивної освіти.

Здатність працювати в команді, приймати обґрунтовані ефективні рішення з питань спеціальної та інклюзивної освіти, у тому числі у складних і непередбачуваних умовах; прогнозувати їх розвиток; визначати фактори, що впливають на досягнення поставлених цілей; адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; відшуковувати необхідні дані в науковій літературі, базах даних та інших джерелах, аналізувати та оцінювати ці дані.

Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем спеціальної та інклюзивної освіти.

Здатність генерувати нові ідеї (креативність), проводити дослідження на відповідному рівні.

Здатність організувати та здійснювати методичний супровід процесу навчання, виховання й розвитку дітей з особливими освітніми потребами в умовах спеціальних закладів освіти та інклюзивного освітнього середовища.

Здатність розробляти і реалізовувати наукові та/або освітні проекти у сфері спеціальної та інклюзивної освіти.

Розвиток педагогічного мислення, вміння вивчати досвід колег, здатність до самоаналізу, об'єктивної самооцінки всіх видів професійної діяльності, власна професійна компетентність.

Активність, мобільність у процесі виконання завдань практики, здатність до професійного саморозвитку.

Дисциплінованість та відповідальність практиканта, правильність і грамотність оформлення звітних матеріалів практики.

Підсумки практики оцінюються диференційованим заліком за 100-бальною системою.

Порядок підбиття підсумків практики

Після закінчення терміну практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми практики та індивідуального завдання. Форма звітності здобувача вищої освіти про проходження практики – письмовий звіт.

Письмовий звіт разом з іншими документами, що передбачені робочою програмою практики (щоденником, індивідуальними завданнями, характеристикою, методичними розробками, рецензіями та ін.), подається на рецензування керівнику практики від кафедри. Після доопрацювання та остаточного погодження з керівником практики від кафедри звіт у друкованому вигляді подається на захист.

Звіт має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, розділи з охорони праці та техніки безпеки, висновки і пропозиції, список використаної літератури тощо. Вимоги до оформлення звіту визначаються робочою програмою практики.

Щоденник є частиною звіту студента. Враховуючи специфіку проведення практики, кафедри можуть розробляти окрему форму щоденника.

Звіт підписує здобувач вищої освіти, підписує та оцінює безпосередній керівник від бази практики, члени комісії з захисту звітів про проходження практики.

Звітні матеріали практики здобувачів вищої освіти (щоденник, звіт, характеристика, відгуки тощо) зберігаються на кафедрах впродовж трьох років.

Звіт з практики захищають здобувачі вищої освіти в комісії, призначеній завідувачем кафедри, факультетським керівником практики. До складу комісії входять керівники практики від кафедр Університету і, за можливості, від бази практики, а також викладачі дисциплін фахової підготовки.

Комісія оцінює результати практики здобувачів вищої освіти у терміни, встановлені відповідним наказом про проведення практики здобувачів вищої освіти на базах практики в останні дні її проходження або в Університеті впродовж двох тижнів навчальних занять після завершення практики.

Підбиття результатів практики відбувається відповідно до принципів та критеріїв, передбачених робочою програмою практики. За наслідками звіту та його обговорення аспірант одержує диференційований залік.

Оцінка за практику вноситься до відомості обліку успішності здобувача вищої освіти, залікової книжки/індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти за підписом голови комісії.

Здобувачеві вищої освіти, який не виконав програму практики з поважних причин (підтверджених документально), може бути надано право на проходження практики повторно. Здобувач вищої освіти, який вдруге отримав негативну оцінку з практики, відраховується з Університету. Здобувач вищої освіти, який не виконав програму практики без поважних причин або отримав оцінку «не зараховано»/«незадовільно» за результатами захисту звіту з практики, відраховується з Університету за невиконання навчального плану.

Підсумки кожної практики обговорюють на засіданнях кафедри, а загальні підсумки практики – на вчених радах факультетів не менше одного разу впродовж навчального року.

Література

Основна

1. Організація та методика проведення наукових досліджень студентами спеціальності «Спеціальна освіта»: навчально-методичний посібник / кол. авторів; за заг. ред. С.П. Миронової. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. 136 с.
2. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Київ: Педагогічна думка, 2012. 144 с.
3. Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція). Кам'янець-Подільський, 2021. URL:
https://drive.google.com/file/d/0B_EBvdN4dQSI5dVIV04waWZvbW5xVnM2Mmd5Y1FLdi1rUC0w/view?resourcekey=0-tYSPd5dBX2-ZMCs1ShozJA
4. Филипенко О.М., Колесник Т.С. Управління проектами: конспект лекцій. Харків: ХДУХТ, 2016. 99 с.
5. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник. Київ: Знання, 2004. 307 с.

Додаткова

1. Алексієвець Л.М., Алексієвець М.М. Методологія і методика наукових досліджень: навч. посіб. (пробне видання). Тернопіль: Терноп. нац. пед.ун-т ім. Володимира Гнатюка, 2008. 129 с.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
3. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі: навч. посібник / С.У. Гончаренко, П.М. Олійник, В.К. Федорченко та ін.; за ред. С.У. Гончаренка, П.М. Олійника. Київ: Вища школа, 2003. 323 с.
4. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; за заг. ред. О.М. Пехоти. Київ: А.С.К., 2001. 255 с.
5. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: навч. посіб. / О.М. Пехота, В.Д. Будак, А.М. Старєва та ін.; за ред. І.А. Зязюна, О.М. Пехоти. Київ: Вид-во А.С.К., 2003. 240 с.

Розділ 3

ПРОГРАМА ПРАКТИКИ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО РІВНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

3.1. НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА

Мета практики: формування компетентностей, необхідних для цілісного виконання комплексу функціональних обов'язків викладача спеціальності 016 Спеціальна освіта у закладах вищої освіти.

Завдання практики:

1. Поглиблення і закріплення теоретичних аспектів психолого-педагогічних і фахових знань, творче застосування їх у практичній діяльності викладача закладу вищої освіти.
2. Формування навичок творчого, науково-педагогічного та методичного пошуку, оволодіння ефективними інноваційними педагогічними та інформаційними технологіями; формами і методами навчальної, науково-дослідної, проєктної роботи зі студентами.
3. Оволодіння методами і формами педагогічного прогнозування та планування навчально-виховного процесу.
4. Формування особистісно-моральних та особистісно-вольових якостей, соціально та професійно значущих якостей, світоглядної та громадянської позиції, необхідних для викладача закладу вищої освіти.
5. Створення умов для професійного зростання аспірантів, оволодіння ними специфікою діяльності викладача закладу вищої освіти.
6. Розвиток уміння аналізувати й оцінювати свою діяльність, а також коригувати її на основі рефлексії, піклуватися про професійне самовдосконалення.

7. Поглиблення розуміння сутності основних принципових позицій освітньої політики, що проводиться в державі, та умов їх практичної реалізації в закладі вищої освіти.

Бази практики: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи. Базами практики можуть слугувати інші заклади вищої освіти, які готують фахівців спеціальності 016 Спеціальна освіта, за умови укладання додаткових договорів, запитів стейкхолдерів чи програм академічної мобільності.

Компетентності, які мають бути сформовані у здобувача вищої освіти під час проходження практики

Відповідно до ОНП спеціальності програмні компетентності навчання:

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати комплексні проблеми професійного та/або дослідницького характеру у галузі спеціальної освіти та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках.

Загальні компетентності:

- Здатність застосовувати сучасні інформаційні технології, бази даних та інші електронні ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій та навчальній діяльності, критично ставитись до отриманої інформації.
- Здатність використовувати сучасні методи і технології наукової комунікації державною та іноземною мовами, володіти комунікативною культурою.
- Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у вищій освіті, у наукових структурах/закладах.

Спеціальні (фахові) компетентності:

- Здатність володіти педагогічною майстерністю, педагогічною технікою, професійними вміннями до передачі наукових знань майбутнім фахівцям галузі спеціальної освіти під час освітнього процесу у за-

кладі вищої освіти з дотриманням студентоцентрованого підходу в навчанні.

- Здатність саморозвиватися і самовдосконалюватися протягом життя, оцінювати рівень власної фахової компетенції та підвищувати професійну кваліфікацію, адаптуватися до змін у професійній діяльності.
- Здатність моделювати, здійснювати й оцінювати освітню діяльність у галузі спеціальної освіти та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках, обґрунтовано обирати і ефективно використовувати освітні технології, методи і засоби навчання й виховання осіб з особливими освітніми потребами з метою забезпечення запланованого рівня особистісного розвитку суб'єктів цільової аудиторії.
- Уміння здійснювати підготовку текстів навчальних та наукових видань, навчально-методичного контенту із забезпечення навчального процесу.

Програмні результати навчання:

- Формувати системний науковий світогляд, володіти сучасними теоріями і концепціями у сфері освіти, зокрема спеціальної освіти, професійною етикою, демонструвати загальний культурний кругозір, нести відповідальність за особистий професійний розвиток.
- Застосовувати передові концептуальні та методологічні знання, науково-педагогічні технології, термінологію, історію та сучасний стан розвитку спеціальної освіти у власних дослідженнях та у викладацькій практиці.
- Знати закономірності і принципи організації освітнього процесу у закладі вищої освіти, формулювати зміст, цілі навчання, способи їх досягнення, форми контролю, здійснювати підготовку текстів навчально-методичного контенту, нести відповідальність за ефективність підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності 016 Спеціальна освіта.
- Розробляти та реалізовувати наукові та/або інноваційні проекти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі науково-

прикладні проблеми у галузі спеціальної освіти та дотичних до неї міждисциплінарних напрямів з дотриманням норм академічної етики.

- Демонструвати навички презентації та оприлюднення результатів наукових досліджень у галузі спеціальної освіти та дотичних до неї міждисциплінарних напрямів державною та іноземною мовами, кваліфіковано відображати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних міжнародних наукових виданнях.

Організація проведення практики: наказ про проведення практики готує відділ аспірантури; безпосередню організацію, проведення практики та контроль за нею здійснює кафедра спеціальної та інклюзивної освіти. Під час настановної конференції аспіранти одержують завдання практики і методичні рекомендації до її проведення. По необхідності консультуються у керівника практики, який призначається з числа науково-педагогічних працівників кафедри спеціальної та інклюзивної освіти. По завершенні практики проводиться підсумкова конференція.

Якщо практика проводиться під час змішаної чи дистанційної форми навчання, практикант дотримується відповідних карантинних умов та графіку і розкладу проведення навчальних занять.

Обов'язки здобувачів вищої освіти на практиці

Відповідно до Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка здобувачі вищої освіти повинні:

- до початку практики пройти в Університеті інструктаж з охорони праці;
- до початку практики отримати від керівника практики від кафедри направлення, методичні матеріали (методичні вказівки, програму, щоденник, індивідуальне завдання) та консультації щодо оформлення необхідних документів;
- своєчасно прибути на базу практики;
- якісно та у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики та вказівками її керівників;

- вивчити правила охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії та внутрішнього розпорядку і суворо дотримуватись їх;
- відповідати за виконану роботу та її результати;
- вести щоденник практики;
- своєчасно виконати програму практики, подати звіт та захистити його у терміни, визначені наказом.

Обов'язки керівників практики від кафедри

Відповідно до Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка керівник практики від кафедри призначається наказом ректора відповідно до навчального навантаження науково-педагогічних працівників.

Обов'язки керівників практики здобувачів вищої освіти від кафедри

- контролює кількість здобувачів вищої освіти, які проходять практику;
- розробляє тематику індивідуальних завдань на практику, що сприяють формуванню компетентностей та видає їх здобувачам вищої освіти;
- узгоджує з керівником практики від бази практики індивідуальні завдання з урахуванням особливостей бази практики;
- до початку практики проводить із здобувачами вищої освіти інструктажі з безпеки життєдіяльності та охорони праці, оформляє відповідні документи;
- бере участь у розподілі здобувачів вищої освіти за місцями практики;
- бере участь у настановних інструктивних нарадах та підсумкових конференціях з питань практики;
- відстежує своєчасне прибуття здобувачів вищої освіти до місць практики;

- здійснює контроль за виконанням програми практики та строками її проведення;
- забезпечує спільно з керівником практики від бази практики високу якість її проходження згідно з програмою;
- контролює забезпечення необхідних умов праці, організації побуту здобувачів вищої освіти та проведення з ними обов'язкових інструктажів з охорони праці та техніки безпеки;
- надає методичну допомогу здобувачам вищої освіти під час виконання ними індивідуальних завдань, перевіряє робочу документацію;
- надає методичну допомогу аспірантам при підготовці до проведення занять, відвідує та оцінює залікові заходи, аналізує їх;
- проводить консультації щодо опрацювання зібраного матеріалу та його використання для звіту про практику;
- інформує аспірантів про порядок подання звітів про практику та їх захисту;
- перевіряє звітну документацію здобувачів вищої освіти;
- приймає захист звітів здобувачів вищої освіти про практику в складі комісії, оцінює результати практики здобувачів вищої освіти, виставляє оцінки у залікові книжки;
- здає звіти аспірантів про практику на кафедру;
- готує звіт про проведення практики.

Правила техніки безпеки

Здобувач вищої освіти виконує правила внутрішнього розпорядку закладу та правила техніки безпеки, з якими ознайомлюється на настановній конференції. З «Інструкцією №111 з охорони праці та безпеки життєдіяльності для здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, які направляються для проходження практики» можна ознайомитися за покликанням <https://drive.google.com/file/d/1YMxREUtZo1zmE9GaWcEZR744e5dHKgp/view>

Зміст практики

1. Участь у настановній конференції.
2. Планування власної діяльності.
3. Ознайомлення з ОПП спеціальності 016 Спеціальна освіта, НМК дисциплін, навчальними та робочими програмами, обладнанням кафедр спеціальності.
4. Вивчення науково-методичної літератури з дисциплін, за якими передбачені лекції і практичні заняття.
5. Відвідування та аналіз занять провідних викладачів спеціальності 016 Спеціальна освіта.
6. Підготовка лекцій, практичних/лабораторних занять.
7. Ознайомлення з студентами, психолого-педагогічний аналіз студентського колективу, студентського активу.
8. Читання 2-х лекцій з презентаціями.
9. Проведення практичних, лабораторних занять (4 заняття).
10. Індивідуальна робота з студентами.
11. Розробка тестів / контрольної роботи / МКР.
12. Розробка виступу для науково-методичного семінару.
13. Проведення виховних заходів зі студентами.
14. Розробка завдань для практики бакалаврів.
15. Участь у засіданні кафедри.
16. Участь у науково-методичному семінарі кафедри.
17. Проведення засідання студентського наукового гуртка / проблемної групи.
18. Оформлення документації практики.
19. Захист практики, участь у підсумковій конференції.

Зміст роботи за тижнями практики			
1-й	2-й	3-й	4-й
Участь у настановній конференції	Підготовка лекцій, практичних/лабораторних занять		Участь у засіданні кафедри
Планування власної діяльності	Читання лекцій з презентаціями, їх самоаналіз		Участь у науково-методичному семінарі кафедри
Ознайомлення з ОПП спеціальності 016 Спеціальна освіта, НМК дисциплін, навчальними та робочими програмами, обладнанням кафедр спеціальності	Проведення практичних, лабораторних занять, їх самоаналіз		Проведення засідання студентського наукового гуртка / проблемної групи
Відвідування та аналіз занять провідних викладачів спеціальності 016 Спеціальна освіта	Індивідуальна робота з студентами		Розробка завдань для практики бакалаврів
Вивчення науково-методичної літератури з дисциплін, за якими передбачені лекції і практичні заняття		Розробка тестів / контрольної роботи / МКР	
Підготовка лекцій, практичних/лабораторних занять		Розробка виступу для науково-методичного семінару	
Консультації у керівника практики, викладачів	Консультації у керівника практики, викладачів		
Ознайомлення з студентами, психолого-педагогічний аналіз студентського колективу, студентського активу.			
	Проведення виховних заходів зі студентами		
			Оформлення документації практики
			Захист практики, участь у підсумковій конференції

Індивідуальні завдання

(дисципліни і теми добираються індивідуально)

1. Вивчення змісту освітніх компонент професійної підготовки у підготовці фахівців спеціальності 016 Спеціальна освіта, його співвіднесення з ОПП спеціальності.
2. Визначення співвіднесення обов'язкових та вибіркового дисциплін у навчальних планах спеціальності 016 Спеціальна освіта.
3. Аналіз навчальних програм освітніх компонент професійної підготовки фахівців спеціальності 016 Спеціальна освіта щодо їх відповідності компетентностям, передбачених в ОПП.
4. Розробка планів лекційних занять.
5. Розробка презентацій з конкретних тем дисциплін професійної підготовки.
6. Розробка планів і змісту практичних, лабораторних занять.
7. Добір методів навчання до певних тем з дисциплін спеціальності 016 Спеціальна освіта.
8. Розробка завдань для різних видів практики бакалаврів.
9. Розробка фрагментів контрольних і самостійних робіт, екзаменаційних білетів, тестів з корекційної педагогіки.
10. Розробка завдань для самостійної роботи студентів з дисциплін спеціальності 016 Спеціальна освіта.
11. Розробка виступів для науково-методичного семінару.
12. Розробка виховних заходів зі студентами.
13. Розробка змісту засідання наукового гуртка.
14. Підготовка науково-методичного семінару кафедри.

Перелік документів, які веде здобувач вищої освіти під час практики і подає на кафедру після завершення:

1. Індивідуальний план роботи, затверджений методистом від фахової кафедри.
2. Тексти 2 лекцій з презентаціями.
3. Розробки двох практичних / лабораторних занять.

4. Виступ на науково-методичному семінарі кафедри (протокол методичного семінару).
5. Тести / завдання контрольної роботи / завдання МКР).
6. План виховного заходу з студентами.
7. Розробка засідання наукового гуртка / проблемної групи.
8. Щоденник практики.
9. Звіт практиканта за визначеною формою, оцінений керівником практики.
10. Характеристика практиканта, написана керівником і засвідчена печаткою навчального закладу.

При оформленні документації аспірант використовує в якості зразків НМК дисциплін кафедри, протоколи засідань кафедри, протоколи науково-методичних семінарів, плани роботи наукових гуртків / проблемних груп, плани виховної роботи кафедри і факультету.

Аспірант дотримується вимог до документації, передбачених Положенням про організацію освітнього процесу в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, Положенням про комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка.

Вимоги до звіту про практику

Звіт має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, розділи з охорони праці та техніки безпеки, висновки і пропозиції, список використаної літератури тощо. Вимоги до оформлення звіту повідомляються аспірантам на настановній конференції.

Критерії оцінювання результатів практики та визначення рівня сформованості компетентностей

1. Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної, зокрема, викладацької діяльності.

2. Сформованість педагогічної майстерності аспіранта, загальна та мовленнєва культура, ораторське мистецтво.
3. Здатність до самостійного пошуку, оптимального вибору традиційних та інноваційних засобів, прийомів, форм і методів навчання, освітніх технологій.
4. Розвиток педагогічного мислення, вміння вивчати досвід колег, здатність до самоаналізу, об'єктивної самооцінки всіх видів професійної діяльності, власна професійна компетентність.
5. Характер міжособистісних стосунків, які склалися у практиканта з студентами, здатність до особистісно-орієнтованого спілкування.
6. Активність, мобільність у процесі виконання завдань практики, здатність до професійного саморозвитку.
7. Рівень науково-теоретичної підготовки з дисциплін спеціальності, вміння використовувати знання з різних дисциплін у процесі підготовки та проведення лекційних і практичних занять, самостійної і наукової роботи з студентами, адекватність і повнота оперування ними тощо.
8. Здатність брати участь у організації науково-педагогічної роботи профільної кафедри, знання та розуміння принципів організації роботи профільної кафедри.
9. Розвиток вміння створювати власні науково-педагогічні твори за профілем кафедри.
10. Здатність забезпечувати освітній процес підготовки фахівців спеціальності 016 Спеціальна освіта.
11. Дисциплінованість та відповідальність практиканта, правильність і грамотність оформлення звітних матеріалів практики.

Підсумки практики оцінюються диференційованим заліком за 100-бальною системою.

Порядок підбиття підсумків практики

Після закінчення терміну практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми практики та індивідуального завдання. Форма звітності здобувача вищої освіти про проходження практики-письмовий звіт.

Письмовий звіт разом з іншими документами, що передбачені робочою програмою практики (щоденником, індивідуальним завданням, характеристикою, методичними розробками, рецензіями та ін.), подається на рецензування керівнику практики від кафедри. Після доопрацювання та остаточного погодження з керівником практики від кафедри звіт у друкованому вигляді подається на захист.

Звіт має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, розділи з охорони праці та техніки безпеки, висновки і пропозиції, список використаної літератури тощо. Вимоги до оформлення звіту визначаються робочою програмою практики.

Щоденник є частиною звіту студента. Враховуючи специфіку проведення практики, кафедри можуть розробляти окрему форму щоденника.

Звіт підписує здобувач вищої освіти, підписує та оцінює безпосередній керівник від бази практики, члени комісії з захисту звітів про проходження практики.

Звітні матеріали практики здобувачів вищої освіти (щоденник, звіт, характеристика, відгуки тощо) зберігаються на кафедрах впродовж трьох років.

Звіт з практики захищають здобувачі вищої освіти в комісії, призначеній завідувачем кафедри, факультетським керівником практики. До складу комісії входять керівники практики від кафедр Університету і, за можливо-сті, від бази практики, а також викладачі дисциплін фахової підготовки.

Комісія оцінює результати практики здобувачів вищої освіти у терміни, встановлені відповідним наказом про проведення практики здобувачів вищої освіти на базах практики в останні дні її проходження або в

Університеті впродовж двох тижнів навчальних занять після завершення практики.

Підбиття результатів практики відбувається відповідно до принципів та критеріїв, передбачених робочою програмою практики. За наслідками звіту та його обговорення аспірант одержує диференційований залік.

Оцінка за практику вноситься до відомості обліку успішності здобувача вищої освіти, залікової книжки/індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти за підписом голови комісії.

Здобувачеві вищої освіти, який не виконав програму практики з поважних причин (підтверджених документально), може бути надано право на проходження практики повторно. Здобувач вищої освіти, який вдруге отримав негативну оцінку з практики, відраховується з Університету. Здобувач вищої освіти, який не виконав програму практики без поважних причин або отримав оцінку «не зараховано»/«незадовільно» за результатами захисту звіту з практики, відраховується з Університету за невиконання навчального плану.

Підсумки кожної практики обговорюють на засіданнях кафедри, а загальні підсумки практики – на вчених радах факультетів не менше одного разу впродовж навчального року.

Література

Основна

1. Дубасенюк О.А., Антонова О.Є. Методика викладання педагогіки: навчальний посібник. 2-е вид. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 375 с.
2. Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник / О.В. Малихін, І.Г. Павленко, О.О. Лаврентьєва, Г.І. Матукова. Київ: КНТ, 2014. 262 с.
3. Миронова С.П. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. 312 с.
4. Миронова С.П. Підготовка вчителів до корекційної роботи в системі освіти дітей з вадами інтелекту: монографія. Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2007. 304 с.

5. Пінчук Ю.В. Риторика, культура та техніка мовлення корекційного педагога: навчально-методичний посібник. Київ: Книга-плюс, 2016. 168 с.
6. Положення про організацію освітнього процесу в Кам'янець-Подільському національному університету імені Івана Огієнка. URL: <https://drive.google.com/open?id=1ZbMN35h-7ZSJBBOVvL2bTcaLtRbcQA86>
7. Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція). Кам'янець-Подільський, 2021. URL: https://drive.google.com/file/d/0B_EBvdN4dQSiSDVIV04waWZvbW5xVnM2Mmd5Y1FLdi1rUC0w/view?resourcekey=0-tYSPd5dBX2-ZMCs1ShozJA
8. Рекомендації щодо структури і змісту комплексу навчально-методичного забезпечення дисципліни в Кам'янець-Подільському університеті імені Івана Огієнка. URL: <https://drive.google.com/open?id=0B4IW4J1QFZAoLXVNNzg2bFJT Rng2ZVFjdnA0dEV1YmFiQXY4&authuser=1>

Додаткова

1. Вища освіта України і Болонський процес: навчальний посібник / за ред. В.Г. Кременя; авт. колектив: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабин. Київ: Освіта, 2004. 384 с.
2. Вітвіцька С.С. Основи педагогіки вищої школи: методичний посібник для студентів магістратури. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 316 с.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
4. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі: навч. посібник / С.У. Гончаренко, П.М. Олійник, В.К. Федорченко та ін.; за ред. С.У. Гончаренка, П.М. Олійника. Київ: Вища школа, 2003. 323 с.
5. Миронова С.П., Докучина Т.О. Самостійна робота студентів з підготовки до підсумкової атестації за спеціальністю 016 Спеціальна освіта: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. 132 с.
6. Навчальний процес у вищій педагогічній школі: навчальний посібник / за заг. ред. акад. О.Г. Мороза. Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2001. 337 с.
7. Організація та методика проведення наукових досліджень студентами спеціальності «Спеціальна освіта»: навчально-методичний посібник / кол. авторів; за заг. ред. С.П. Миронової. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. 136 с.

8. Освітні технології: навч. метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; за заг. ред. О.М. Пехоти. Київ: А.С.К., 2001. 255 с.
9. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: навч. посіб. / О.М. Пехота, В.Д. Будаєв, А.М. Старєва та ін.; за ред. І.А. Зязюна, О.М. Пехоти. Київ: Вид-во А.С.К., 2003. 240 с.
10. Програма і методичні рекомендації волонтерської та педагогічної практики в спеціальних навчальних закладах / С.П. Миронова, О.І. Дмитрієва, Н.І. Коваль, Т.О. Докучина. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. 60 с.
11. Самостійна робота студентів з дисциплін професійної підготовки за спеціальністю 016 Спеціальна освіта: навчально-методичний посібник / [кол. авторів; за заг. ред. С.П. Миронової]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2018. 144 с.
12. Самостійна робота студентів з дисциплін професійної підготовки за спеціальністю 016 Спеціальна освіта: навчально-методичний посібник / [кол. авторів; за заг. ред. С.П. Миронової]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. Частина 2. 224 с.
13. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник. Частина I. Київ: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2007. 238 с.
14. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник. Частина II. Київ: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. 224 с.
15. Слєпкань З.І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: навч. посіб. Київ: Вища школа, 2005. 239 с.
16. Спеціальна педагогіка: Понятійно-термінологічний словник / за ред. академіка В.І. Бондаря. Луганськ: Альма-матер, 2003. 436 с.
17. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посібник. Київ: Академвидав, 2006. 352 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Методичні рекомендації щодо проведення рухливих ігор із дітьми з особливими освітніми потребами

Етапи підготовки в організації та методиці проведення рухливих ігор:

1. Вибір гри. Він залежить від корекційних завдань та вікових особливостей дітей, ступеня їхньої підготовки та кількості учасників. При виборі гри враховуються погодні умови, місце проведення, наявність помічників та бажання самих дітей.
2. Підготовка місця для гри. У першу чергу необхідно застосувати заходи безпеки та підготувати гральний майданчик.
3. Підготовка обладнання. Обладнання необхідно продумати і заготувати заздалегідь. Прапорці, м'ячі, стрічки, варто добирати яскраві та помітні. Своєчасно мають бути підготовлені певні пристосування, інструменти для подачі звукових сигналів: дзвіночки, свистки, озвучені м'ячі.
4. Розмітка майданчика. Межі грального майданчика мають бути яскраво окресленими, у якості обмеження можна застосовувати кольоровий папір, мотузку. Лінія меж гри має бути не ближче трьох метрів від перешкод: стін, дерев тощо.
5. Розташування гравців. Гравці мають добре бачити і чути ведучого.
6. Пояснення правил гри. У іграх з дітьми, що мають порушення зору, слуху, інтелекту, пояснення супроводжується демонстрацією усіх правил із пробним показом, адже неправильне розуміння правил гри може негативно вплинути на сприйнятті гри.
7. Призначення ведучих. Варіанти призначення ведучих: за бажанням дітей, за жеребком, за вибором команди тощо.

8. Розподіл по командах. Команди мають бути приблизно однаковими за силами. Склад команд може змінюватися, при цьому має враховуватися бажання самих дітей.
9. Суддівство. Від об'єктивного суддівства залежить результат гри.
10. Дозування навантаження. Залежно від віку, первинного дефекту, психофізичного стану дітей та завдань гри, навантаження у грі може бути незначним, помірним, тонізуючим або тренувальним.
11. Завершення гри. Гра закінчується, якщо у гравців з'являються перші ознаки втоми або знижується інтерес.
12. Підведення підсумків гри.

При організації ігрової діяльності дітей із порушеннями зору необхідно враховувати стан гостроти зору дитини, її попередній досвід, особливості слухового сприймання, наявність залишкового зору, рівень фізичної підготовки, вікові та індивідуальні можливості, місце і час проведення інтереси усіх гравців, їхній настрій.

У процесі гри дорослий постійно має спостерігати за самопочуттям дітей. Щоб уникнути перевтоми, ведучий має знати основні відомості про фізичний та психічний стан кожної дитини, а саме:

- 1) рекомендації лікарів: офтальмолога, ортопеда, педіатра, психоневролога;
- 2) загальний стан здоров'я дитини(перенесені інфекційні та ін. захворювання);
- 3) стан опорно-рухового апарату та його порушення;
- 4) наявність супутніх захворювань;
- 5) стан зорового дефекту(стійка чи нестійка ремісія);
- 6) здатність дитини орієнтуватися у просторі;
- 7) наявність попереднього сенсорного досвіду;
- 8) стан і можливості збережених аналізаторів;
- 9) стан нервової системи.

При організації та проведенні занять із сліпими та слабозорими дітьми **протипоказані** усі види ігор, пов'язані із небезпекою травмуван-

ня ока, різкі нахили, стрибки, вправи з важкими предметами, пов'язані із струсами тіла та нахиленим положенням голови.

При організації ігрової діяльності дітей з порушеннями слуху педагог має переконатися, що дитина бачить, що вона буде робити, тому показ рухів (напрямок, темп, швидкість, послідовність дій, маршрути пересування тощо) має бути особливо точним та обов'язково супроводжуватися словесною інструкцією (поясненням, вказівкою, командою тощо). Особливу увагу варто звернути на два моменти:

1. Діти повинні добре бачити рухи губ, міміку, жести того, хто пояснює умови гри.
2. При показі діти мають повторювати завдання.

Ведучий має бути впевненим у тому, що кожен учасник гри зрозумів її правила.

Організовуючи ігрову діяльність дітей із дитячим церебральним паралічем, необхідно звертати увагу на обмеження можливостей пересування, порушення функцій дихання та кровообігу, швидку втомлюваність, ослаблення м'язової системи, порушення координації, труднощі виконання вправ у необхідному темпі, збереження стійкості у статичній позі, узгодженість рухів різних частин тіла, труднощі у захваті та утриманні предметів. Особливу увагу варто звернути на основне порушення – підвищення тону м'язів, неузгоджені рухи рук та ніг, що призводить до порушення рухової активності – ходьби та бігу.

При організації ігрової діяльності дітей із особливостями інтелектуального розвитку особливу увагу варто звернути на порушення розвитку фізичних якостей, сили, витривалості, швидкості, координаційних здібностей: точності, здатності орієнтуватися у просторі, ритмічності рухів, збереженні рівноваги тощо. Крім цього, необхідно пам'ятати, що у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку спостерігаються порушення сприймання, пам'яті, мислення, уваги; загальний недорозвиток мовлення, збіднений словниковий запас, що обмежує можливості

спілкування та розуміння правил гри; порушення у формуванні основних рухів, що характеризуються зайвим напруженням, скутістю; швидка втомлюваність. Тому, гра має бути доступною для дітей, правила гри мають бути простими, пояснення їх виконання має бути лаконічним, чітким і зрозумілим для дітей.

Методичні рекомендації щодо проведення рухливих ігор з дітьми з інтелектуальними порушеннями

Підготовка та проведення будь-якої гри здійснюється у три етапи:

1. Підготовчий.
2. Основний.
3. Заключний.

Залежно від виду гри кожен з етапів має свої особливості, що визначають ефективність їх проведення.

Етапи підготовки та проведення рухливих ігор:

Підготовчий:

Вибір гри. Він передбачає визначення мети, часу проведення, змісту, урахування вікових та фізичних особливостей дітей, кількості учасників, їх інтересів тощо.

Підготовка обладнання та місця для гри. Необхідно визначити заходи безпеки та підготувати гральний майданчик. Обладнання та інвентар мають бути продуманими і підготовленими заздалегідь. На цьому ж етапі відбувається розмітка майданчика, межі якого мають бути яскраво окресленими та визначення розташування гравців.

Основний:

Пояснення правил гри. При цьому необхідно враховувати дітей з особливими освітніми потребами. Тому пояснення повинні супроводжуватись демонстрацією усіх правил із пробним показом.

Призначення ведучих. Ведучого може призначити вчитель, вибрати учні, або ж за жеребом та ін.

Розподіл по командах. Розподіл учнів на команди має враховувати особливості їхнього фізичного розвитку. Команди слід організовувати

приблизно однаковими за силами. За бажанням дітей склад команд може змінюватись.

Координація та керівництво грою. Гра починається за сигналом після того як усі зрозуміють її правила. Під час гри вчитель здійснює її координацію та керівництво. Необхідним є дозування навантаження, що залежить від віку, первинного дефекту, психофізичного стану дітей та завдань гри, навантаження у грі може бути незначним, помірним, тонізуючим або тренувальним. Важливим також є суддівство, від об'єктивності якого залежить результат гри.

Заключний:

Завершення гри. Тривалість гри визначається вчителем заздалегідь в залежності від віку, дітей, умов гри. Також гра може закінчитись, якщо унизився інтерес або ж наявною є перевтома.

Підведення підсумків гри. На цьому етапі визначаються досягнення та помилки дітей. Обговорення та аналіз.

Організація ігрової діяльності з дітьми з інтелектуальними порушеннями передбачає урахування особливостей їх психофізичного розвитку, зокрема : порушення розвитку фізичних якостей, сили, витривалості, швидкості, координаційних здібностей, порушена орієнтація у просторі, тощо. Крім цього, необхідно у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку спостерігаються порушення сприймання, пам'яті, мислення, уваги; загальний недорозвиток мовлення, збіднений словниковий запас, що обмежує можливості спілкування та розуміння правил гри; порушення у формуванні основних рухів, що характеризуються зайвим напруженням, скутістю; швидка втомлюваність. Тому правила гри мають бути простими, пояснення їх виконання – лаконічним, чітким і зрозумілим для дітей. Рухи у грі мають бути доступними, важливо враховувати певні особливості фізичного розвитку як у процесі гри, так і у визначенні результатів порівняно з іншими дітьми.

Методичні рекомендації щодо проведення дидактичних ігор з дітьми з інтелектуальними порушеннями

Етапи підготовки та проведення дидактичної гри:

Підготовчий:

Вибір гри. Він здійснюється відповідно до завдань навчально-виховного процесу, вікових особливостей, інтересів, можливостей учнів. На цьому етапі відбувається розробка сценарію та правил, визначається кількість учасників, попередній приблизний розподіл ролей учнів та ролі педагога, оптимальний час для проведення гри.

Виготовлення реквізитів, оформлення приміщення. Передбачається виготовлення або підготовка необхідних для проведення гри дидактичних матеріалів, вибір місця та оформлення зовнішнього вигляду приміщення.

Психологічне налаштування учнів на гру. Важливим є налаштування учнів на гру, актуалізація попереднього досвіду, збагачення знань, про предмети та явища навколишнього життя, необхідних для розв'язання ігрових завдань тощо.

Основний:

Ознайомлення учнів зі змістом, завданнями, правилами гри. Педагог пояснює усім учням завдання гри, правила, необхідності розподіляє окремі ролі (враховуючи особливості психофізичного розвитку учнів) та визначає свою роль у грі.

Забезпечення учнів необхідним обладнанням. На цьому етапі педагог безпосередньо надає учням дидактичний матеріал необхідний для гри, інструктує щодо приміщення та можливості його використання у грі.

Введення учнів у гру. Передбачає введення учнів у ігровий стан. Педагог активізує увагу дітей, просить уявити певну ситуацію.

Координація та керівництво грою. Рівень педагогічного керівництва грою залежить від вікових особливостей учнів, мети та змісту гри, складності дидактичних завдань тощо.

Заключний:

Виведення учнів з гри, аналіз результатів. Педагог закінчує гру у випадку виконання завдань гри, зниженню інтересу чи перевтомі учнів. Важливо при цьому створити радісну перспективу гри, тобто скерувати свої дії таким чином, щоб учням хотілось продовжити її. Також необхідним є аналіз гри, її результатів, визначення кращих учнів та виділення успіхів кожного.

Підведення разом з учнями підсумку. Необхідним атрибутом завершення гри є визначення того чи сподобалась гра учням, їхніх вражень, виділення позитивних моментів, користі гри для дітей тощо.

При організації дидактичної гри з дітьми з порушеннями інтелекту слід враховувати: пізнавальну пасивність дітей, конкретність, некритичність мислення, не сформованість вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, недорозвиток довільної уваги, її стійкості, обсягу, підвищену розсіяність, фрагментарність, уповільненість та недостатню осмисленість сприймання, вузький обсяг пам'яті та швидке забування, порушення звуковимови, розуміння зверненого мовлення та ін.

Організація дидактичної гри з дітьми з порушеннями інтелекту має відповідати таким вимогам:

- 1) сюжет, правила гри мають відповідати інтелектуальним можливостям дітей;
- 2) вид і зміст гри повинен відповідати темі уроку, психофізичним та віковим особливостям дітей;
- 3) у грі повинно бути достатнє матеріально-технічне забезпечення;
- 4) пояснення правил гри має бути чітким, доступним для розуміння дітей;
- 5) вчитель має переконатись чи зрозуміли учні правила гри, за необхідності повторити;

- 6) під час підведення підсумків слід обов'язково стимулювати учнів до обговорення, висловлювання критичних суджень;
- 7) гра обов'язково крім дидактичної повинна мати корекційну мету;
- 8) у процесі гри важливо підтримувати пізнавальну активність учнів, створювати ситуацію успіху, позитивну атмосферу.

Вимоги до звіту

Титульний лист звіту має такий вигляд:

<p style="text-align: center;">ЗВІТ</p> <p style="text-align: center;">Студента _____ курсу</p> <p style="text-align: center;">Факультету <i>корекційної та соціальної педагогіки і психології</i></p> <p style="text-align: center;">Напряму підготовки / <i>Спеціальності</i>(шифр, назва)_____</p> <p style="text-align: center;">_____</p> <p style="text-align: center;">(прізвище, ім'я та по батькові)</p> <p style="text-align: center;">про проходження пропедевтичної волонтерської практики у</p> <p style="text-align: center;">_____</p> <p style="text-align: center;">(назва навчального закладу)</p> <p style="text-align: center;">_____</p> <p style="text-align: center;">(місцезнаходження закладу)</p> <p style="text-align: center;">Керівник практики _____</p> <p style="text-align: center;">20 _ - 20 _ н.р.</p>

Схема звіту здобувача вищої освіти

I. Загальні відомості про проходження практики.

1. Група, за якою закріплений здобувач вищої освіти.
Прізвище, ім'я, по батькові вихователя.
2. Спостереження за роботою вихователя, відвідування проведених ним виховних занять (загальні враження).
3. Відвідування занять:
 - а) корекційно-розвивальних;
 - б) виховних.
4. Виготовлення наочності.
5. Розробка конспектів проведених ігор (1 дидактичної, 1 сюжетно-рольової і 1 рухливої гри).
6. Розробка спільно із вихователем конспекту виховного заняття.
7. Оволодіння уміннями та навичками проведення роботи.

II. Висновки.

1. Результати пропедевтичної волонтерської практика.
2. Позитивне в організації та проведенні практики.
3. Труднощі, що виникли під час проходження волонтерської практики, шляхи їх подолання (пропозиції).

**Протокол спостереження за учнем
під час навчальної діяльності**

БЛАНК СПОСТЕРЕЖЕНЬ ЗА РОЗВИТКОМ ДИТИНИ

Прізвище дитини _____

Клас _____

Перелік запитань, згідно з якими проводилося спостереження	Результати спостережень та дати їх фіксування			
1. Чи проявляє учень активність під час навчальних занять?				
2. Чи ставить запитання для розуміння змісту роботи?				
3. Чи адекватно сприймає невдачі?				
4. Чи стимулює до активності успіх?				
5. Який темп виконання навчальних завдань?				
6. Чи виконує завдання вчителя?				
7. Чи готує домашнє завдання?				
8. Який рівень працездатності під час навчальних занять?				
9. Чи докладає достатньо зусиль для подолання труднощів?				
10. Який рівень допомоги потрібний під час виконання навчальних завдань:				
<ul style="list-style-type: none"> • стимулююча; • організуюча; 				

<ul style="list-style-type: none"> • пояснювальна; • інструкція; • звуження обсягу завдання; • збільшення часу на виконання завдання 				
11. Чи уважний учень на уроці?				
12. Чи проявляє інтерес до навчальних завдань?				
13. Чи відчуває учень труднощі розуміння навчальних завдань?				
14. Чи є труднощі у запам'ятовуванні навчального матеріалу?				
15. Чи вміє правильно будувати власне висловлювання?				
16. Чи вміє робити висновки?				
17. Яким завданням надає перевагу: а) репродуктивним; б) пізнавально-пошуковим; в) творчим.				
18. Рівень засвоєння та розуміння навчального матеріалу (низький, середній, високий)				
19. Які інші особливості діяльності учня під час навчальних занять?				

Протокол спостереження за учнем під час виховної діяльності

БЛАНК СПОСТЕРЕЖЕНЬ ЗА РОЗВИТКОМ ДИТИНИ

Прізвище дитини _____

Клас _____

Перелік запитань, згідно з якими проводилося спостереження	Результати спостережень та дати їх фіксування			
1. Чи проявляє учень активність під час виховних занять?				
2. Чи взаємодіє з іншими дітьми?				
3. Чи адекватно сприймає невдачі?				
4. Чи стимулює до активності успіх?				
5. Чи активна дитина в іграх?				
6. Чи проявляє ініціативу?				
7. Чи проявляє інтерес у спілкуванні з однокласниками?				
8. Які інші особливості діяльності учня під час навчальних занять?				

Методичні рекомендації щодо проведення рухливих ігор

Підготовка та проведення будь-якої гри здійснюється у три етапи:

1. Підготовчий.
2. Основний.
3. Заключний.

Залежно від виду гри кожен з етапів має свої особливості, що визначають ефективність їх проведення.

Етапи підготовки та проведення рухливих ігор:

Підготовчий:

Вибір гри. Він передбачає визначення мети, часу проведення, змісту, урахування вікових та фізичних особливостей дітей, кількості учасників, їх інтересів тощо.

Підготовка обладнання та місця для гри. Необхідно визначити заходи безпеки та підготувати гральний майданчик. Обладнання та інвентар мають бути продуманими і підготовленими заздалегідь. На цьому ж етапі відбувається розмітка майданчика, межі якого мають бути яскраво окресленими та визначення розташування гравців.

Основний:

Пояснення правил гри. При цьому необхідно враховувати дітей з особливими освітніми потребами. Тому пояснення повинні супроводжуватись демонстрацією усіх правил із пробним показом.

Призначення ведучих. Ведучого може призначити вчитель, вибрати учні, або ж за жеребом та ін.

Розподіл по командах. Розподіл учнів на команди має враховувати особливості їхнього фізичного розвитку. Команди слід організувати приблизно однаковими за силами. За бажанням дітей склад команд може змінюватись.

Координація та керівництво грою. Гра починається за сигналом після того як усі зрозуміють її правила. Під час гри вчитель здійснює її координацію та керівництво. Необхідним є дозування навантаження, що залежить від віку, первинного порушеннями, психофізичного стану дітей та завдань гри, навантаження у грі може бути незначним, помірним, тонізуючим або тренувальним. Важливим також є суддівство, від об'єктивності якого залежить результат гри.

Заключний:

Завершення гри. Тривалість гри визначається вчителем заздалегідь в залежності від віку, дітей, умов гри. Також гра може закінчитись, якщо у низився інтерес або ж наявною є перевтома.

Підведення підсумків гри. На цьому етапі визначаються досягнення та помилки дітей. Обговорення та аналіз.

Організація ігрової діяльності з дітьми з інтелектуальними порушеннями передбачає урахування особливостей їх психофізичного розвитку, зокрема: порушення розвитку фізичних якостей, сили, витривалості, швидкості, координаційних здібностей, порушена орієнтація у просторі, тощо. Крім цього, необхідно у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку спостерігаються порушення сприймання, пам'яті, мислення, уваги; загальний недорозвиток мовлення, збіднений словниковий запас, що обмежує можливості спілкування та розуміння правил гри; порушення у формуванні основних рухів, що характеризуються зайвим напруженням, скутістю; швидка втомлюваність. Тому правила гри мають бути простими, пояснення їх виконання – лаконічним, чітким і зрозумілим для дітей. Рухи у грі мають бути доступними, важливо враховувати певні особливості фізичного розвитку як у процесі гри, так і у визначенні результатів порівняно з іншими дітьми.

Методичні рекомендації щодо проведення дидактичних ігор

Етапи підготовки та проведення дидактичної гри:

Підготовчий:

Вибір гри. Він здійснюється відповідно до завдань навчально-виховного процесу, вікових особливостей, інтересів, можливостей учнів. На цьому етапі відбувається розробка сценарію та правил, визначається кількість учасників, попередній приблизний розподіл ролей учнів та ролі педагога, оптимальний час для проведення гри.

Виготовлення реквізитів, оформлення приміщення. Передбачається виготовлення або підготовка необхідних для проведення гри дидактичних матеріалів, вибір місця та оформлення зовнішнього вигляду приміщення.

Психологічне налаштування учнів на гру. Важливим є налаштування учнів не гру, актуалізація попереднього досвіду, збагачення знань, про предмети та явища навколишнього життя, необхідних для розв'язання ігрових завдань тощо.

Основний:

Ознайомлення учнів зі змістом, завданнями, правилами гри. Педагог пояснює усім учням завдання гри, правила, необхідності розподіляє окремі ролі (враховуючи особливості психофізичного розвитку учнів) та визначає свою роль у грі.

Забезпечення учнів необхідним обладнанням. На цьому етапі педагог безпосередньо надає учням дидактичний матеріал необхідний для гри, інструктує щодо приміщення та можливості його використання у грі.

Введення учнів у гру. Передбачає введення учнів у ігровий стан. Педагог активізує увагу дітей, просить уявити певну ситуацію.

Координація та керівництво грою. Рівень педагогічного керівництва грою залежить від вікових особливостей учнів, мети та змісту гри, складності дидактичних завдань тощо.

Заключний:

Виведення учнів з гри, аналіз результатів. Педагог закінчує гру у випадку виконання завдань гри, зниженню інтересу чи перевтомі учнів. Важливо при цьому створити радісну перспективу гри, тобто скерувати свої дії таким чином, щоб учням хотілось продовжити її. Також необхідним є аналіз гри, її результатів, визначення кращих учнів та виділення успіхів кожного.

Підведення разом з учнями підсумку. Необхідним атрибутом завершення гри є визначення того чи сподобалась гра учням, їхніх вражень, виділення позитивних моментів, користі гри для дітей тощо.

При організації дидактичної гри з дітьми з інтелектуальними порушеннями не критичність мислення, не сформованість вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, недорозвиток довільної уваги, її стійкості, обсягу, підвищену розсіяність, фрагментарність, уповільненість та недостатню осмисленість сприймання, вузький обсяг пам'яті та швидке забування, порушення звуковимови, розуміння зверненого мовлення та ін.

Організація дидактичної гри з дітьми з інтелектуальними порушеннями має відповідати таким вимогам:

- сюжет, правила гри мають відповідати інтелектуальним можливостям дітей;
- вид і зміст гри повинен відповідати темі уроку, психофізичним та віковим особливостям дітей;
- у грі повинно бути достатнє матеріально-технічне забезпечення;
- пояснення правил гри має бути чітким, доступним для розуміння дітей;
- вчитель має переконатись чи зрозуміли учні правила гри, за необхідності повторити;
- під час підведення підсумків слід обов'язково стимулювати учнів до обговорення, висловлювання критичних суджень;
- гра обов'язково крім дидактичної повинна мати корекційну мету;
- у процесі гри важливо підтримувати пізнавальну активність учнів, створювати ситуацію успіху, позитивну атмосферу.

**Схема аналізу корекційно-виховної
спрямованості виховного заходу**

1. Відповідність корекційно-виховної мети темі заходу.
2. Які стимули застосовувались для формування позитивних взаємовідносин між учнями?
3. Яким чином відбувалось формування уявлень про товариськусть, дружбу, доброзичливість?
4. Яким чином використовувався життєвий досвід дітей?
5. Як відзначались успіхи учнів; формувалось позитивне ставлення до результатів діяльності?
6. Які прийоми, засоби формування волі, цілеспрямованості використовувались?
7. Як здійснювався розвиток естетичних почуттів, суджень, переживань?
8. Яким чином підтримувався інтерес учнів до виконуваних завдань, формувалась мотивація?
9. Як залучались учні до самостійної цілеспрямованої діяльності?
10. У чому полягав індивідуальний підхід до учнів?
11. Яким чином здійснювалось збагачення та розвиток емоційної сфери учнів?
12. Як відбувався вплив на само ставлення та самооцінку учнів?
13. Позитивні та негативні сторони виховного заходу.

Методичні рекомендації щодо розробки та проведення бесіди як методу дослідження

Бесіда є методом отримання інформації на основі вербальної комунікації. Проведення бесіди передбачає постановку дослідником запитань досліджуваному та фіксацію його відповідей.

За формою проведення бесіда може бути вільним та стандартизованим опитуванням. Обидві бесіди повинні проводитись за попередньо продуманим планом, містити основні запитання.

При стандартизованій бесіді опитування досліджуваного проводиться за чітким планом заздалегідь визначених запитань.

При вільній бесіді основні запитання можуть доповнюватись додатковими, їх формулювання також може змінюватись для корекції тактики дослідження.

Основними вимогами проведення бесіди є:

1. Встановлення довірливих стосунків між дослідником та досліджуваним із збереженням достатнього рівня.
2. Точна і чітка реєстрація відповідей досліджуваного та характеристика особливостей поведінки.
3. Не допускаються підказування та навіюваність відповідей.

У роботі з дітьми з особливими освітніми потребами необхідно враховувати:

- особливості інтелектуальних можливостей;
- уявлення про навколишнє середовище;
- стан розвитку мовлення;
- рівень самоусвідомлення.

Тому для проведення ефективної бесіди з дітьми слід:

- ставити конкретні запитання у формі лаконічних речень;
- уникати подвійних запитань;
- при необхідності повторити запитання, або змінити його форму, конкретизувати;
- бесіда не повинна містити велику кількість запитань і бути виснажливою;
- у бесіді потрібно домагатися не лише констатуючої відповіді, а й пояснення, мотивації.

Схема аналізу уроку

1. Загальні відомості про урок (правильне визначення теми та мети уроку, відповідність ходу уроку його меті, зв'язок уроку з сучасним життям).
2. Тип та структура уроку.
3. Здійснення між предметних зв'язків.
4. Методи та прийоми, застосовані вчителем на різних етапах уроку (різноманітність, доцільність, ефективність, реалізація корекційних завдань, індивідуальний підхід).
5. Шляхи активізації пізнавальної діяльності учнів на уроці.
6. Аналіз діяльності учнів на уроці (активність, зосередженість, інтерес до матеріалу, свідомість у процесі навчання).
7. Аналіз діяльності вчителя (уміння володіти класом, встановлення контакту з учнями, педагогічний такт).
8. Наслідки уроку. Досягнення мети уроку; виконання плану уроку; обсяг та рівень знань учнів. Об'єктивність оцінок. Освітньо-виховне та корекційне значення уроку. Підготовленість вчителя до уроку. Наукова та методична ерудиція вчителя.
9. Загальна оцінка уроку. Рекомендації, спрямовані на удосконалення позитивних якостей уроку і подолання його негативних сторін.

Схема аналізу самопідготовки

1. Клас, мета.
2. Умови праці, необхідні прилади, підручники.
3. Розміщення учнів в класі.
4. Характер та обсяг домашнього завдання (відповідність рівню пізнавальної діяльності, віку дітей, дню тижня).
5. Форма організації навчальної домашньої роботи (доцільність обраної форми).
6. Способи виконання завдань (чи користуються діти вказівками вчителя, чи дотримуються доцільного варіанту роботи, працюють колективно чи індивідуально).
7. Працездатність учнів, наявність перерв.
8. Проведення індивідуальної роботи з учнями.
9. Рівень володіння навчальним матеріалом вихователя, взаємозв'язок вчителя та вихователя (єдність вимог, методика роботи).
10. Педагогічна майстерність вихователя (уміння володіти класом, реалізувати індивідуальний підхід, педагогічний такт).
11. Висновки та рекомендації (реалізація навчально-корекційної мети; дотримання вимог організації самопідготовки; ефективність методів роботи і типів домашніх завдань).

Схема аналізу індивідуальної програми розвитку

- 1) врахування основних потреб дитини з особливими освітніми потребами;
- 2) відповідність актуальних цілей навчання до потреб дитини з особливими освітніми потребами;
- 3) дотримання індивідуального підходу відповідно до навчальних цілей дитини з особливими освітніми потребами;
- 4) особливості планування адаптацій та модифікацій та їх реалізація в навчальному процесі дитини з особливими освітніми потребами;
- 5) залучення батьків до формування цілей програми;
- 6) оцінка розвитку та навчальної діяльності дитини з особливими освітніми потребами;
- 7) дати загальну оцінку ефективності реалізації індивідуальної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами (відповідність до індивідуальних потреб дитини; індивідуалізованість, дієвість, динамічність, доступність програми; якість отримання освітніх послуг).

Щоденний план роботи асистента вчителя

Дата: _____

Клас: _____

ППП учня: _____

№п/п	Види роботи	Зміст роботи
1.	Індивідуальний супровід дитини	
2.	Відвідування уроків у класі	
3.	Адаптація навчальних матеріалів	
4.	Робота з батьками та педагогами	
5.	Корекційно-виховна робота	

Журнал спостереження за дитиною з ООП

Приклад 1

ППП учня _____

№	Предмет	Тема уроку	Спостереження на уроці			
			Навчальна діяльність	Поведінка	Взаємодія з учителем	Допомога асистента вчителя
			Активність Байдужість Бажання вчитися Небажання вчитися	Працює зосереджено Легко відволікається на подразники Швидко втомлюється	Контактує Конфліктує Потребує індивідуального звернення Сприймає звернення до всього класу	Підготовка наочності Підготовка карток з завданнями Навідні запитання Організаційна робота Допомога в концентрації
			Активність Байдужість Бажання вчитися Небажання вчитися	Працює зосереджено Легко відволікається на подразники Швидко втомлюється	Контактує Конфліктує Потребує індивідуального звернення Сприймає звернення до всього класу	Підготовка наочності Підготовка карток з завданнями Навідні запитання Організаційна робота Допомога в концентрації
			Активність Байдужість Бажання вчитися Небажання вчитися	Працює зосереджено Легко відволікається на подразники Швидко втомлюється	Контактує Конфліктує Потребує індивідуального звернення Сприймає звернення до всього класу	Підготовка наочності Підготовка карток з завданнями Навідні запитання Організаційна робота Допомога в концентрації

			Активність Байдужість Бажання вчитися Небажання вчитися	Працює зосереджено Легко відволікається на подразники Швидко втомлюється	Контактує Конфліктує Потребує індивідуального звернення Сприймає звернення до всього класу	Підготовка наочності Підготовка карток з завданнями Навідні запитання Організаційна робота Допомога в концентрації
			Активність Байдужість Бажання вчитися Небажання вчитися	Працює зосереджено Легко відволікається на подразники Швидко втомлюється	Контактує Конфліктує Потребує індивідуального звернення Сприймає звернення до всього класу	Підготовка наочності Підготовка карток з завданнями Навідні запитання Організаційна робота Допомога в концентрації
Підсумок за тиждень: успіхи/складнощі						

Приклад 2

ППП учня _____

Дата	
Тема уроку	
Академічні навички	
Поведінка на уроці	
Активність участі в освітньому процесі	
Поведінка у позаурочний час	
Спілкування з однолітками	
Взаємодія з дорослими	
Навички самообслуговування	

Дата _____

Тема уроку _____

Спостереження на уроці _____

Тема уроку _____

Спостереження на уроці _____

Спостереження у позаурочний час _____

Орієнтовна схема написання психолого-педагогічної характеристики на учня

1. Загальні відомості. Прізвище. Ім'я. По батькові. Дата народження. Ступінь інтелектуального порушення та клінічний діагноз. Чи відвідував ЗДО, чи навчався в ЗЗСО. В яких класах і скільки.

2. Історія розвитку. Стан здоров'я батьків. Особливості протікання вагітності та пологів. Ранній розвиток дитини в сім'ї. Захворювання та травми в дошкільному віці.

3. Сім'я дитини. Склад сім'ї. Чим займаються батьки. Матеріальні умови сім'ї. Режим дня. Взаємостосунки між членами сім'ї. Ставлення членів сім'ї до дитини.

4. Фізичний статус. Фізичний розвиток дитини, чи відповідає він віку учня? Відхилення у фізичному розвитку. Стан моторики. Порушення рухів. Координація рухів. Стан аналізаторів. Чи є хронічні захворювання. Втолюваність.

5. Особливості пізнавальної діяльності.

Увага. Швидкість, обсяг, точність, осмисленість сприймання. Особливості зорового і слухового сприймання. Сприймання форми, величини, кольору, часу, простору.

Пам'ять. Швидкість, повнота, міцність запам'ятовування цифрового, наочного, словесного матеріалу. Особливості довільного і мимовільного запам'ятовування. Осмисленість, точність, повнота відтворення. Використання прийомів запам'ятовування, рівень розвитку логічної пам'яті. Індивідуальні особливості пам'яті.

Особливості мовлення. Рівень мовленнєвого розвитку. Темп і ритм мовлення. Порушення звуковимови. Особливості голосу. Емоційна забарвленість мовлення. Запас слів. Особливості активного і пасивного словника. Особливості засвоєння граматичної будова мови. Стан діалогічного та монологічного мовлення. Особливості писемного мовлення.

Мислення. Особливості аналізу та синтезу, узагальнення та абстрагування. Рівень розвитку наочно-образного та логічного мислення. Вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Розуміння головного в літературному тексті. Здатність робити висновки самостійно.

Характеристика емоційно-вольової сфери учня:

- особливості емоцій, інтелектуальні, моральні та естетичні почуття учня, їх вплив на процес навчання, вольової якості школяра;
- спрямованість учня: мотиви навчання, інтереси, ідеали, життєва мета, переконання, світогляд;
- темперамент і характер учня: особливості темпераменту, звички, вплив виховання і самовиховання на формування його характеру;
- здібності і навчальна діяльність учня: успішність з різних предметів, зв'язок здібностей та інтересів;
- учень – член колективу і школи: статус у класі і в школі, участь у громадському житті, виконання доручень, зміст і характер товаришування і дружби.

6. Загальні висновки: найбільш характерні особливості учня, які слід врахувати при індивідуальному підході до нього, першочергові педагогічні заходи, необхідні для підвищення ефективності виховних впливів на учня.

Орієнтовна схема аналізу уроку

Тема і мета уроку: правильність планування мети уроку (освітня, корекційно-розвиткова, виховна), його завдань; їх відповідність навчальній програмі, календарному плану, можливостям учнів класу та індивідуальним особливостям дітей.

Підготовка вчителя до уроку: володіння навчальним матеріалом, підготовка наочних посібників, методи і технології дистанційного навчання.

Науковий рівень уроку:

- науковість викладу (правильність пояснень фактичного матеріалу, відповідність сучасному рівню розвитку науки і вимогам програм);
- розвиток в учнів умінь і навичок наукового пошуку, ознайомлення їх із способами наукової організації праці, використання проблемних методів навчання.

Методичний рівень уроку:

- правильність вибору типу уроку, його структури, методів і прийомів навчання;
- реалізація принципів спеціальної дидактики;
- корекційна спрямованість методів навчання;
- доцільність обраних методів навчання, активність учнів, їхня увага, інтерес, самостійність, працездатність, контакт учителя з учнями класу;
- зв'язок матеріалу уроку з життям, з практичною діяльністю учнів, реалізація міжпредметних взаємозв'язків;
- характер труднощів, які виникали у школярів під час роботи уроку і способи їх подолання вчителем;
- форми пояснення дітям домашнього навчального завдання;

- поведінка учителя на уроці: вміння тримати себе, педагогічний такт (стриманість, вимогливість, чуйність), ставлення до учнів, культура мовлення, стиль педагогічного спілкування та взаємодії.

Корекційна значущість уроку:

- за допомогою яких методів, засобів, прийомів досягається корекційна мета уроку, своєрідність корекційно-виховної роботи з дітьми з інтелектуальними порушеннями, чи враховуються індивідуальні особливості учнів;
- урахування вимог охоронно-педагогічного режиму: створення робочої обстановки, санітарно-гігієнічних умов праці, доступність завдань, їхнє дозування, чергування праці й відпочинку, підтримка працездатності дітей тощо.

Загальні висновки:

- досягнення мети уроку;
- пропозиції і поради щодо поліпшення якості підготовки і проведення наступних уроків.

Зміст психологічного висновку

- ім'я дитини;
- її дата народження;
- дата обстеження;
- тип дизонтогенезу;
- медичний діагноз;
- психолого-педагогічний діагноз (висновок), визначений ІРЦ;
- мета обстеження;
- перелік методик, за якими проводилось обстеження;
- дані анамнезу, які є значущими для оцінки стану дитини;
- оцінка стану дитини за загальними критеріями;
- результати обстеження за методиками та їх інтерпретація;
- аналіз психологічних механізмів виникнення і прояву наявних проблем;
- психологічні ресурси дитини, збережені сторони;
- рекомендації щодо форми і змісту психологічної допомоги, якої потребує дитина.

Загальні критерії оцінки стану дитини під час діагностичного обстеження:

А. Критерії, за якими оцінюється діяльність дитини в загальному:

- контактність, особливості спілкування;
- переважаючий емоційний фон;
- мотиви участі в обстеженні, наявність пізнавальних інтересів;
- швидкість перебігу психічних процесів;
- динаміка втомлюваності;
- емоційна реакція на успіх/неуспіх;
- емоційна реакція на заохочення/зауваження.

Б. Критерії, за якими оцінюється виконання кожного завдання:

- наявність інтересу до завдання;
- ставлення до інструкції, цілеспрямованість:
 - а) розуміння;
 - б) прийняття;
 - в) утримання до кінця виконання завдання;
- особливості організації, стратегії пізнавальної діяльності; спосіб виконання практичних завдань («метод сили», «проби», «примірювання», «зорове співвіднесення»);
- динаміка втомлюваності;
- вплив наростання втоми на результативність (відмова від діяльності, зниження темпу роботи, збільшення кількості помилок, повна дезорганізація діяльності, втрата мети);
- реакція на появу труднощів, спосіб їх подолання (пошук інших способів, звернення по допомогу, відмова від діяльності, втрата мети – заміна інструкції на простішу);
- критичність.

Реакція на помилки:

- а) помічає самостійно/ помічає з допомогою/ не помічає;
- б) виправляє самостійно/ виправляє з допомогою/ не виправляє;
- в) емоційна реакція.

Реакція на допомогу:

- а) приймає/ не приймає;
- б) рівень допомоги, якого потребує дитина (стимулююча, організуюча, навчання, показ, показ з поясненням, спільне виконання) усвідомленість діяльності – здатність пояснити свої дії.

Критерії психодіагностичного висновку:

1. Рівень інтелектуального розвитку:

- випереджає вік;

- відповідає віку;
- інтелектуальна незрілість зі збереженою здатністю до наочності;
- відставання в інтелектуальному розвитку зі зниженою здатністю до наочності;
- виразне зниження можливостей інтелектуального розвитку;
- глибоке зниження можливостей інтелектуального розвитку з порушенням здатності до наочності;
- дисгармонійний розвиток інтелекту (розвиток одних пізнавальних функцій відповідає віку, а в розвитку інших спостерігається виразне відставання);
- відставання в розумовому розвитку, зумовлене вадами: мовлення /зорового сприймання; /слухового сприймання; /просторової орієнтації /рухової сфери; /дефіцитом уваги;
- інші особливості (які?).

2. Контактність:

- легко вступає в контакт з дорослими /однолітками;
- для встановлення контакту потребує часу (до 30 хв.);
- для встановлення контакту потребує значного проміжку часу;
- необхідність спілкуватись з дорослими /однолітками викликає сильну тривогу, напруження;
- вступає в контакт на невербальному рівні;
- надмірна залежність від матері;
- не контактна – мутизм;
- нав'язливість у спілкуванні;
- не звертає уваги на присутність дорослого та його вказівки;
- інші особливості (які?).

3. Довільність поведінки:

- приймає (ставить) мету/ не приймає мету;
- орієнтується в умовах завдання/ приступає до виконання завдання без належної орієнтації;

- доводить розпочату дію до кінця/ «сповзає» /«перестрибує» з однієї операції на іншу /виконує стереотипні дії;
- критично оцінює результати / некритично ставиться до результатів діяльності, не помічає помилок;
- стійкість уваги і працездатність відповідають віку /увага нестійка /працездатність знижена / швидка виснажливість;
- переважає: довільна (цілеспрямована) /а спонтанна («роблю те, що скажуть») / імпульсивна («роблю, що хочу») /польова (поведінка залежить від зовнішніх стимулів) поведінка;
- інші особливості (які?).

4. Характеристика емоційної сфери:

- емоційні реакції адекватні;
- високий рівень тривожності;
- наявність страхів (яких?);
- наявність агресивних проявів;
- наявність реакцій істеричного характеру;
- негативізм;
- гіперсензитивність – надмірна чутливість до подразників;
- лабільність емоцій;
- інші особливості (які?).

Приклади оформлення бібліографічного опису відповідно до ДСТУ 8302:2015

В Україні з 01 липня 2016 р. набув чинності ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні вимоги та правила складання», який установлює види бібліографічних посилань, правила та особливості їхнього складання і розміщування у документах.

Стандарт розроблено фахівцями Книжкової палати України імені Івана Федорова і його дія поширюється на бібліографічні посилання в опублікованих і неопублікованих документах незалежно від носія інформації. Зазначено, що «Стандарт призначено авторам творів, видавцям, фахівцям редакцій засобів масової інформації, інформаційних центрів тощо».

Приклади оформлення бібліографічного опису у списку використаних джерел у дисертації з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги: Один автор	1. Бичківський О. О. Міжнародне приватне право : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 82 с. 2. Бондаренко В. Г. Немеркнуча слава новітніх запорожців: історія Українського Вільного козацтва на Запоріжжі (1917-1920 рр.). Запоріжжя, 2017. 113 с. 3. Бондаренко В. Г. Український вільнокозацький рух в Україні та на еміграції (1919-1993 рр.) : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 600 с. 4. Вагіна О. М. Політична етика : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 102 с. 5. Верлос Н. В. Конституційне право зарубіжних країн : курс лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 145 с.

	<p>6. Горбунова А. В. Управління економічною захищеністю підприємства: теорія і методологія : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 240 с.</p> <p>7. Гурська Л. І. Релігієзнавство : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : ЦУЛ, 2016. 172 с.</p> <p>8. Дробот О. В. Професійна свідомість керівника : навч. посіб. Київ : Талком, 2016. 340 с.</p>
Два автори	<p>1. Аванесова Н. Е., Марченко О. В. Стратегічне управління підприємством та сучасним містом: теоретико-методичні засади : монографія. Харків : Щедра садиба плюс, 2015. 196 с.</p> <p>2. Батракова Т. І., Калюжна Ю. В. Банківські операції : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 130 с.</p> <p>3. Білобровко Т. І., Кожуховська Л. П. Філософія науки й управління освітою : навч.-метод. посіб. Переяслав-Хмельницький, 2015. 166 с.</p> <p>4. Богма О. С., Кисильова І. Ю. Фінанси : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 102 с.</p> <p>5. Горошкова Л. А., Волков В. П. Виробничий менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 131 с.</p> <p>6. Гура О. І., Гура Т. Є. Психологія управління соціальною організацією : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 212 с.</p>
Три автори	<p>1. Аніловська Г. Я., Марушко Н. С., Стоколоса Т. М. Інформаційні системи і технології у фінансах : навч. посіб. Львів : Магнолія 2006, 2015. 312 с.</p> <p>2. Городовенко В. В., Макаренков О. Л., Сантос М. М. Судові та правоохоронні органи України : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 206 с.</p> <p>3. Кузнецов М. А., Фоменко К. І., Кузнецов О. І. Психічні стани студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності : монографія. Харків : ХНПУ, 2015. 338 с.</p> <p>4. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2015. 476 с.</p>

<p>Чотири і більше авторів</p>	<p>1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України : станом на 10 жовт. 2016 р. / К. І. Беліков та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова. Київ : ЦУЛ, 2016. 528 с.</p> <p>2. Бікулов Д. Т, Чкан А. С., Олійник О. М., Маркова С. В. Менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 360 с.</p> <p>3. Операційне числення : навч. посіб. / С. М. Гребенюк та ін. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 88 с.</p> <p>4. Основи охорони праці : підручник / О. І. Запорожець та ін. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2016. 264 с.</p> <p>5. Клименко М. І., Панасенко Є. В., Стреляєв Ю. М., Ткаченко І. Г. Варіаційне числення та методи оптимізації : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 84 с.</p>
<p>Автор(и) та редактор(и)/упорядники</p>	<p>1. Березенко В. В. PR як сфера наукового знання : монографія / за заг. наук. ред. В. М. Манакіна. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 362 с.</p> <p>2. Бутко М. П., Неживенко А. П., Пепа Т. В. Економічна психологія : навч. посіб. / за ред. М. П. Бутко. Київ : ЦУЛ, 2016. 232 с.</p> <p>3. Дахно І. І., Алієва-Барановська В.М. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. / за ред. І. І. Дахна. Київ : ЦУЛ, 2015. 560 с.</p>
<p>Без автора</p>	<p>1. 25 років економічному факультету: історія та сьогодення (1991-2016) : ювіл. вип. / під заг. ред. А. В. Череп. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 330 с.</p> <p>2. Криміналістика : конспект лекцій / за заг. ред. В. І. Галана ; уклад. Ж. В. Удовенко. Київ : ЦУЛ, 2016. 320 с.</p> <p>3. Миротворення в умовах гібридної війни в Україні : монографія / за ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. 172 с.</p> <p>4. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / за ред.: С. О. Якубовського, Ю. О. Ніколаєва. Одеса : ОНУ, 2015. 306 с.</p> <p>5. Науково-практичний коментар Бюджетного кодексу України / за заг. ред. Т. А. Латковської. Київ : ЦУЛ, 2017. 176 с.</p> <p>6. Службове право: витоки, сучасність та перспективи розвитку / за ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Запоріжжя, 2017. 328 с.</p> <p>7. Сучасне суспільство: філософсько-правове дослідження актуальних проблем : монографія / за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2016. 488 с.</p>

	<p>8. Адміністративно-правова освіта у персоналіях : довід. / за заг. ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Київ : Ін Юре, 2015. 352 с.</p> <p>9. Підготовка докторів філософії (PhD) в умовах реформування вищої освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 5-6 жовт. 2017 р. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 216 с.</p> <p>10. Країни пострадянського простору: виклики модернізації : зб. наук. пр. / редкол.: П. М. Рудяков (відп. ред.) та ін. Київ : Ін-т всесвітньої історії НАН України, 2016. 306 с.</p> <p>11. Антологія української літературно-критичної думки першої половини ХХ століття / упоряд. В. Агеєва. Київ : Смолоскип, 2016. 904 с.</p>
<p>Багатотомні видання</p>	<p>1. Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба та ін. Київ : САМ, 2016. Т. 17. 712 с.</p> <p>2. Лодий П. Д. Сочинения : в 2 т. / ред. изд.: Н. Г. Мозговая, А. Г. Волков ; авт. вступ. ст. А. В. Синицына. Киев ; Мелитополь : НПУ им. М. Драгоманова ; МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2015. Т. 1. 306 с.</p> <p>3. Новицкий О. М. Сочинения : в 4 т. / ред. изд.: Н. Г. Мозговая, А. Г. Волков ; авт. вступ. ст. Н. Г. Мозговая. Киев ; Мелитополь : НПУ им. М. Драгоманова ; МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2017. Т. 1. 382 с.</p> <p>4. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / Акад. прав. наук України. Харків : Право, 2009. Т. 2 : Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / заг. ред. Ю. П. Битяк. 576 с.</p> <p>5. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права : в 6 т. Харьков : Право, 2007. Т. 4 : Особенная часть. Косвенные налоги. 536 с.</p>
<p>Автореферати дисертацій</p>	<p>1. Бондар О. Г. Земля як об'єкт права власності за земельним законодавством України : автореф. дис.... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ, 2005. 20 с.</p> <p>2. Гнатенко Н. Г. Группы интересов у Верховній Раді України: сутність і роль у формуванні державної політики : автореф. дис.... канд. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2017. 20 с.</p> <p>3. Кулініч О. О. Право людини і громадянина на освіту в Україні та конституційно-правовий механізм його реалізації : автореф. дис.... канд. юрид. наук : 12.00.02. Маріуполь, 2015. 20 с.</p>

<p>Дисертації</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Авдєєва О. С. Міжконфесійні відносини у Північному Приазов'ї (кінець XVIII – початок XX ст.) : дис.... канд. іст. наук : 07.00.01 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2016. 301 с. 2. Левчук С. А. Матриці Гріна рівнянь і систем еліптичного типу для дослідження статичного деформування складених тіл : дис.... канд. фіз.-мат. наук : 01.02.04. Запоріжжя, 2002. 150 с. 3. Вініченко О. М. Система динамічного контролю соціально-економічного розвитку промислового підприємства : дис.... д-ра екон. наук : 08.00.04. Дніпро, 2017. 424 с.
<p>Законодавчі та нормативні документи</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с. 2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. <i>Голос України</i>. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22. 3. Повітряний кодекс України : Закон України від 19.05.2011 р. № 3393-VI. <i>Відомості Верховної Ради України</i>. 2011. № 48-49. Ст. 536. 4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 15.11.2017). 5. Деякі питання стипендіального забезпечення : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 р. № 1050. <i>Офіційний вісник України</i>. 2017. № 4. С. 530–543. 6. Про Концепцію вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017-2020 роки : Указ Президента України від 21.02.2017 р. № 43/2017. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 23 лют. (№ 35). С. 10. 7. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації : наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2017 р. № 40. <i>Офіційний вісник України</i>. 2017. № 20. С. 136–141. 8. Інструкція щодо заповнення особової картки державного службовця : затв. наказом Нац. агентства України з питань Держ. служби від 05.08.2016 р. № 156. <i>Баланс-бюджет</i>. 2016. 19 верес. (№ 38). С. 15–16.

<p>Архівні документи</p>	<p>1. Лист Голови Спілки «Чорнобиль» Г. Ф. Лепіна на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР В. А. Масола щодо реєстрації Статуту Спілки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 р. ЦДАГО України (Центр. держ. архів громад. об'єднань України). Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64 зв., 71.</p> <p>2. Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки. ЦДАВО України (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8–12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1–3.</p> <p>3. Наукове товариство ім. Шевченка. Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.</p>
<p>Патенти</p>	<p>1. Люмінісцентний матеріал: пат. 25742 Україна: МПК6 C09K11/00, G01T1/28, G21H3/00. № 200701472; заявл. 12.02.07; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с.</p> <p>2. Спосіб лікування синдрому дефіциту уваги та гіперактивності у дітей: пат. 76509 Україна. № 2004042416; заявл. 01.04.2004; опубл. 01.08.2006, Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с.</p>
<p>Препринти</p>	<p>1. Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль : Ін-т з проблем безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т проблем безпеки АЕС; 06-1).</p> <p>2. Шиляев Б. А., Воеводин В. Н. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ / ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов. Харьков : ННЦ ХФТИ, 2006. 19 с.: ил., табл. (Препринт. НАН Украины, Нац. науч. центр «Харьк. физ.-техн. ин-т»; ХФТИ2006-4).</p>
<p>Стандарти</p>	<p>1. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація).</p> <p>2. ДСТУ ISO 6107-1:2004. Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107-1:1996, IDT). [Чинний від 2005-04-01]. Вид. офіц. Київ : Держспоживстандарт України, 2006. 181 с.</p> <p>2. ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ3582-97; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. (Інформація та документація).</p>

Каталоги	<p>1. Горницкая И. П. Каталог растений для работ по фитодизайну / Донец. ботан. сад НАН Украины. Донецк : Лебедь, 2005. 228 с.</p> <p>2. Історико-правова спадщина України : кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад.: Л. І. Романова, О. В. Земляніщина. Харків, 1996. 64 с.</p> <p>3. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області : кат.-довід. / авт.-упоряд.: М. Зобків та ін. ; Упр. культури Львів. облдержадмін., Львів. іст. музей. Львів : Новий час, 2003. 160 с.</p>
Бібліографічні показники	<p>1. Боротьба з корупцією: нагальна проблема сучасності : бібліогр. покажч. Вип. 2 / уклад.: О. В. Левчук, відп. за вип. Н. М. Чала ; Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 60 с.</p> <p>2. Микола Лукаш : біобібліогр. покажч. / уклад. В. Савчин. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 356 с. (Українська біобібліографія ; ч. 10).</p> <p>3. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича в незалежній Україні : бібліогр. покажч. / уклад.: Н. М. Загородна та ін.; наук. ред. Т. В. Марусик; відп. за вип. М. Б. Зушман. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2015. 512 с. (До 140-річчя від дня заснування).</p> <p>4. Лисодєд О. В. Бібліографічний довідник з кримінології (1992-2002) / ред. О. Г. Кальман. Харків : Одісей, 2003. 128 с.</p> <p>4. Яценко О. М., Любовець Н. І. Українські персональні бібліографічні показники (1856-2013). Київ : Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, 2015. 472 с. (Джерела української біографістики ; вип. 3).</p>
Частина видання: книги	<p>1. Баймуратов М. А. Имплементация норм международного права и роль Конституционного Суда Украины в толковании международных договоров / М. А. Баймуратов. <i>Михайло Баймуратов: право як буття вченого</i> : зб. наук. пр. до 55-річчя проф. М. О. Баймуратова / упоряд. та відп. ред. Ю. О. Волошин. К., 2009. С. 477–493.</p> <p>2. Гетьман А. П. Екологічна політика держави: конституційно-правовий аспект. <i>Тридцять лет с экологическим правом</i> : избранные труды. Харьков, 2013. С. 205–212.</p>

	<p>3. Коломоєць Т. О. Адміністративна деліктологія та адміністративна деліктність. <i>Адміністративне право України</i> : підручник / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Київ, 2009. С. 195–197.</p> <p>4. Алексєєв В. М. Правовий статус людини та його реалізація у взаємовідносинах держави та суспільства в державному управлінні в Україні. <i>Теоретичні засади взаємовідносин держави та суспільства в управлінні</i> : монографія. Чернівці, 2012. С. 151–169.</p>
<p>Частина видання: матеріалів конференцій (тези, доповіді)</p>	<p>1. Антонович М. Жертви геноцидів першої половини ХХ століття: порівняльно-правовий аналіз. <i>Голодомор 1932-1933 років: втрати української нації</i> : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 4 жовт. 2016 р. Київ, 2017. С. 133–136.</p> <p>2. Анциперова І. І. Історико-правовий аспект акту про бюджет. <i>Дослідження проблем права в Україні очима молодих вчених</i> : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 24 квіт. 2014 р.). Запоріжжя, 2014. С. 134–137.</p> <p>3. Кононенко Н. Методология толерантности в системе общественных отношений. <i>Формирование толерантного сознания в обществе</i> : материалы VII междунар. антитеррорист. форума (Братислава, 18 нояб. 2010 г.). Киев, 2011. С. 145–150.</p> <p>4. Микитів Г. В., Кондратенко Ю. Позатекстові елементи як засіб формування медіакультури читачів науково-популярних журналів. <i>Актуальні проблеми медіаосвіти в Україні та світі</i> : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 3-4 берез. 2016 р. Запоріжжя, 2016. С. 50–53.</p> <p>5. Соколова Ю. Особливості впровадження проблемного навчання хімії в старшій профільній школі. <i>Актуальні проблеми та перспективи розвитку медичних, фармацевтичних та природничих наук</i> : матеріали III регіон. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 29 листоп. 2014 р. Запоріжжя, 2014. С. 211–212.</p>
<p>Частина видання: довідкового видання</p>	<p>1. Кучеренко І. М. Право державної власності. <i>Великий енциклопедичний юридичний словник</i> / ред. Ю. С. Шемшученко. Київ, 2007. С. 673.</p> <p>2. Пирожкова Ю. В. Благодійна організація. <i>Адміністративне право України</i> : словник термінів / за ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Київ, 2014. С. 54–55.</p> <p>3. Сірий М. І. Судова влада. <i>Юридична енциклопедія</i>. Київ, 2003. Т. 5. С. 699.</p>

<p>Частина видання: продовжаного видання</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Коломоець Т. О. Оцінні поняття в адміністративному законодавстві України: реалії та перспективи формулювання їх застосування. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2017. № 1. С. 36–46. 2. Левчук С. А., Хмельницький А. А. Дослідження статичного деформування складених циліндричних оболонок за допомогою матриць типу Гріна. <i>Вісник Запорізького національного університету. Фізико-математичні науки</i>. Запоріжжя, 2015. № 3. С. 153–159. 3. Левчук С. А., Рак Л. О., Хмельницький А. А. Моделювання статичного деформування складеної конструкції з двох пластин за допомогою матриць типу Гріна. <i>Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій</i>. Дніпропетровськ, 2012. Вип. 19. С. 212–218. 4. Тарасов О. В. Міжнародна правосуб'єктність людини в практиці Нюрнберзького трибуналу. <i>Проблеми законності</i>. Харків, 2011. Вип. 115. С. 200–206.
<p>Частина видання: періодичного видання (журналу, газети)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Кулініч О. О. Право на освіту в системі конституційних прав людини і громадянина та його гарантії. <i>Часопис Київського університету права</i>. 2007. № 4. С. 88–92. 2. Коломоець Т., Колпаков В. Сучасна парадигма адміністративного права: генеза і поняття. <i>Право України</i>. 2017. № 5. С. 71–79. 3. Коваль Л. Плюси і мінуси дистанційної роботи. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 1 листоп. (№ 205). С. 5. 4. Біленчук П., Обіход Т. Небезпеки ядерної злочинності: аналіз вітчизняного і міжнародного законодавства. <i>Юридичний вісник України</i>. 2017. 20-26 жовт. (№ 42). С. 14–15. 5. Bletskan D. I., Glukhov K. E., Frolova V. V. Electronic structure of 2H-SnSe₂: ab initio modeling and comparison with experiment. <i>Semiconductor Physics Quantum Electronics & Optoelectronics</i>. 2016. Vol. 19, No 1. P. 98–108.
<p>Електронні ресурси</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Влада очима історії : фотовиставка. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery?galleryId=15725757& (дата звернення: 15.11.2017). 2. Шарая А. А. Принципи державної служби за законодавством України. <i>Юридичний науковий електронний журнал</i>. 2017. № 5. С. 115–118. URL: http://lsey.org.ua/5_2017/32.pdf.

3. Ганзенко О. О. Основні напрями подолання правового нігілізму в Україні. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. Запоріжжя, 2015. № 3. – С. 20–27. – URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/vznu/juridichni/VestUr2015v3/5.pdf>. (дата звернення: 15.11.2017).

4. Яцків Я. С., Маліцький Б. А., Бублик С. Г. Трансформація наукової системи України протягом 90-х років ХХ століття: період переходу до ринку. *Наука та інновації*. 2016. Т. 12, № 6. С. 6–14.

DOI: <https://doi.org/10.15407/scin12.06.006>.

Орієнтовна схема аналізу наукової статті

1. Заголовок статті.
2. Автор(и) статті.
3. Джерело статті.
4. Основна ідея статті ... (Основна ідея статті полягає у ... Стаття присвячена ... В статті розглядається ... Метою статті є дати читачеві деяку інформацію про ... Мета статті полягає в наданні читачеві матеріалів про...)
5. Резюме статті (не більше 5-10 речень).
6. Законспекуйте уривки зі статті, які є важливими для Вас і Вашої професійної діяльності (до 1 сторінки).
7. Вкажіть, факти, які виявилися новими для вас.
8. Вкажіть, які тези суперечать вашим поглядам.
9. Вкажіть питання, які залишилися без відповіді в статті, і, якщо можна, дайте свою відповідь стисло.
10. Зробіть загальну оцінку статті.

Вимоги до оформлення наукової публікації

(у зразку подано загальні вимоги до оформлення наукової публікації, які можуть відрізнятися залежно від її виду чи особливостей наукового видання)

Наукова публікація повинна містити такі необхідні елементи:

- 1) постановка проблеми у загальному вигляді, її актуальність та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями;
- 2) аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання означеної проблеми, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття;
- 3) формулювання мети статті;
- 4) виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів;
- 5) висновки дослідження і перспективи подальших наукових розвідок з його теми.

Послідовність структурних елементів статті.

1. Бібліографічний показник (УДК) ліворуч.
2. Назва статті (посередині) – великими літерами.
3. Ініціали та прізвище автора (авторів), місце роботи, місто проживання, адреса електронної пошти.
5. Анотація до статті.
6. Ключові слова.
7. Текст статті (має містити зазначені вище елементи).
8. Список використаних джерел (список цитованої літератури подавати за алфавітом).

Технічні вимоги до оформлення наукової публікації:

- Обсяг публікації – 3-5 сторінок;
- Електронна версія матеріалів: орієнтація – книжкова, формат *docx, *doc, шрифт – Times New Roman, 14 кегль, інтервал – 1,5, абзацний відступ – 1,25 см; усі поля – 20 мм. Особливу увагу слід приділити правильному використанню знаків дефіс («-») та тире («-»). Між ініціалами та прізвищем використовувати нерозривний пробіл (І.^оВ.^оПетренко).
- Список використаних джерел повинен бути оформлений відповідно до стандартів бібліографічного опису (див: Національний стандарт України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічні посилання. Загальні положення та правила складання»). Зразок оформлення посилань на використані джерела в тексті: [3, с. 125-130], [2; 3].

Приклад оформлення

УДК__

Іванов І.О., кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
*Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Анотація...

Ключові слова (3-5 слів)

Текст...

Список використаних джерел

Орієнтовний приклад структури і змісту освітнього проєкту

Структура проєкту:

1. Назва проєкту.
2. Обґрунтування необхідності проєкту: передбачає формулювання відповідей на два питання:
 - чому виникла необхідність у виконанні проєкту?
 - чому вирішення цієї проблеми є пріоритетним завданням для освіти дітей з ООП?
3. Мета і завдання проєкту.
4. Учасники проєкту.
5. Терміни реалізації проєкту.
5. Опис проєкту (зазначити шляхи і методи реалізації завдань: описати заходи, які необхідно організувати і провести для вирішення завдань проєкту, визначивши способи участі в проєкті цільової аудиторії (вчителів, учнів, батьків, опікунів).
7. Робочий план реалізації проєкту (робочий план являє собою план-графік виконання запланованих заходів із зазначенням передбачуваних дат і відповідальних за їх проведення) Можливий такий формат таблиці:

Передбачувана дата проведення заходу	Місце проведення заходу	Назва заходу	Відповідальний за виконання

8. Прогнозовані результати проєкту.

Приклад змісту окремих розділів освітнього проєкту

Назва проєкту: *«Додаткові освітні послуги в інклюзивному освітньому середовищі».*

Учасники проєкту: педагоги закладів загальної середньої або дошкільної освіти з інклюзивним навчанням.

Термін реалізації проєкту: квітень-травень 2021 року *(тривалість проєкту може бути й декілька місяців або навчальний рік, залежить від його змісту і завдань).*

Мета: оволодіння педагогами професійними компетентностями, спрямованими на покращення процесу психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному закладі.

Завдання проєкту:

- сформувати в учасників проєкту знання про сутність поняття «додаткові освітні послуги»;
- інформувати учасників проєкту про види психолого-педагогічних, корекційно-розвивальних послуг;
- ознайомити учасників проєкту з нормативно-правовими документами у сфері надання додаткових освітніх послуг в інклюзивному освітньому середовищі;
- сформувати вміння використовувати в освітньому процесі додаткові освітні послуги з урахуванням особливих освітніх потреб дитини;
- сформувати вміння використовувати набуті знання в практичній професійній діяльності;
- вдосконалювати навички роботи в команді психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивному закладі.

Очікувані результати проєкту:

- розуміти сутність поняття «додаткові освітні послуги»;
- знати законодавчі та нормативно-правові акти у сфері надання додаткових освітніх послуг в інклюзивному освітньому середовищі;

- засвоїти основні принципи надання додаткових освітніх послуг;
- знати види психолого-педагогічних, корекційно-розвивальних послуг, які надаються дітям з ООП в інклюзивних закладах;
- знати і використовувати спеціальні засоби корекції у навчанні дітей з ООП;
- організовувати процес надання додаткових освітніх послуг в інклюзивному середовищі;
- удосконалення комплексного підходу до організації інклюзивного освітнього процесу, що охоплює надання психолого-педагогічних, корекційно-розвивальних послуг дітям з особливими освітніми потребами.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

БУЙНЯК Мар'яна Геннадіївна – кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

ДМІТРИЄВА Оксана Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

ДОКУЧИНА Тетяна Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

МИРОНОВА Світлана Петрівна – доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

СМОТРОВА Оксана Олександрівна – асистент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

ТКАЧ Оксана Михайлівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри логопедії та спеціальних методик Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

ЧОПІК Олена Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи

Навчальне електронне видання

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**до проведення практики для студентів
спеціальності 016 Спеціальна освіта
спеціалізації 016.02 Олігофренопедагогіка
галузі знань 01 Освіта / Педагогіка**

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

За загальною редакцією О. В. Чопік

Підписано 26.04.2022 р. Гарнітура «Cambria».
Об'єм даних 2,13 Мб. Обл.-вид. арк. 8. Зам. № 973.

Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка,
вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, 32300.
Свідоцтво серії ДК № 3382 від 05.02.2009 р.

Виготовлено в Кам'янець-Подільському національному
університеті імені Івана Огієнка,
вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, 32300.